

Не озирайся і мовчи
Макс Кідрук

Уявіть, що на Землі існує місце, яке ніби застигло в часі. Місце, здатне сховати будь-кого, хто прагне втекти від реальності. Уявіть, що для того, аби туди потрапити, достатньо не озиратися й мовчати. Є лише одна проблема: в такому місці часом з'являються речі, страшніші за те, від чого ховаєшся.

Обережно! Ненормативна лексика!

Макс Кідрук

Не озирайся і мовчи

© Макс Кідрук, 2017

© Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2017

© Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2017

Дякуємо компанії Емоji® за дозвіл на використання смайлів у тексті книжки

У тексті використано стікери «Персик», «Навчальні будні» (автор – Олена Савченко), «Спотті» (автор – Андрій Яковенко)

Обережно! Ненормативна лексика!

* * *

Не озирайся і мовчи

He's walking like a small child

But watch his eyes burn you away.

Iron Maiden. Children Of The Damned, 1982[1 – Він ступає неначе дитя,
/ Та стережись: його очі пропалюють наскрізь (англ.). (Iron Maiden, пісня
«Діти проклятого», 1982.) – Тут і далі прим. авт.]

1

– Ти як?

Марк знизав плечима та підтягнув ковдру до підборіддя. Круглі скельця окулярів підкреслювали темні западини довкола очей, роблячи хлопчача схожим на маленького витрішкуватого лорі[2 – Лорі (лат. Lorisidae) – родина нічних приматів підряду Мокроносі, що поширені у Південно-Східній Азії та Африці. Мають характерні для нічних звірів великі очі, спрямовані вперед.] .

– Нормально.

Дід ковзнув швидким поглядом по книжці на столі, здогадався, що за вечір її не розгортали, зиркнув на вимкнений планшет, край якого вистромлювався з-під подушки, після чого перевів очі на онукове обличчя. Пухкі щоки, крихітна ямка на м'якому підборідді, шовковисте й тонке, злегка зачучерявлене на кінцях русаве волосся. Товстуном Марк не був, принаймні поки що, хоча пухова перина і не приховувала воскової м'якості й податливості його тіла. Стегна були широкими, плечі вузькими, на тендітних руках – жодного натяку на м'язи, зате на шиї, коли хлопчак втискав голову між пліч, з'являлися виразні складки. На відміну від Яни, Маркової мами, Арсен Грозан не переймався надмірною вагою онука. Причин бити на сполох він не бачив: порівняно з іншими дітьми Марк не був аж таким фізично пасивним. Окрім того, Арсен десь читав, що у підлітків таке трапляється: організм накопичує запаси перед стрибком зросту.

Хай там як, Маркові таки справді не завадило би трохи підрости. Хлопчак був малим – мініатюрним, заледве не крихітним. Наступного тижня хлопцю виповнюється чотирнадцять, однак у школі навіть молодші на рік семикласники міцніші за нього.

Марк сторожко блимав з-за скелець, й Арсен раптом зміркував, що ні, не лорі, хлопчак схожий радше на набундючене совеня. Марк здавався надміру зосередженим, проте чоловік знав, що це лиш захисний механізм: настрожена вдумливість приховувала розгубленість і переляк.

– Якщо не хочеш, можеш завтра до школи не йти. За батьків не хвилюйся, я все владнаю. І записку напишу.

Фраза прозвучала недоладно, майже безглуздо, й Арсен це усвідомлював. Просто не знав, що ще сказати. За останні десять хвилин, попри всі намагання, він не видобув із себе жодного слова, що могло би підбадьорити чи допомогти. Щойно народившись, слова кудись провалювалися, тонули в мозку, неначе каміння. Та й узагалі говорити було важко – в буквальному сенсі, – так наче хтось заморозив м'язи навколо рота.

Марк насупився та мотнув головою.

– Ні, я піду, все нормально.

Арсен відвернув голову та глянув у вікно. Сонце сіло, проте на горизонті, затиснута між землею та рваними зимовими хмарами, ще яскріла червона смужка, фарбуючи рожевим західну околицю Рівного. Будинок, у якому вони трохи більше ніж півроку тому придбали квартиру, розташовувався в центрі міста, на тихій і короткій, завдовжки із сотню метрів, вулиці Квітки-Основ'яненка. Поруч багатопверхівок не було, тож із висоти восьмого поверху шістдесятисемирічний Арсен бачив нічне місто немов на долоні.

Тим часом Марк не зводив прискіпливого погляду з діда, і поступово на хлоп'яче обличчя поверх старанно приховуваної розгубленості свіжими мазками лягало здивування. Дід не мав вигляду ні змарнілого, ні пригніченого – жилава фігура досі нагадувала пророслий на сухому ґрунті бур'ян, – однак шкіра на кутастому лиці здавалася присипаною пилом, а риси обважнілими від думок, які він марно намагався витравити з пам'яті. Мабуть, чи не вперше Марк не помічав задержуватись вогників у обведених зморшками дідових очах, вогників, що виявляли абсолютне, майже містичне розуміння того, як працює цей світ і як ухилятися від його ударів. Хлопець не міг збагнути, чому його дід, який завжди знаходив відповіді на будь-які запитання, якому кількома словами вдавалося вирішити будь-яку проблему, має вигляд якийсь... невпевнений. Це заливало груди огидним почуттям безсилля. І ще – розчаровувало. Марк пригадав, як на початку минулого літа, за тиждень до переїзду до нової квартири, він разом із найкращим другом Тімою (хоча навряд чи слово «найкращий» тут доречне, оскільки справжніх друзів у Марка не було) підпалили знайдену в дворі пластикову пляшку з-під кока-коли. Хлопець на мить заплющив очі, згадуючи, як пляшка розм'якала й зминалася під вогнем, а потім звів погляд на засмагле, ледь видовжене обличчя діда і подумав, що спостерігає щось подібне, тільки не з пластиком, а з плоттю. Арсенові губи залишалися стиснутими, проте лінія підборіддя втрачала чіткість.

– Мама дуже знервована, – сказав Арсен. – Їй уже тричі телефонували батьки Гришиної.

– Я чув.

«Ще б пак ти не чув». Під час третього дзвінка Яна, завжди привітна та врівноважена, не стрималася і почала кричати у відповідь. Віктор, Арсенів син, гримнувши дверима, зачинився у спальні, а сам Арсен стояв, переминаючись з ноги на ногу, і не знав, що робити. Він розумів, як після того, що сталося з Юлею Гришиною, почуваються її батьки, усвідомлював, що Яна, в принципі, не має права підвищувати голос, але водночас не міг збагнути, якого дідька батьки тієї бідолахи хочуть від його невістки та сина. Так наче Яна чи Віктор могли чим-небудь зарадити. Так наче його онук винен, що опинився біля того будинку.

– Батько ще читає або вдає, ніби читає, а мама вже лягла, я переконав її дати тобі спокій. – Привид розгубленої посмішки майнув стомленим обличчям. – Сподіваюсь, до завтра вона трохи вгамується, та й ти прийдеш до тяти.

Марк знову кивнув (голова опустилася – ніс на секунду сховався за краечком ковдри – і повільно піднялася). Потім повторив утретє:

– Все нормально, діду.

Хоча, певна річ, ні, все було далеким від нормального. Вони обое це усвідомлювали.

Широко розплющені зеленкувато-сірі очі хлопця не відлипали від дідового лица.

– Мене тепер називають Малюк Мордор, – ледь чутно зронив він.

– Хто?

– Адріан... Орест... ну, інші теж. Навіть дівчата.

– Вони зачіпали тебе? Казали в обличчя?

– Ні, але я чув, як вони говорили між собою.

– Це через того другого хлопця... – Арсен поводив губами з боку на бік, згадуючи прізвище, – ...через Шпакевича?

– Так, і через Тоху теж.

Чоловік похитав головою. Хто ж знав, що так складеться?

– Але ж ти розумієш, що це лише збіг.

– Так, – промовив Марк, – я розумію, – і стримався, щоб не закінчити: зате вони не розуміють.

– Тоді не зважай. Поговорять і заспокояться.

– Я не зважаю.

І вони замовкли.

Арсен знову втупився у вікно. Ніч розчавила червону смужку над горизонтом, і тепер підсвічене вогнями місто мовби зависло в чорноті. Марк лежав, склавши під ковдрою руки на грудях, і чекав на запитання про те, що він робив у будинку на Міцкевича... до того, як натрапив на Гришину. Після чого – він знав – доведеться все розповісти. Хлопець ніколи не обманював діда, та й зараз відчував, що не зможе, попри те що мусить. Тобто потреби обманювати не було, але й сказати правду він не міг. Соромився. Якби перед ним сиділи мама та батько, Марк ще якось би викрутився. Не через те, що батьки більш довірливі чи менш проникливі, зовсім ні, просто його стосунки з дідом були особливими. Винятковими, як казала бабуса. Відтоді як Марк почав усвідомлювати себе, ні на що інше в питаннях пізнання світу він не покладався так, як на судження діда, а тому розумів: збрехавши, він більше не зможе спокійно дивитися в

дзеркало, вважатиме себе кінченим зрадником чи щось таке. Ставало бридко вже від того, що така думка з'явилася в голові.

Утім, Арсен нічого не запитав – їм обом не подобалася ця розмова. Того вечора, розмовляючи, вони почувалися так, наче опускалися на дно замуленого озера, тож, коли Арсен підвівся, незграбно побажав на добраніч і вийшов з кімнати, обое – і дід, і онук – відчули полетшення.

Чи не вперше в житті вони відчули полетшення, залишаючи один одного на самоті.

2

Довго потому, як Арсен пішов, Маркові не вдавалося заснути. Нічних кошмарів він не боявся: два роки тому, коли хлопцю виповнилося дванадцять і він тільки почав набирати вагу, дідусь у звичній ненав'язливо-виваженій манері пояснив, що таке смерть. Чому дідусь, а не батько? Віктор Грозан ніколи не знаходив часу на сина, і що гірше – ніколи надто не переймався тим, що не може його знайти. Це було однією з причин, чому в січні 2010-го, пропрацювавши десять років старшим помічником на ролкері[3 – Ролкер – велике вантажне судно для перевезення колісної техніки та вантажів, яке завантажують і вивантажують через носові, бортові чи кормові ворота за допомогою автонавантажувачів чи спеціальних тягачів. В англійській термінології «ролкер» також позначають roll-on/roll-off ship (корабель класу «вкотився/викотився») чи vehicle carrier (дослівно – «машиновоз»).] «H?egh Trotter» і так не дочекавшись посадки капітана, Арсен Грозан не став продовжувати контракт із норвезькою компанією «H?egh Autoliners». Бачачи, як його син повторює ті самі помилки, яких він сам припускався у молодості, Грозан-старший вирішив повернутися до України. Раніше, ще на посаді третього помічника контейнеровоза невеликої роттердамської компанії «Langbroek Seaways BV», Арсен захопився популярною наукою. Все почалося з «Короткої історії часу» Стівена Гокінга та «Космосу» Карла Сагана, які він узяв почитати в одного з капітанів «Langbroek Seaways». Після них заходився шукати подібні книжки в кожному порту. Тож після повернення до Рівного, не маючи навичок спілкування з дітьми та навіть приблизного плану, як завоювати прихильність онука, Арсен Грозан узявся підкидати Марку науково-популярні книги. Спочатку прості – про техніку, Землю, Сонячну систему, в яких картинок було більше, ніж тексту, а згодом складніші – про розвиток науки, космологію, еволюцію, будову людського тіла та навіть теорію відносності. Чоловік ретельно відбирав те, що давав читати онуку: дбав, щоби книги не містили математики чи чогось такого, що може відлякати підлітка, і водночас були достатньо складними, щоб поступово розвинути у хлопця правильне з наукової точки зору розуміння природи та всесвіту.

Утім, жодна з тих книжок не давала відповіді на запитання, що відбувається, коли дражлива пауза між ударами серця розтягується до безкінечності, а тому пізньої осені 2014-го, на другий день після похорону бабусі Валі, Арсенової дружини, Марк попросив діда пояснити: що стається з людиною після смерті. Хтозна-як Арсен віднайшов у собі сили

відповісти. Сьогодні Марк не пам'ятав і половини тієї розмови, та все ж пригадував, що дід розповідав, як зупиняється серце, як після зупинки кровообігу до нейронів – крихітних структурованих шматочків плоті, з яких складається мозок людини, – припиняється надходження кисню, як нейрони гинуть від гіпоксії, після чого на електроенцефалограмі зникають коливання та залишаються прямі лінії, що вказує на те, що думки, пам'ять, свідомість – усе, що робить людину людиною, – безслідно зникають. Вуаля – ось це і є смерть. Дванадцятирічний Марк посоромився уточнити, що таке електроенцефалограма, проте того, що зрозумів, вистачило, щоб сформулювати у нього неприйнятність його вікові, цілковито позбавлене містичності усвідомлення смерті. Тож хлопець не боявся тіней, що піднялись із закутків кімнати, коли останні кволі промені призахідного сонця сповзли за горизонт. Вимкнувши світло, він лежав із заплющеними очима та длубався у спогадах про день, що минув.

Ближче до півночі хмари стоншилися, а згодом розійшлися. Марк розплющив очі та почав розглядати сріблястий вінець довкола місяця. Що було дивно – дивно навіть для нього самого, – він думав не про Юлю, не про розпростерте, неприродно скорчене тіло, з дико викрученими кінцівками, біля своїх ніг. Чомусь думки завертали до інциденту, що трапився місяць тому, коли він із батьками повертався з відпочинку в Львові. Віктор обіцяв звозити їх до аквапарку ще за місяць до того, як вони перебралися до нової квартири, проте ніяк не міг знайти час. На початку 2015-го батько влаштувався на нову роботу – керівником мережі меблевих салонів «Затишна кімната» у Рівненській і Волинській областях – і впродовж року зі шкіри пнувся, щоб виконати перший план. Лише наприкінці січня 2016-го йому вдалося вирватися з роботи. П'ятничного вечора вони виїхали машиною з Рівного (Арсен, сказавши, що за життя достатньо надивився на воду, залишився вдома), переночували у львівському готелі, після чого всю суботу провели в аквапарку «Пляж».

Назад вирушили в сутінках. Марк сидів на пасажирському сидінні праворуч від Віктора, Яна напівлежала на задньому. Кілометрів за двадцять від Львова погода зіпсувалася: з обважнілих, навислих низько над дорогою хмар повалив мокрий лапатий сніг. Якийсь час сніг танув, не долітаючи до землі, проте температура неухильно падала, і невдовзі дорогу почало замітати. Перед Бородами снігопад посилювався, і видимість погіршилася так, що Віктор – попри те що його «Nissan X-TRAIL» непогано тримався нечищеної, вже цілковито білої дороги, – був змушений скинути швидкість до 80 км/год.

Одразу за Бородами потягнувся ліс. Пониклі від наліпленого снігу дерева обтискали трасу з обох боків, неначе намагаючись розчавити її, виштовхати з-поміж себе. Відтоді як проминули місто, зустрічних машин не було. Віктор почувався розслабленим і, мабуть, саме тому прогавив темний клубок, що вигулькнув у розмазаному снігопадом світлі фар праворуч від дороги. Марк виявився уважнішим. Уловивши невиразний силует, що відокремився від найщільніших тіней у підліску та метнувся напереріз машині, хлопець сіпнувся й навіть устиг гукнути:

– Тату!

Та було вже пізно. Кросовер струснуло так, наче під капотом розірвалася граната. Яна перелякано скрикнула, Віктор інстинктивно вдарив по гальмах,

учепившись руками в кермо. Марка підкинуло над сидінням, а потім пожбурило вперед. Якби хлопець не був пристебнутим, то, майже напевно, розбив би лоба об передню панель. «Nissan» занесло. Втім, Віктор швидко повернув контроль над машиною: зняв ногу з гальма та викрутив кермо в напрямку заносу. Кросовер вирівнявся та через кілька секунд плавно зупинився на узбіччі.

– Що це було? – перелякано блимнув хлопчак.

Віктор мовчки відстебнув ремінь безпеки та прочинив дверцята. Тієї самої секунди за ручку своїх узявся Марк.

Яна grimнула:

– Не виходь!

Проте хлопець її не послухався. Вони з батьком одночасно вискочили з машини на сніг, обійшли авто й стали перед капотом.

Номерний знак висів на місці, фари – цілі, взагалі особливих пошкоджень не було, лише в нижній частині заліпленого снігом бампера проступала вертикальна тріщина завдовжки п'ять сантиметрів, з якої стирчав жмут сірувато-коричневої шерсті.

– Бампер у нормі? – наелектризованим від адреналіну голосом озвався хлопець. Його трусило чи то з ляку, чи то з холоду.

Віктор не відповів. Він начебто й не помічав сина поряд. Потім, упершись долонями в коліна, нахилився, зблизька обстежив жмут шерсті та промимрив:

– Схоже на піську.

Затиснута в щілині шерсть справді нагадувала... те, що назвав Віктор.

Марк пирснув. Батько скоса глипнув на хлопця.

– Я це вголос сказав?

– Ага.

Судомна, зацікавлена посмішка.

– Не говори матері.

– Не буду.

Із внутрішньої поверхні бампера на сніг скапувала кров. Віктор став на коліно та зазирнув під машину. Днище також було темним від крові, де-не-де до захисної панелі поприлипали крихітні, вимашені кров'ю шматки шкіри й шерсть, але поза тим – більше нічого. Хай там кого вони збили, істоту проволокло під машиною, і тепер вона лежала на дорозі, деś позаду машини.

Хекнувши – з рота вилетіла хмарка пари, – Віктор підвівся. Марк сховав руки під пахвами й тремтів, аж зубами вицокував.

– Ну що? – запитав у батька.

Чоловік витягнув шию та понад дахом кросовера обмацав поглядом дорогу. Мотор приглушено працював. За кузовом підсвічена червоними габаритними вогнями у повітря здіймалася пара з вихлопної труби. Далі починалася пітьма. Жодних ліхтарів на узбіччі, жодних машин – ні ззаду, ні попереду. За десять метрів від автомобіля дерева обабіч дороги, сніг і навіть сама траса зникали, неначе провалюючись у наповнену завиванням вітру чорноту.

Чоловік подивився на сина й кивнув на «Nissan».

– Пішли, ти змерз.

Вони повернулися до салону. Опустившись у водійське крісло, Віктор механічно защебнув пас безпеки та поклав руки на кермо. Яна нахилилася до передніх сидінь. Її лице було блідим.

– Що там?

– Тріщина в бампері, – скупі прокоментував чоловік. – Але нічого серйозного.

– Кого ми збили? – хукаючи на долоні, запитав хлопець.

Віктор знизав плечима.

– Можемо розвернутись і поглянути.

Ніхто не заперечив. Навіть Яна промовчала. Так ніби це могло щось змінити. Так ніби це було аж так необхідно. Віктор секунду повагався, після чого відтиснув стоянкове гальмо, зиркнув у бокове дзеркальце, переконавшись, що позаду немає машин, і почав розвертатися. Злегка пробуксовуючи, «Nissan» перетнув невидиму під снігом розділювальну лінію та розвернувся на 180°.

Щойно світло фар витяглося вздовж осі дороги, Яна оглушливо кавкнула й затулила обличчя руками.

– Сука! – вихопилося у Віктора. – А-а... – верхня губа інстинктивно задерлась, оголивши верхні зуби.

«На хріна було розвертатися?!»

Фари висвітили довжелезний закривавлений слід, що, наче подряпина, червонів на снігу. На його кінці здригалась у конвульсіях жажливо понівечена істота завбільшки з великого собаку.

– Не дивися! – Мама стиснула Маркове плече.

Хлопець відсмикнув плече та хотів огризнутися, сказати щось на кшталт: «Мам, мені не п'ять років!», але слова зав'язли в зубах. Він не міг

відвести погляду від місця, де темрява затирила контури дороги. Тварина лежала на краю освітленої плоскими променями ділянки, впершись гостроносою мордою в сніг; розсіяне світло та пільма дивовижно перепліталися, від чого складалося враження, мовби у звернених на машину очах розгоряється яскраве полум'я. Те, що Віктор спершу сприйняв за конвульсії, насправді було спробами підвестися. Передні лапи тварини вже відмовили – безпорадно теліпалися вздовж тулуба, – зате задні відчайдушно загрибали сніг, штовхаючи вкрите сріблястим хутром тіло в бік лісу.

– Паскудство, – прошипів Віктор, спостерігаючи те, як під час чергової спроби встати із розірваного живота на побурілий від крові сніг, паруючи, вивалюються нутрощі.

– Розвертайся! – Яна сховала голову за сидінням. – Господи, на що ти чекаєш?! Поїхали звідси!

– Тату, хто це? – Маркові здалося, начебто хтось, почавши аж із низу, від кишечника, здавлює шлунок, помалу підіймаючи нагору його вміст – достоту так, як ми витискаємо зубну пасту з майже порожнього тюбика. Тремтяча рука інстинктивно потяглася до рота.

– Борсук. – Віктор чітко розрізняв характерну морду: маленькі вуха, дві паралельні чорні смуги від очей до крихітного носа, біла шерсть на одутлих щоках. Із пащі витікала спінена кров. Чоловік струснув заціпеніння, викрутив кермо та натиснув на педаль газу, проте кросовер не рушив з місця – передні колеса із сичанням забуксували в снігу. – Твою маму! Блядський борсук!

– Віку! – хрипнула Яна. Без косметики її тендітне, лиш недавно позначене зморшками обличчя стало схожим на дитяче. – Стеж за мовою!

Марк позеленів, спробував вдихнути, проте легені як склеїлися. Шокований, поглядом не відлипав від борсука. Хлопець ніколи нічого подібного не бачив: тварині кінець, це однозначно, проте життя, що трималося на волосині, виявляло якусь ірраціональну впертість. Якась безрозсудна стійкість, сліпе бажання жити були сильнішими за плоть, примушуючи борсука напруженими поштовхами просуватися до узбіччя, під захист лісу.

Віктор здав назад, після чого спробував звільнитися із замети. «Nissan» зрушив на півметра й знову застряг.

– Бляха!

– Вікторе!

– Та добре, добре!

Нарешті чоловік здогадався перемкнути фари на ближнє світло – конаючий борсук зник у пільмі, – і тієї самої миті X-TRAIL, смикнувшись, вискочив із виритих колесами вибоїн. Через секунду вони вже мчали на північ.

Марк не мав проблем із усвідомленням смерті як явища, натомість його дивувало, якою різною може бути реакція на смерть. Тієї суботи, дорогою зі Львова, від вигляду борсука із розкиданими на снігу нутрощами він

ледве не виблював, пізніше, вже вдома, довго не міг заснути, а коли зрештою заснув, йому до ранку снилися кошмари. Справжні, чорт забирай, жахіття! І тепер хлопцю не давав спокою дивний факт: з якого боку не поглянь у стократ жахливіша загибель однокласниці майже не викликала емоцій. Він перелякався, коли побачив Юлю Гришину, проте жалю чи відризи не відчув. Ні тоді, ні зараз. І власна байдужість залишала по собі дошкульне, ніби кістка в горлі, відчуття дискомфорту.

Марк знову прокрутив у голові події того дня аж від початку. Уранці він похапцем поснідав і вибрався з дому на чверть години раніше ніж зазвичай. Пройшов – майже пробіг – повз Обласне управління національної поліції. Вулицею Пушкіна спустився до школи, проте не заходив – до уроків було ще півгодини, – натомість Пластовою, що закінчувалася глухим кутом, піднявся до готелю «Мир», повз готель вийшов до Міцкевича і перескочив на інший бік. За півсотні кроків на північ від «Миру» пнула до неба пошарпана часом дванадцятиповерхівка. Хлопець підступив до дверей єдиного під'їзду та по черзі натиснув на домофони 5 та 8.

Двері майже відразу відчинилися.

У під'їзді було темно, повітря здавалося важким від вологи та просякнутих цвіллю підвальних запахів. До ліфта Марк не звернув. Ліфт був старим, як і будинок, і гнітюче тісним – достоту як труна. Одного разу Марк уже застряг, просидів недовго, тільки п'ять хвилин, але цього вистачило, щоб відбити бажання заходити до роздובаної й погано освітленої кабіни. Двічі зупиняючись, щоби перевести подих, хлопець піднявся на десятий поверх сходами.

Ніка чекала біля прочинених дверей. Середнього зросту, з округлими стегнами, чорним, стягнутим у гульку волоссям і великими мигдалеподібними очима.

– Привіт, – усміхнулася вона. – Приніс?

Намагаючись погамувати хекання, Марк скинув із плеча рюкзак і дістав два акуратно складені аркуші у клітинку.

– Ось.

Запах дешевих парфумів лоскотав ніздрі.

– Клас! – Дівчина схопила аркуші, розгорнула, пробіглася очима по написаному. – Це все?

– Ага.

– Так багато!

– Там одна задача на теорему, обернену до теореми Піфагора... ем-м, я розв'язав її двома способами, можеш вибрати, який тобі більше сподобається.

– Ага. Добре.

- Якщо хочеш, я поясню, який з них...

- Та ні, не треба.

Ніка відмахнулась, пірнула до кухні та почала квапливо - не сідаючи, лише ледь схилившись над столом, - переписувати рядки символів і цифр із Маркових аркушів у свій зошит. Хлопець ніяково тупцяв у коридорі. Він знав, що вони самі - батько Ніки жив окремо, матір працювала на «Рівнеазоті»[4 - ВАТ «Рівнеазот» - один із найбільших заводів хімічної промисловості України.] й рано виходила на роботу, - та попри це почувався незручно. Як, у принципі, завжди. Щоразу коли він приходив до неї додому, Ніка оточувала себе аурую привітної неприступності. Марк сконфужено спостерігав за дівчиною та міркував, що вона зовсім не схожа на ту Ніку, з якою він вечорами переписується у VK, що це ніби як дві різні людини. Глибоко в душі хлопець усвідомлював, що це твердження недалеко від істини, проте лякався цих думок і вперто виштовхував їх зі свідомості. А дарма. Ніці не подобалися його приходи. Однак мусила терпіти. Щоразу перед тим вона натякала, що можна було би сфотографувати завдання на планшет чи на телефон, а потім переслати їй, і щоразу Марк що-небудь вигадував, щось цілковито безглузде - то камера не працює, то Інтернет повільний, - напрошуючись прийти до Ніки додому.

Тож він стирчав на килимку в порозі та крадькома позирав на дівчину. Ніка була в джинсах і білій футболці, що ефектно напиналася на акуратних грудях. Вона начебто навмисно нахилилася так, щоб Марк дивився просто на заглибину поміж ними. І хлопець дивився, не мігши відірвати погляду - уявляв, наче бачить темні набряклі соски, - і відчував мляву слабкість, немовби щойно здав кров на станції переливання.

- Який у тебе перший урок? - запитала дівчина.

- Е... - Марк стрепенувся. - Історія... по-моєму.

Ніка кинула на нього погляд і м'яко проказала:

- Якщо запізнюєшся, то можеш іти.

- Але я... - він боягузливо потупився, - можу почекати.

- Ні, не хочу тебе затримувати. - Дівчина облишила списування та підступила до Марка. - Біжи! Я ще маю зібратися, і всяке таке. Тобі буде нудно, - вона торкнулася до його плечей і всміхнулася. - Дякую! Спишемося ввечері.

- Обов'язково!

Придумуючи виправдання її холодності, Марк збігав сходами, коли несподівано у переході між дев'ятим і восьмим поверхами наштотхнувся на Юлю Гришину. Невисока білявка з круглим обличчям, коротеньким каре та брекетами на верхніх зубах, які, втім, їй навіть трохи личили. Марк не вважав Юлю красунею, проте знав щонайменше трьох старшокласників, які впадали за нею. Хлопець і дівчина зупинилися, поглянули один на одного: Марк - зі здивуванням і притлумленим соромом, так начебто однокласниця

могла прочитати його думки, Юля – якимось олов'яним, заглибленим у себе поглядом.

Десятки разів пропускаючи через м'ясорубку пам'яті цей епізод, Марк намагався пригадати, чи не вловив чого-небудь дивного. Чи не мала Юля зацькованого вигляду? Чимось розчарованою? Більш засмученою, ніж зазвичай? Безрезультатно. Хай як намагався, хлопцеві не вдавалося відновити у пам'яті нічого, що могло би насторожити його. Тієї миті він зациквився на одному: Гришина не повинна дізнатися, що він приходив до Ніки Терлецької.

– Ти куди? – вихопилось у нього.

Пауза.

– Нагору.

Хіба що голос. Її голос був дивним. Схожим на шкрябання напіврозчавленої комахи.

– Добре.

І вони розійшлися.

На сьомому поверсі Марк зупинився, прислухався, проте Гришина не повернула до квартири Ніки, а продовжувала підійматися.

Надворі хлопець викинув однокласницю з голови. Кілька секунд постояв на ганку перед під'їздом, тамуючи тремтіння в колінах, а ще міркуючи, чи не варто було виявити настирливість і напроситися на чай або – у нього занило в паху від такої думки – запросити Ніку в кіно, а тоді рушив у бік готелю.

Він не ступив і п'яти кроків. Високо вгорі щось дренькнуло, а потім – дивний шурхіт. Марк задер голову й побачив, як щось летить повз балкони, як йому тоді здалося, просто на нього. Наступної миті тіло Юлі Гришиної врізалось в землю за півтора метри від нього. Хлопець інстинктивно відсахнувся і, певна річ, не відразу зрозумів, що то Гришина. Спершу подумав, що то з одного з балконів випав якийсь чи то килим, чи то мішок із одягом, а потім помітив великі трапецієподібні окуляри – понівечені до невпізнання, – крізь скельця яких хвилину тому Гришина дивилася на нього нефокусованим апатичним поглядом, і кров, що розповзалася вологим асфальтом.

Виступ багатоповерхівки затуляв їх від проспекту Миру, де завжди людно та постійно шмигають машини. На Міцкевича, як на зло, на ту мить нікого не було, тож єдиним, крім Марка, свідком падіння виявився огрядний таксист, який сидів у припаркованому на розі готелю Lanos'і. Чоловік вийшов з авто, проте переходити дорогу не став. Якийсь час він перелякано глипав на Марка та на розпростерте біля його ніг тіло, після чого схопився за мобільку й узявся викликати швидку.

Марк пригадував мляве, напрочуд невиразне відчуття важкості в животі, ніби переїв і от-от почнеш блювати, але поза тим – нічого. Він витріщався

на кучугуру м'яса, яка нещодавно була його однокласницею, і не відчував нічого, крім отупілого подиву. Не було того пекучого відчаю, як тоді, на затиснутій лісом дорозі за Бродами, коли здавалося, начебто під тобою горить земля і ти нічого із цим не можеш удіяти.

Хлопець остовпів, розгубився, не знав, що робити.

Стояти й чекати?... Але кого?

Піти геть?... Це, мабуть, теж не зовсім правильно.

Марк побачив таксиста, який, затинаючись, несамовито горлав у телефон на іншому боці вулиці, і нарешті знайшов, за що вчепитися. Дістав із задньої кишені джинсів китайський смартфон «Meizu» і зателефонував одиній на світі людині, якій міг зателефонувати в такій ситуації.

– Діду, – сказав він, коли коротка вібрація сповістила про налагодження з'єднання, – Гришина з мого класу загинула. По-моєму, вона зістрибнула... вона викинулася з... з даху дванадцятиповерхового будинку, що біля «Миру»... Ні, діду, ні, ти не зрозумів: вона лежить біля моїх ніг.

3

На ранок Марк почувався радше інакше, ніж краще. На календарі була п'ятниця, 26 лютого. Того дня першою в розкладі 8-А стояла біологія, проте ще вчора клас попередили, що уроку не буде. Вчителька захворіла, інша, що могла би вийти на заміну, сиділа вдома з хворою дитиною, а в просякнутому панікою, метушливому бедламі, на який перетворилася 15-та школа після звістки про самогубство Гришиної, не знайшлося нікого, хто хотів би паритися перестановкою уроків.

Жахи Марку не снилися, та він однаково не виспався. Якийсь час хлопець крутився в ліжку, міркуючи, чи не поспати довше, але зрештою виліз з-під ковдри та вирішив іти снідати разом із батьками.

Почистивши зуби, Марк пройшов до кухні. Тоскно зиркнув на вівсянку, перевів очі на тарілку з нарізаними фруктами посеред столу, подумав, що не хоче навіть їх. Тоді сів за стіл.

– Доброго ранку! – Мама поставила перед хлопцем чашку з паруючим чаєм.

Піднявши очі на сина, Віктор мовчки кивнув. Марків батько – опасистий чоловік середнього зросту з невиразним, неначе виліпленим із м'якої глини підборіддям, блискучою зализиною, що здавалася продовженням блілого лоба, та крихітними долонями – був зовсім не схожим на жилавого Арсена та мав вигляд значно старшого від своїх років. Улітку, коли звикле до південного сонця обличчя старого моряка миттєво вкривалося засмагою, сорокаоднорічного Віктора та його шістдесятисемирічного батька можна було сприйняти за однолітків. Лиш очі – неспокійні кружальця кольору спресованого льоду – вказували на те, що вони члени однієї родини.

Арсен спробував усміхнутися.

– Привіт, малий!

Усі четверо вдавали, наче це звичайний ранок, наче невидимі нитки, що тягнуться в минуле, можна просто так узяти й обрубати.

Марк розгладив пальцями мішки під очима – він був без окулярів – і буркнув щось невиразне у відповідь.

Яна сіла за стіл, узялася за кашу, проте майже відразу відклала виделку, нервовим жестом заправила волосся за вухо й озвалася:

– О котрій учора почалися уроки?

Запитання прозвучало неприродно. Вона добре знала, коли в сина починаються заняття.

– О восьмій тридцять. – Хлопець сидів, понуро втупившись у тарілку.

Яна коротко гмикнула. Віктор наступив їй на ногу під столом, однак дружина сигнал проігнорувала. Легке тремтіння голосу виказувало, як серйозно вона ставить до наступного запитання.

– Марку, можеш мені пояснити... – у грудях раптом закінчився кисень, однак жінка швидко опанувала себе, – я би дуже хотіла, щоб ти пояснив, що робив біля того будинку о восьмій ранку.

Марк, не підводячи голови та не рухаючись, почав повільно набирати в легені повітря. Погляд лишався притуманеним, однак мозок гарячково працював. Запитання поставила мама, відповідатиме він мамі, а отже, – технічно – брехатиме їй, а не батькові чи діду.

Він тихо почав:

– Я заходив до... – й аж зубами клацнув із розпачу. Він хотів сказати, що заходив до друга, та надто пізно збагнув, що після переїзду друзів у цій частині Рівного в нього ще не з'явилося.

– До кого? – Яна намагалася посміхатися, та попри це мала такий вигляд, ніби проковтнула павука й тепер чекає на відповідь, чи був він отруйним.

Марк звів очі. Мамин погляд тиснув, як приставлений до лоба палець. Раптом щось чорне зринуло в його грудях і звузило погляд. Хлопець насупився і труснув головою так, ніби у вухо потрапила вода.

– Ні до кого! – несподівано для самого себе він гаркнув так голосно, що Яна відсахнулася. Її долоня смикнулася, зачепила виделку, і та, гучно дзенькнувши, впала на підлогу.

– Марку? – Брови здивилися дугами.

- Відчепись від мене! - закричав хлопець. - Чого ти пристала?! Я ні до кого не ходив!

Жінка розгублено закліпала. Шукаючи підтримки, подивилася на Віктора. Чоловік сердито втупився у сина, проте не озвався та з якимось дивним виразом - чи то подиву, чи то роздратування - на лиці перевів його на Арсена. Дід продовжував жувати вівсянку так, наче нічого не відбулося. Наче взагалі сидів на кухні сам.

Янина розгубленість швидко поступилася гострому невдоволенню.

- Це що таке?!

Марк відсунув тарілку з кашею та підхопився. Чорна хвиля спала, зі щік на шию поповзли червоні плями - він сам не знав, що це таке.

- Мені треба до школи, - зіщулившись, зронив хлопець.

- Стій! - гукнула Яна.

Марк не послухався і, ще дужче втиснувши голову між пліч, вискочив із кухні.

Яна штрикнула роздратованим поглядом чоловіка.

- Чому ти мовчав? Він же твій син також!

- Я не... - Віктор розвів руками, а потім повернув голову до коридору і grimнув: - Марку! - голосно, проте непереконливо. Марк не озвався. Момент було втрачено, і вони обоє це розуміли.

На кілька секунд у кухні стало тихо.

- Він не поїв, - зрештою тихо промовив Арсен.

Яна звела брови.

- Ви не чули, яким тоном він розмовляв зі мною?

Арсен махнув рукою.

- Та годі тобі! Він ходив до якоїсь дівчини. До однокласниці чи до когось із паралельного класу. І не хоче в цьому зізнаватися.

- Ходив до дівчини? - Яна ледь наморщила носа, ніби здогадка про те, що її син може «піти до дівчини», обпекла її нутрі.

- Якщо це тебе аж так непокоїть, я випитаю в нього, до якої саме, хоча не думаю, що в цьому є потреба.

- Марк ходив до дівчини? - перепитав Віктор.

Арсен підніс до носа чашку з кавою, втягнув ніздрями кислуватий запах, зробив невеликий ковток. Загалом невістка йому подобалася - зважаючи на

відсутність підтримки Віктора, вона непогано давала раду онукові, – проте було дещо, що дратувало: приготована Яною кава незмінно скидалася на відвар із кам'яного вугілля. І все було б не так погано, якби щоранку, сідаючи за стіл, це не нагадувало Арсенові про те, яку запаморочливо смачну каву готувала його Бібі. Він досі так про себе називав дружину. Слово причепилося до язика давно, ще в 70-х, коли Грозан проходив строкову службу старшиною 2-ї статті на одному з кораблів 8-ї Тихоокеанської ескадри, що курсувала біля берегів Танзанії. Бібі – так на суахілі шанобливо звертаються до літніх жінок. Очевидно, що вживати Бібі стосовно дружини Арсен узявся на кілька десятиліть пізніше, наприкінці 90-х, коли на ролкерах «N?egh Autoliners» почав ходити до портів Дар-ес-Саламу чи Момбаси[5 – Дар-ес-Салам – найбільше місто (населення – 2,5 млн мешканців) і порт у Танзанії. Момбаса – друге за величиною місто Кенії, населення – більше ніж 1 млн мешканців, великий порт. І в Кенії, і в Танзанії суахілі є державною мовою.]. На початку 2000-х, коли Арсену та його Валентині перевалило за п'ятдесят, напівжартівливе Бібі приклеїлося до останньої. Втім, Бібі не ображалася, їй це навіть подобалося.

Сьогодні Янина кава була звично препаскудною, тож дідове прийняття виявляло не так бажання насолодитися терпким ароматом, як притлумлене роздратування. Арсен зиркнув на Віктора і подумав, що міг би поділитися із сином припущеннями стосовно того, що Марк робив у тієї дівчини, та припустив, що це, напевно, не сподобається онукові. Він так і не відповів.

Тим часом Марк, нашвидкуруч одягнувшись, прошмигнув повз кухню й, тихо причинивши двері, вислизнув із квартири.

– Я поговорю з ним після школи, – мовив Віктор.

«Не поговориш», – подумав Арсен.

– Він ніколи раніше на підвищував на мене голос, – усе ще викривленим від образи голосом промовила Яна.

Старий моряк зітхнув. Вони починали дратувати його.

– Хлопцю ще немає чотирнадцяти. Останні два роки він росте й змінюється. І я зараз не про фізіологічне зростання. – Він пригадав розмиті контури неоковірної фігури під периною і додав: – Точніше, не лише про фізіологічне.

Яна штрикнула його сердитим поглядом.

– Ви хочете, щоб я йому подякувала за те, що він роззявив на мене рота?

– Ні. Але ти могла би подякувати за те, що підлітковий період почався два роки тому, а він зірвався лише зараз.

Вона розвела руками.

– Ми не можемо лишити це просто так!

– Можете й лишите, – відкарбував дід. – Ви самі як малі діти! Він же не намагався допекти й не робив наперекір! Ви що, не усвідомлюєте, що це особливості віку? Пацан зараз на піку пубертатного періоду, а ще він дуже розумний, у нього надлишкова вага й він перейшов до іншої школи. Спробуйте уявити, як йому хочеться мати вигляд дорослого, бути, як усі, як хочеться бути прийнятим, а не відкинутим. І що-небудь змінити у ставленні до цього він не може. Навіть якщо захоче! Зате ви, – він по черзі тицьнув пальцем у сина та невістку, – можете змінити своє ставлення до нього.

Яна супилася, наче людина, що намагається вставити нитку у вушко голки.

– Натякаєте, що я винна?

Арсен так не вважав, однак уголос не відповів.

Віктор підвівся.

– Мені час на роботу. – Він не сприймав таких розмов, не бачив у них сенсу.

Арсен провів його тоскним поглядом, а потім повернувся до невістки.

– Яно, це друга смерть за два тижні. У школі сьогодні буде пекло. Перевірятимуть усе – від підвалу до бібліотеки, в усіх, від прибиральниць до директора, хіба що мазків із задниці не братимуть. Марк, попри те що ні до чого не причетний, мусить через це пройти. Невже так важко зрозуміти? – Яна, опустивши очі, хитала головою. Чоловік карбував далі: – Я кажу вам не втручатися не тому, що переконаний, начебто пасивність що-небудь змінить. Я кажу не втручатися, бо сподіваюся, що через цю пасивність, – дід показав рукою в бік дверей, за якими зник хлопець, – коли Марк зрозуміє, що, нагримавши на тебе, помилився (а він зрозуміє, повір), він не матиме вас за найлютіших ворогів.

Яна підвелася та почала прибирати зі столу тарілки.

– Ви завжди стаєте на його бік, – ображено зауважила вона.

– Ні. Я лише вказую найкоротший шлях до вирішення проблеми. – Арсен також устав з-за столу. – Залиш, я приберу.

Він повикидав недоїдки та поскладав посуд до посудомийки. Потім узявся прибирати на кухні – чи радше імітувати прибирання, – аж поки Віктор, а за ним і Яна не пішли на роботу. Коли двері за невісткою зачинились, Арсенові рухи спершу сповільнилися, ніби в іграшки, в якій закінчився завод, а потім він – усе ще з рівною спиною, анітрохи не згорблений у свої шістдесят сім – важко опустився на стільчик і застиг обличчям до вікна. Ореол упевненості, який огортав його, неначе димова завіса, безслідно зник.

Арсен був поганим батьком і завжди це знав. Наприкінці 70-х, після народження Віктора, Бібі постійно дорікала йому, просила приділяти синові більше уваги, і вони часто сварилися. Арсен дратувався: вважав, що чоловік повинен заробляти гроші, а теребені про те, що цукеркові обгортки

слід викидати у смітник чи як правильно сякати в носовичок, – це прерогатива жінок. У 80-х він працював другим помічником капітана на контейнеровозі Чорноморського пароплавства «Композитор Кара Караєв», який здійснював регулярні рейси з Одеси до В'єтнаму. Невдовзі чоловік таки схаменувся, збагнувши, що в його домі підростає цілковито незнайома для нього істота чоловічої статі, та було вже пізно. Арсен і його син перетнули невидиму межу, за якою руйнувався причинно-наслідковий зв'язок, і відтоді, що дорожчі подарунки Арсен привозив, що більше часу намагався провести із сином, то менше отримував. На початку 90-х розвалився Союз, і роботи не стало. Арсен Грозан чотири роки пропрацював на турецькому суховантажі. Умови були жахливими, рейси тривали по десять місяців, зате його сім'я принаймні не бідувала. А потім, одного дня, вже після підписання контракту з норвежцями, коли життя нібито почало налагоджуватися, Арсен повернувся до України і не застав Віктора вдома. Впродовж 2000-х вони зустрічалися лічені рази, завжди в кав'ярнях, ніколи не вдома, і після кожної зустрічі Арсен почувався так, наче бачився із приви́дом. Він не впізнавав сина. Перед ним сидів ласий до грошей, дріб'язковий і до скрипу зубовного непривітний чоловік.

2010-го, коли добігав кінця другий термін у «N?egh Autoliners», Грозан успішно пройшов медогляд і міг без проблем продовжити контракт. 2011-го «N?egh Trotter», на якому він плавав під командуванням капітана Сольберга, порізали на металобрухт, а сам Сольберг вийшов на пенсію. Арсен іще тоді, 2010-го, розумів: якби залишився, то, майже напевно, за рік отримав би під своє командування один із найновіших N?egh'івських ролкерів. Утім, спостерігаючи, як Маркові спроби знайти взірець для власної поведінки розбиваються об Вікторові черствість і байдужість, старий моряк вирішив повернутися.

Після смерті Вібі Арсен продав їхню квартиру та переїхав жити до сина та невістки. За виручені з продажу житла та накопичені впродовж роботи на норвежців гроші сім'я купила нову чотирикімнатну квартиру в центрі Рівного, куди й перебралася минулого літа.

Арсен не жалкував. Ні за чим.

Хіба що було трохи гірко усвідомлювати, що він, не вагаючись, зрікся кар'єри заради онука, а Марк – попри все – любив батька більше за нього.

Марка тіпало всю дорогу до школи. У роті стояв гіркий присмак, наче слова, що так невчасно зірвалися з язика за сніданком, були вимащені гірчицею із димедролом. Сльози олов'яною поволокою застидали очі. Він не плакав, ні, почувався радше розгубленим, однак предмети у полі зору поставали розмазаними, ніби в тумані.

Уже на шкільному ганку хлопець згадав, що першого уроку немає, і здригнувся від спалаху роздратування, короткого, мовби виблиск металу, і водночас достатньо сильного, щоб усвідомити, що нічого подібного раніше

не відчував. Тепер доведеться невідь-де тинятися аж годину. Втім, злість швидко минула. На кілька секунд він застиг у нерішучості (від думки про те, щоб піти додому, під серцем засмоктало), потому, склавши руки на грудях, розвернувся спиною до школи. І тоді зауважив: усі, хто піднімався ганком, кидали на нього скоса насторожені погляди й старанно обходили стороною. Це було особливо помітно, бо Марк стовбичив за крок від дверей.

Іще гірше за сторожкі погляди дошкуляло перешіптування. Попід будівлею 15-ї школи – і з боку Пластової, і з боку Пушкіна – вишикувалось зо два десятки машин, до входу неперервним потоком стікалися учні, проте звуки затихали, вичахали під ганком, як мов їх глушили невидимим силовим полем. До Марка долітав лише жовчний шепіт, із якого було годі вирізнити слово. Хлопець нервовим жестом поправив окуляри й почав дивитися поверх голів. Зачепився поглядом за ватагу семикласників, які, штовхаючись і регочучи, перетинали перехрестя, проте вони затихли, щойно побачили, що Марк на них дивиться.

Зрештою Марк спустився зі шкільного ганку та зайшов за клумбу, краєм ока спостерігаючи, як його проводжають очима. Зупинився, все ще не знаючи, як бути. У животі бурчало – він не встиг поїсти, – ступні помалу пробирало холодом (до школи від їхнього будинку менш як п'ятсот метрів, тож Яна, коли не було дощу, дозволяла Маркові піти на уроки в кедах).

Зателенькав дзвінок. Двое десятикласників неквапливою ходою клигали до школи. За перехрестям один озирнувся, тицьнув пальцем у Марка та щось проказав. Другий повернув голову й скривився – чи то презирливо, чи то з відразкою. Марк провів понурим поглядом обох, аж поки вони не зникли за дверима, а тоді відчув, як у грудях розростається пекуча образа і якась безформна, несфокусована злість. Він злостився ні на кого та водночас на всіх. Арсен мав рацію: у новій школі, в якій за півроку Марк так і не зміг освоїтися, хлопцю важливо було почуватися прийнятим, не залишитися на узбіччі. Натомість упродовж останніх місяців Марка, по суті, перестали помічати. Спочатку, ще у вересні, хлопця зустріли зі сторожкою цікавістю, як зрештою і будь-якого новачка, проте цікавість доволі швидко згасла. Невдовзі Марка почали штрикати насмішками, промацуючи поріг чутливості, з'ясовуючи, як далеко новачок дасть ім змогу зайти. Втім, знущання завмерли, по суті, в зародку. На початку жовтня раптом стало зрозуміло, що невисокий круглолиций новачок розумніший не лише за решту учнів 8-А, але й за окремих учителів, і замість підлабузнюватися завжди намагається учителям опонувати. Що особливо здивувало Маркових однокласників і що, ймовірно, остаточно вберегло його від цькувань – хлопець навчався майже не докладаючи зусиль. Марк Грозан не був зубрилкою, радше навпаки – через дивовижну здатність засвоювати все на льоту він практично не вчив. Для підготовки до контрольної йому достатньо було прогорнути кілька сторінок у підручнику на перерві перед уроком. Зіграло роль також і те, що хлопець завжди радо давав списувати.

Ще одна причина появи довкола Марка захисного бар'єру стосувалася його батька. Або якщо говорити більш точно: зарплатні його батька. Одним із завучів 15-ї школи працювала Марина Єзерська. Її дочка, Леся, була старостою 8-А. Наприкінці червня 2015-го молодший Маринин брат, двадцятисемирічний Олексій Яцик, влаштувався бухгалтером у рівненський офіс «Затишної кімнати». Бухгалтером Яцик виявився нікудишнім, тож через місяць його вигнали. Та все ж він устиг дещо дізнатися та розповів

сестрі, що Віктор Грозан, його бос, за перший місяць літа отримав тридцять шість тисяч зарплатні. І це без преміальних. Невдовзі про це було відомо Лесі, а від Лесі – всьому 8-А. Ніхто із класу не міг збагнути, що такого може робити людина в Рівному – звичайна людина, із плоті та крові, не програміст і не бандит, – щоб заробляти тридцять шість тисяч гривень на місяць. Таким чином частина таємничої Вікторової аури ніби передалася його синові, й відтоді Марка Грозана не займали, згадуючи про новачка лише під час контрольних робіт.

За невеликим винятком. Позаминулої середи, 17 лютого, на якийсь час про Марка заговорила вся школа. Це сталося після раптової смерті десятикласника Тохи Шпакевича.

Сьомим уроком тієї середи була фізкультура. Марк чергував, тому затримався, наводячи лад у кабінеті географії, та прийшов до роздягальні останнім. Його це влаштовувало: він соромився своїх стегон і живота, тож за можливості волів перевдягатися наодинці. Єдиним, кого хлопець побачив у роздягальні, був Тоха Шпакевич із 10-Б: у 10-Б сьомим уроком також стояла фізкультура. Марк прослизнув повз старшокласника, крадькома розглядаючи його. Гострий борлак, худі ребристі груди, кістляві руки, обплетені, немов мотузками, товстими венами. Високий, як жердина, Тоха впродовж двох останніх років грав на позиції атакуючого захисника у шкільній баскетбольній команді. Тоха Шпакевич чи не єдиний зі спортсменів-старшокласників не кошмарив за першої-ліпшої нагоди хлопців із молодших класів, тож Марк почувався відносно розслабленим.

– Привіт, малий! – кинув із лави Тоха.

– Привіт, – відповів Марк.

– Як справи?

– Добре.

Тоха закінчував перевдягатися. Марк пройшов до вільного вішака, без поспіху витягнув із наплічника спортивні штани та футболку. Сів на лаву, почав розв'язувати шнурівки. За кілька метрів від нього Тоха Шпакевич також присів, схилившись над кросівкою.

Марк не квапився стягувати джинси, чекаючи, поки Тоха підніметься та вийде із роздягальні, проте старшокласник завмер і не ворушився. Марк виждав кілька секунд, а тоді обережно, спідлоба, зиркнув на Шпакевича. Побачив кисті рук, які, химерно вивернувшись, лежали на підлозі, після чого відверто виричався. Тоха застиг, налігши тулубом на ногу та звісивши руки вздовж помілки. Вкрита каштановими кучерями голова безсило прихилилася до коліна. Здавалося, хлопець заснув, зав'язуючи шнурівки на правій кросівці.

Маркове серце вкрилося кригою.

– Ей, ти чого?

Ніякої реакції. Хлопець підвівся, підступив до лави, на якій, скорчившись у химерній позі, заляк старшокласник, і схилився над ним.

– Тоха? – Тієї миті Марк подумав, що ніколи раніше не звертався до Шпакевича на ім'я. Про всяк випадок буркнув: – Ти з мене приколюєшся? – і поторсав десятикласника за плече. Голова сповзла з коліна, слідом посунувся тулуб, і через секунду Тоха Шпакевич мішком повалився на підлогу.

Марк не чіпав його. Вирішивши, що юнак знепритомнів, побіг по фізрука. Той, лише приклавши вухо до грудей Шпакевича, зрозумів, що з хлопцем скоїлося дещо гірше за втрату свідомості. Далі фізрук діяв правильно: двох дівчат послав по медсестру, ще одну, з 8-А, – по завуча, товаришеві Шпакевича із 10-Б наказав викликати швидку, а потім до приїзду медиків з осатанілим відчаєм робив юнакові штучне дихання та непрямий масаж серця. Усе правильно, проте врятувати Тоху не вдалося. Лікарі приїхали за чверть години й констатували смерть.

Марк зітхнув і пригадав дідові слова: «...ти ж розумієш, це збіг». Певна річ, збіг! Тоха нахилився, щоб зав'язати шнурівку, а потім чи то якийсь клапан усередині нього закритися, чи то якийсь запобіжник не спрацював, і хлопець гинув. Присів і сконав. Отак просто. А Марк випадково опинився поряд. Але багато хто так не вважав, особливо тепер, після самогубства Гришиної. Батьки Шпакевича дали дозвіл на розтин синового тіла, та, попри те що минув уже тиждень, причину смерті досі не з'ясували. Тоха був здоровий як віл, не курив, не зловживав алкоголем, ні на що не скаржився, не мав проблем із серцем, узагалі майже не хворів, тієї середи ні з ким не сварився та не нервувал. Ніхто не розумів, що мало трапитися, щоб отак по-брутальному швидко спровадити його на той світ.

Марк кинув тоскний погляд на будівлю школи за спиною. Півроку його не помічали, і це дошкуляло, тепер усе склалося навпаки, проте від цього тільки погіршало.

Учора було трохи легше. Кілька разів із задніх парт долітало притишене «Малюк Мордор». Однак учора подробиці того, що відбулося з Юлею Гришиною, знали лише Маркові однокласники, ну, максимум – кілька учнів із 8-Б. Зате ввечері й уночі, поки хлопець лежав, заплющивши очі, і пригадував борсука з паруючими нутрощами, учні переписувалися, ділилися припущеннями – інформація ширилася мережею немов пожежа сухим степом, – і сьогодні про нього говорила вся школа. Кожен, хто ступав на шкільний ганок, не міг відвести від Марка очей, так наче того було відлито із золота, і водночас старанно обходив хлопця, так ніби він міг ужалити поглядом.

Марк опустив очі на білі носачи кедів «Converse». Пальці на ногах задубіли так, що він їх уже не відчував. А потім гірко посміхнувся. Це ж треба: двоє людей мусило вмерти, щоб він став знаменитістю.

Хлопчак скинув голову й інстинктивно скулився, сховавши підборіддя за коміром куртки. Над ним нависав Адріан Фесенко із 9-Б. Плечистий, чорнявий, із причепливими карими очима. За ті кілька секунд, поки наважувався дивитися дев'ятикласнику в очі, Марк устиг помітити глибоку подряпину над лівою бровою, а потім відвів погляд. Руки Адріан тримав на кермі нового – заледве не стерильного, – цілковито чорного велосипеда «Ghost Kato X», поставленого так, щоб двадцятивосьмидюймовим колесом перекривати Марку шлях до відступу вгору по Пушкіна. Марк здивовано кліпнув: по-перше, він ніколи не бачив, щоби хтось катався на велику такої ранньої весни, а по-друге, ще вчора Адріанові батьки привозили його до школи на чорному Land Cruiser'і з тонованими вікнами та чотирма вісімками на номерному знакові. Якби Маркові було відомо, скільки коштує «Ghost», він би не дивувався, проте хлопчак не цікавив велосипеди, і він не знався на них. Праворуч і позаду Адріана, заштовхавши долоні до кишень джинсів, стриміли Єгор Лямчик та Олег Бо?жко з 8-Б, за ними – Орест Мрозович, єдиний серед усіх Марків однокласник. Трійця обступила Марка ліворуч, притискаючи хлопця до клумби.

– Здоров, – привітався Адріан.

– Здоров. – Марк кинув боязкий погляд на дев'ятикласника, відзначивши, що той зирить немовби крізь нього.

– Що робиш?

– Чекаю на початок уроків.

– Уже ж був дзвінок.

– У нас сьогодні немає першого, – сплюнувши під ноги, кинув Орест. Мрозович був невисоким, як Марк, і таким худим, що шкіра на прищавому обличчі аж світилася, а долоні нагадували шурячі лапки. Мішкуватий зимовий одяг мовби заковтував його. Орест слухав важку музику, погано вчився та був єдиним із 8-А, хто так і не припинив чіплятися до Марка за першої-ліпшої нагоди.

– А. – Через лоб, над подряпиною, пролягла зморшка. Адріана бентежив насичений зелений колір Маркових очей, він намагався збагнути, якого дідька цей товстозадий шкет із 8-А припхався на годину раніше та пасе всіх, хто заходить до школи. Що більше ймовірних причин зринало в голові, то більше Адріан жалкував, що наважився на цю розмову.

– Чого тобі? – ховаючи переляк, Марк намагався говорити виклично, проте голос зрадливо ламався та тремтів.

– Хотів спитати, це правда? Ти з нею бачився? – слова наче вмирали перед тим, як вилетіти з рота. – Ну, перед тим, як вона стрибнула?

– Так.

– Щось казав?

Марк зціпив зуби так, що на округлих вилицях виступили жовна.

(ти куди?)

(нагору)

(добре)

Що їм до того, про що вони говорили? Невже це що-небудь змінить? Невже є слова, якими можна виправдати безглуздість Юліної смерті, полегшити страждання близьких, слова, почувши які, її батьки витруть сльози, похитають головами та скажуть: «А, тепер інша річ, тепер усе зрозуміло». Пожираючи очима Адріана та хлопців, що переминалися за його спиною, Марк дратувався й тому мав вигляд значно старшого. А може, вони справді такі тупі, що вважають, начебто Гришиній за хвилину до смерті відкрилася якась вселенська істина, і вона поділилася нею з однокласником, якого майже не знала?

– Так. Казав.

– І що?

– Нічого. Я запитав, куди вона йде.

– А вона?

– Відповіла, що нагору.

– Нагору... – Адріан поворушив губами, неначе пробуючи, яке воно на смак: останнє слово перед смертю. – І все?

– Ага.

Запитувати про Тоху Шпакевича він не наважився. Мовчки викрутив кермо та покотив велик до шкільного входу. Олег, Єгор та Орест подріботіли слідом, останній вискочив наперед і відчинив перед Адріаном двері. Дев'ятикласник переїхав через поріг переднім колесом, а тоді повернув голову.

– Блядь, малий, ти стрьомний! – Він говорив голосно, щоби Марк почув, але звучав так, наче щойно отримав копняка під зад. – Ні, я тобі серйозно кажу, ти, на хер, стрьомний. І ти із цим краще зав'язуй.

«Зав'язуй із чим?» – подумав Марк.

Орест ступнею притримував двері, поки решта заходили. Марк розглядав металевий ланцюжок із кулоном «Asking Alexandria» у формі гітарного медіатора на його шиї.

– Не дивись на мене, – зашипів однокласник. Марковими грудьми інстинктивно здійнялася хвиля холоду, разом з тим щось утримало його від того, щоб опустити очі. Орест спершу отетерів від такої зухвалості, проте за секунду пополютнів, зіщулюючись під поглядом. – Бля, я сказав, не дивись! – і зник за шкільними дверима.

Have you ever talked to someone,

And you feel you know what's coming next?

Iron Maiden. Deja Vu, 1986[6 - Ти колись розмовляв із кимось, /
почуваючись так, ніби знаєш, що він скаже далі? (англ.) (Iron Maiden,
пісня «Дежавю», 1986.)]

Наступної п'ятниці, 4 березня, Маркові виповнилося чотирнадцять. Вітати хлопця почали ще в ліжку, розбудивши на п'ять хвилин раніше, ніж зазвичай. Поки він тер очі й сонно посміхався, Яна з Віктором вручили синові Hous'ївський світшот із велетенським зображенням черепа на грудях і написом «NO REGRETS: LIVE YOUNG, DIE FAST[7 - НІЯКОГО ЖАЛЮ: ЖИВИ ШВИДКО, ПОМИРАЙ МОЛОДИМ (англ.)]», який іще тиждень тому навідріз відмовилися купувати. Після них прийшов Арсен і подарував онукові книгу Браяна Гріна «Структура космосу. Простір, час і текстура реальності». Книгу Марк відклав, а у світшоті того самого дня пішов до школи.

Повернувшись зі школи, Марк швидко впорався із домашнім завданням і засів за «Героїв Меча та Magii V» – п'яту частину популярної покрокової стратегії від компанії «Ubisoft». З огляду на день у календарі хлопець вважав, що має повне право просидіти до ночі за улюбленою комп'ютерною іграшкою.

Утім, склалося по-інакшому. Марк щойно вибрав фракцію (як завжди – Ліга Тіней) і ледве встиг розпочати кампанію, коли двері кімнати розчинилися та на порозі виросла худорлява постать діда.

– Знову залип у свої стрілялки? – вдавано сердито мовив Арсен.

Марк відірвався від монітора, повернув голову.

– Це не стрілялка, діду!

– А матері хто допомагати буде?

– Але...

– Піди викинь сміття.

Хлопець гукнув достатньо голосно, щоб його було чути на кухні.

– Ма-а, що це за незнайомий мужик у нашій квартирі?

Яна не відповіла, Арсен стримав посмішку.

– Не намагайся викликати підмогу.

– У мене сьогодні день народження! – в голосі проступили нотки образи.

- Марш викидати сміття!

- Ну, діду, хоча б сьогодні...

- Не хочу нічого чути!

«Та що з тобою таке?» - Марк поставив «Героїв» на паузу та неохоче сповз із крісла.

Яна Грозан працювала вчителем української мови в одній із загальноосвітніх шкіл мікрорайону Північний і того дня мала лише три уроки.

Ще до Маркового повернення зі школи жінка почала готувати страви для завтрашньої вечірки. У коридорі, перед входними дверима, на хлопця чекав великий чорний пакет зі сміттям.

Демонстративно суплячись, Марк узяв пакет у праву руку, взяв капці, відчинив двері й переступив поріг. Наступної миті пакет зі сміттям вислизнув з руки. На бетонну підлогу посипалися яечна шкаралупа, картопляне лущиння, блискуча від жиру кришка консервної бляшанки, проте хлопець нічого цього не помічав - немов заворожений він дивився просто перед себе.

- Що це? - Марк обернувся.

Двері розчахнуто навстіж. Дід - у проході. Мама, витираючи руки рушником, визирає з-за одвірка.

- Телескоп, - награно буденним тоном проказала Яна. - Такий, як ти хотів? Чи ні?

Хлопець уже встиг зрозуміти, що перед ним. Він давно просив у батьків телескоп. Крім того, достатньо добре орієнтувався в різних моделях, щоби збагнути: перед ним не той телескоп, який він хотів. Прилад здіймався над підлогою на півтора метра, майже повністю перегороджував сходовий майданчик і на вигляд важив не менше як п'ятнадцять кілограмів. Марк ковзнув поглядом по блискучій стійці й зупинив його на чорній оптичній трубі. Вона була короткою та дуже товстою. Схема Шмідта-Кассегрена[8 - Одна з оптичних схем телескопів, у якій застосовують і рефракцію, і відбиття зібраного лінзою світла. Дає змогу отримати чіткіше зображення та в рази скоротити довжину оптичної труби.]. Місяців зо три тому дід пояснював йому її дію. Хлопчак спробував на око - з того місця, де стояв, бо підходити не наважувався, так ніби телескоп міг зникнути від необережного поруху, - визначити діаметр. Сантиметрів двадцять, не менше, тобто апертура⁹ більша, ніж потрібно для спостереження за планетами Сонячної системи. Марк не міг повірити у те, що бачить: телескоп був крутішим, потужнішим і дорожчим за будь-що, про що він міг тільки мріяти.

- «Celestron». - Від тихого дідового голосу спиною Марка пробіглися мурашки.

- Це... ми... - Хлопчак різко крутнув головою та подивився на діда, наче на оповите іскристою ауру божество. Він знав, що це Арсен постарався.

Віктор навряд чи купив би такий дорогий (і, на його думку, безглуздий) подарунок без тривалих умовлянь.

– Крізь нього можна спостерігати за об'єктами віддаленого космосу.

– За галактиками?

– Галактиками, туманностями, масивними зірками. За тепла виберемося за місто, можливо, навіть із наметами. Кудись, де не таке засвічене небо. Якщо пощастить, розгледимо рештки якої-небудь наднової.

– Нереально круто! – прошепотів хлопець. На очі мимоволі наверталися сльози.

– Так і будеш тут стояти? – підсміючись, поцікавився дід.

Марк нарешті наважився підійти й обережно провів рукою по металевій U-подібній стійці, чий масивні «лапи» втримували трубу.

– Але ж ми можемо щось роздивитися крізь нього навіть у місті? – йому кортіло якнайшвидше випробувати телескоп у дії.

– У ньому є комп'ютерне наведення. Ось контролер збоку. Треба розібратися. Думаю, за ясної погоди навіть із нашого даху можна буде спостерігати за планетами.

– Кла-а-а-с!

Арсен розплився в задоволеній посмішці.

– Я хотів, щоб ти побачив його вже складеним, – прогудів він. – Вирішив, це ефектніше, ніж дарувати в коробці. – Старий моряк поклав руку на товсту оптичну трубу. – Зараз треба занести до квартири. Я тобі допоможу. – І враз посерйознішав: – Але спершу – прибери цей срач, який розвів тут на палубі, й викинь нарешті сміття!

7

У суботу Марк прокинувся за чверть до сьомої. Попри те що просидів за «Героями» майже до першої ночі, вискочив із ліжка, ледве встигнувши продерти очі. Березень нетерпляче стукав у груди землі: за ніч температура піднялася до +10 °С, а небо за вікном затягнув одноманітний сірий серпанок. Марк похнюпився: про спостереження за зоряним небом не могло навіть ітися.

Після сніданку хмари стали легшими, на сході в молочно-сірій товщі з'явилися перші блідо-блакитні прогалини. Оскільки вікна Маркової квартири виходили винятково на захід, хлопчак щогодини вибігав на дах багатопверхівки та промацував очима східний горизонт, неначе сподівався, що від його сердитого погляду хмари розбігатимуться швидше.

Після полудня з півдня подув теплий вітер, помалу розчищаючи небо.

По четвертій почали сходитися гості. Першими прийшли Маркові хрещені батьки, за ними – Янині колеги зі школи, трохи пізніше підтягнулися Вікторові друзі з попередньої роботи. Дітей не було, лише дорослі. По суті, Марковий день народження був тільки приводом зібратися. Хоча сам хлопець анітрохи не переймався відсутністю однолітків. Він чемно вислуховував привітання, дякував за подарунки, посміхався, проте думками перебував на даху, добираючи місце для подарованого Celestron'a.

Сонце зайшло відразу після шостої. Хмари все ще затуляли північну частину неба, що, втім, Марка не зупинило. Одягнувшись, він захопив із собою потужний ліхтар, ковдру, планшет, щоб підглядати в інструкцію, карти зоряного неба, затиснув під пахвою важенню коробку з телескопом і поволік усе на дах.

Багатоповерхівка, в якій оселилися Грозани, якщо дивитися на неї згори, мала форму перекинутої та злегка нахиленої на захід літери Г: коротше крило витягнулося в напрямку захід-південь-захід, довше – на північ-північ-захід. На даху, приблизно посередині довшого крила та ближче до західного краю коротшого, височіли дві однакові цегляні надбудови. У тій, що на довшому, була котельня, до іншої бігли якісь кабелі.

Марк довго не міг вибрати місце для телескопа. Спочатку вирішив поставити його відразу біля виходу на дах, посередині між надбудовами, проте швидко зрозумів, що це не найкраща ідея. За сотню метрів на південь від багатоповерхівки сяяла вогнями Соборна – головна вулиця Рівного. Кав'ярня «Шоколад», 39-те відділення Ощадбанку, піцерія «Сіеста», якісь магазини – що більше темряви наповзало зі сходу, то яскравішою здавалася вулиця. Зрештою хлопець розмістився на північному краї довшого крила. Надбудова захищала його від вітру та світла із Соборної, крім того, на північному сході, враз за багатоповерхівкою, починався приватний сектор, який пролягав практично до Північного. Майже всі будинки були одноповерховими, тож світла видавали мало.

Хлопець розстелив ковдру та встановив телескоп. Хмари час від часу пролітали над головою, та не затримувалися надовго, і зорі щохвилини проступали чіткіше. Марк увімкнув контролер, розкрив планшет і поринув у читання інструкції.

5 березня було не найкращим днем для спостереження. Ще вчора ввечері Марк відшукав сайт, який моделював зоряне небо залежно від розташування та вибраного часу, й роздрукував карти нічного неба над Рівним з інтервалом у годину, починаючи з 19:00. О сьомій ще можна було побачити Венеру та Марс – обидві планети знаходилися в сузір'ї Діви на заході, – та вони швидко прямували до горизонту й невдовзі після 21-ї мали зникнути. Марк міг би спробувати навести на них телескоп, однак поки що в тій частині неба громадилися хмари. Юпітер, який хлопцеві страшенно кортіло роздивитися, мав з'явитися на південному сході лише після 22-ї. Навряд чи батьки дозволять йому сидіти на даху так довго. Залишалися зорі.

Марк розклав на ковдрі роздруковані карти й почухав потилицю. До появи Арктура – найяскравішої у Північній півкулі зорі – чекати ще півтори

години. Хлопець прикинув, що, мабуть, ще не менше як дві години спливе, допоки Арктур підніметься достатньо високо для спостереження за ним. Денеб[9 – Денеб – білий надгігант, найяскравіша зоря в сузір'ї Лебедя.] і Поллукс[10 – Поллукс – помаранчевий гігант, найяскравіша зірка в сузір'ї Близнят і одна з найяскравіших зірок неба.] були значно менш яскравими. Марк зупинився на Капеллі[11 – Капелла – жовтий гігант, найяскравіша зоря в сузір'ї Візничого, шоста за яскравістю на небі.]: зоря не надто поступалася яскравістю Арктуру, та найважливіше – в цей час повинна була висіти просто над головою.

Марк не здивувався, виявивши Капеллу в налаштуваннях Celestron'ового контролера. Телескоп мав вбудований GPS-локатор, тож достатньо було вибрати відповідний пункт меню, щоб механізм налаштування розвернув «лапи» й самостійно навів телескоп на зірку. Проте хлопець захотів потренуватися та відшукати Капеллу вручну. Він узявся вводити координати, коли раптом з-за спини долинув сухий притишений шурхіт. Марк відірвався від контролера й нашорошив вуха. Плаский дах багатопверхівки вкривав шар чорного бітуму, де-не-де присипаний камінцями та бетонною крихтою, залишеними ще від будівництва. Характерне похрускування вказувало на те, що хтось піднявся на дах. Дуги Маркових брів напружилися та піднялися над переніссям. Хлопець нахилився, та однаково не бачив, хто то: всю південну частину даху затуляло громаддя котельні. За кілька секунд він зрозумів, що це не дід і не батьки, інакше його б уже погукали. Тоді хто? Кому може знадобитися лізти на дах десятиповерхового будинку о пів на восьму вечора?

Спливла хвилина. Човгання та шурхіт не припинялися. Що було дивно: звуки не віддалялися й не наближалися. Хтось тупцяв – чи то кружляв, чи то вовтузився – на одному місці неподалік виходу з під'їзду.

Марк вимкнув ліхтар, поклав його на роздруковані карти зоряного неба та підвівся. Безшумно пройшов попід стіною котельні й обережно визирнув з-за краю надбудови.

Брови полізли ще вище. Спершу він подумав: якась притрушена. Геть відбита. Посеред даху, розкинувши руки й нахиливши голову до правого плеча, кружляла дівчина. У легкому осінньому пальто, зимовій шапці з балабоном, довжелезному в'язаному шарфі й коричневих нубукових черевиках. Дівчина стояла на пальцях, ніби підставляючи ліве вухо до чогось, що мало ввіллятися в нього з неба, й повільно оберталася навколо вертикальної осі, практично не сходячи з місця. «Що з нею таке?..» – замислився Марк, але вже за мить спину хлопця пробрало морозом. Темний дах, кволі відблиски з півдня, із Соборної, тихе шемрання вітру й поскрипування бетонної крихти під ногами дівчини – було щось із біса моторошне в постаті, що кружляла перед ним. Хлопець повністю вистромив голову з-за стіни й придивився – зауважив опущені, немов на розп'ятті, кисті та напівприкриті повіки, – після чого серце наче шматком льоду прохромало. «Вона стрибе! Бляха муха, ще одна прибацана готується стрибнути! – Марк ледь не застогнав. – Тільки не це!» Після третьої смерті він і сам повірить, що з ним щось не гаразд.

Юнак розгубився. Піти з даху він не міг: незнайомка стояла поміж ним і спуском до під'їзду, крім того, за надбудовою лишався телескоп. Ловити її, коли вона помчить стрибати, також не здавалося розумною ідеєю.

Замість затримати він тільки шугне за тією притрушеною з десятого поверху.

Несподівано дівчина помітила Марка. Її очі розширилися; здригнувшись, вона зупинилася. Потім висмикнула з вуха навушники та сердито втупилася в хлопця.

– Ти що тут робиш? – запитала дівчина таким тоном, як ніби Марк зазирнув до її спальні.

– Ди... – Маркові від серця відлягло, він упізнав її: дівчина навчалася у паралельному класі, у 8-Б. – Дивлюсь на зорі.

– Це не твій дах!

«Я ж тут живу!» – закліпав хлопець.

– Але й не твій! – спробував огризнутись. – Я теж тут живу, і дах, він же для всіх, і я можу... – Хлопець, недоговоривши, здувся. Що він, у біса, може? Що він узагалі хотів сказати?

Її першим пориванням було піти геть. Однак уже за мить дівчина передумала. Хвиля обурення затопила груди: це її дах, це він їй заважає, а не вона йому, тож нехай сам забирається! Вона зняла шапку та неусвідомленим порухом розправила руками рудувато-каштанове волосся.

Марк вийшов з-за надбудови, проте не наближався, зніяковіло розглядаючи дівчину. Її слова про дах (і ще більше – її зверхній тон) розлютили його, проте хлопець не бачив сенсу зчіплятися. Помовчавши, він промовив спокійніше:

– Пробач, якщо я тобі заважаю... тобто ти тут крутилася, а я...

– Я танцювала. – Вона труснула дротами з навушниками-крапельками на кінцях.

– О'кей, ти танцювала. І я не хотів заважати. Просто вчора мені подарували телескоп, а сьогодні безхмарна ніч, тому...

– Ніч не безхмарна.

Марк задер голову та прикусив губу. Над будинком повзла глуха сіра хмара, зір не виднілося.

– Ну майже безхмарна! – Він сердито махнув рукою. – Коротше: мені подарували телескоп, і я хочу спробувати навести його на одну з планет.

Дівчина раптом збагнула, якими безглуздими були її попередні фрази. Зашарілася, знову подумала про те, щоби піти, та не рушила з місця. Були нюанси. По-перше, невисокий товстуватий хлопець із зеленкувато-сірими очима викликав дивне почуття цікавості. По-друге, він сказав, що в нього є телескоп, крізь який можна (напевно, можна, так?... вона ніколи не бачила телескопів) подивитися на зорі. По-третє, дівчина впізнала його. Перед нею Малюк Мордор із 8-А! Упродовж двох минулих тижнів він почергово

бачив дві смерті. Дехто говорив, що Мордор не лише бачив, але й доклав до них руку, та дівчина в таке не надто вірила. Подумати тільки: дві людські смерті! Найбільшим мертвяком, якого їй доводилося бачити зблизька, був хом'ячок Марти, її однокласниці й відносно близької подруги, та й той здох від старості – нічого, блін, цікавого. Її бабусі й дідусі були порівняно молодими, ніхто з родичів умирати не планував, а маленька однокімнатна квартира не дозволяла тримати вдома тварин, щоби зрештою спостерігати за тим, як вони помирають.

Високо задерті краечки брів повільно опустилися.

– У тебе справді є телескоп? – голос поки що залишався наїжаченим.

– Він он там. – Марк махнув рукою за спину. – Хочеш глянути?

Вона подумала, що, певна річ, хоче, проте з губів злетіло категоричне:

– Ні.

Марк сконфужено потупився.

– Ну добре, – знизав плечима. – Як хочеш.

Розвернувся та пішов.

«Ти куди? – Краечки брів знов задерлися. – Я не те мала на увазі!»

Марк зник за надбудовою. Суплячись, дівчина потупцяла на місці, потім згорнула навушники та, буркнувши сердите «блін», подалася слідом за ним. З'явившись з-за котельні, зупинилася. Марк, закинувши голову, сидів навпочіпки перед масивним телескопом і свердлував напруженим поглядом навислу над багатоповерхівкою хмару. Ближче підходити дівчина не стала. Згорнула руки на грудях і сперлася спиною на стіну котельні.

Почувши шарудіння, хлопець озирнувся, зміряв її поглядом, але ніяк не відреагував.

Кілька хвилин обое мовчали.

Дівчина озвалася першою:

– На тебе кажуть Малюк Мордор, ти в курсі?

Марк напружився. Відчував, що їй кортить розпитати про Гришину. Впродовж минулого тижня 15-ту школу перевіряли представники Міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інспектори Служби у справах неповнолітніх і навіть ювенальний прокурор. Поліцейські слідчі допитували Юлиних однокласників, учителів, батьків і двічі – у присутності мами та шкільного психолога – самого Марка. До Марка навіть спробували причепитися журналісти з каналу «Рівне 1». Щодня, коли Марк одягався перед виходом до школи, навалювалося таке відчуття, наче збирався на похорон, і позбувся він його лише вчора, на свій день народження. Тож хлопець дуже не хотів повертатися до цієї теми. Марк замислився. Якщо раптом дівчина, як і Адріан, запитає про останні Юлині слова, тоді він...

Він що?.. Прожене її? Певна річ, ні. Марк криво посміхнувся – це ж «її дах» – і вирішив: якщо дівчина почне розпитувати, він складе телескоп і піде додому.

– Ні, – збрехав він.

Дівчина в задумі похитала головою.

– Хоча це не так і погано, як на мене.

Хлопець повернувся до неї.

– Я Марк.

Вона зашарілася. Марк сконцентрувався на телескопі й удав, що не помітив.

– А я Соня. З 8-Б.

– Знаю.

Вони знову вмовкли.

Коли Марк озирнувся наступного разу, Соня відійшла від стіни та стояла за метр від нього, зацікавлено розглядаючи телескоп.

– Крізь нього справді можна спостерігати за планетами?

– Так.

– Прикольно.

Він вирішив, що після стількох спроб зав'язати розмову не може лишатися нечемним, і поцікавився:

– Ти часто танцюєш на даху?

– Ні. Просто ліфт не працює. І мені нікуди піти.

Хлопець не зрозумів, що вона мала на увазі, та перепитувати не став.

– А якщо хмара не пройде, що будеш робити? – запитала дівчина.

Марк підвівся та сховав руки до кишень куртки. Соня опинилася зовсім поряд. Вона виявилася на кілька сантиметрів вищою за нього. З такої відстані він також розгледів ластовиння, що вкривало ніс і щоки, і світло-карі очі.

Райдужки вражали яскравістю та глибиною.

– Вона пройде, – впевнено заявив він.

Тепер обое дивилися на небо. Південний вітер поступово розчленовував хмару, відкриваючи погляду зірки.

- Думаєш, вона зараз там? - ледь чутно озвалася Соня.

- Ні.

Дівчина насупилася.

- Ти думаєш, вона потрапила до пекла?

- Ні. Вона не там і не в пеклі.

- А де?

Марк зітхнув.

- Ніде.

Соня опустила голову, прискалила одне око.

- Ти не віриш у Бога?

- Мій дідो каже, щоб я не квапився. Треба спочатку багато прочитати й дізнатися, а потім вирішити для себе, чи потрібна сила, яка б стояла за цим усім.

Соня вирішила, що він говорить, як учитель фізики. Не з їхньої школи, а такий собі умовно-ідеальний учитель. Їй раптом стало некомфортно, вона знову відчула легку шпильку невдоволення через те, що хтось зайняв її дах.

- Значить, не віриш...

Хмари то набігали, то розходилися. Марк помалу втрачав надію побачити сьогодні хоч щось.

Соня штовхнула його ліктем.

- Ти в курсі, що вчора з'ясували причину смерті Шпакевича?

Хлопець здригнувся. Про Шпакевича він також розмовляти не хотів, утім дізнатися причину смерті не завадило б.

- Ні, я нічого не чув.

- У нашому класі весь день про це гуділи. Він умер через СНД.

Марк звів брову.

- Це ще що таке?

- Це-е... чекай. - Соня затисла шапку під пахвою, витягла з кишені пальто смартфон і подивилася у записник. - Ой, ні, не так. Через СНСД.

- Що це таке? - повторив запитання хлопець.

- Синдром несподіваної смерті дорослих. - Вона багатозначно зиркнула на Марка. - Моя мама працює медсестрою в Перинатальному, і вона сказала, що це просто завуальований спосіб записати, що причину смерті не встановлено.

- Так не буває.

- Як бачиш, буває. Лікарі нічого не знайшли. Шпакевич просто помер, і все.

«Ес-ен-ес-де... Ес-ен-ес-де... - подумки повторив хлопець. - Треба розпитати діда», - а вголос буркнув:

- Погано шукали.

Вони знову вмовкли. Вітер помалу стихав. Марк дивився на захмарене небо, Соня спочатку розглядала залляте вогнями та притихле місто, потім, як це наскучило, також вперла погляд у хмари.

Хвилин за п'ять вона почала знову:

- Ну, але погодься, це однаково не просто так.

Марк спідлоба зиркнув на неї. Не просто так що? Зорі на небі? Чи те, що впродовж двох тижнів він став свідком двох смертей? Він вирішив не відповідати.

Соня підступила на крок.

- А раптом і я після спілкування з тобою помру?

Певна річ, вона говорила жартома: в її голосі не було страху. Та це швидко змінилося.

- Хіба що я скину тебе з даху.

Марк сам здивувався, як буденно й водночас неочікувано моторошно прозвучав його голос. Сонині очі покруглішали. Хлопець тут-таки ввімкнув задній хід:

- Ей, я пожартував! Ти ж не розкажеш, що я...

- Дебіл! - процідила Соня.

Марк відвернувся.

- А мої предки вірять... у багато що, - озвалася дівчина.

- У Бога?

Вона ледь усміхнулася.

- Якраз стосовно Бога я не впевнена. Мій старий постійно читає газету «Секретні матеріали». Він вірить майже в усе, що там написано.

- А ти?

- Я - що?

- Ти таке читаєш?

- Іноді після нього переглядаю. Там бувають прикольні статі про НЛО. В останньому випуску прочитала про таємну американську лабораторію під Чорнобилем. І ще про те, що американці не літали на Місяць: відзняли все в Сахарі.

Марк пирхнув.

- Це маячня. І НЛО, і лабораторія, і зйомки в Сахарі. Особливо зйомки в Сахарі. Уявляєш, скільки людей треба було примусити мовчати, якби все знімали в Сахарі?

- Може, й так. Але погодься, читати таке цікаво.

Хлопець рішуче замотав головою.

- Ні! Як маячня може бути цікавою?

- Маячня завжди цікава. А от наука - нудна.

- Неправда! Так говорять лише ті, хто нічого не знає про науку. От, наприклад, ти знаєш... - Марк наморщив лоба, пригадуючи щось найбільш цікаве й фундаментальне з того, що розповідав Арсен, - ти знаєш, що таке Сонце?

- Думаєш, я не знаю, що таке Сонце?

- То поясни мені!

- Ну це... це типу...

Соня теж розсердилася: «З якого дива я мушу відповідати?»

- От бачиш, ти не знаєш!

Проте відступати не мала наміру.

- Знаю! Це центр Сонячної системи!

- Неправильно! - на радіощах сплеснув руками Марк. - Сонце розташоване в центрі Сонячної системи, проте це не пояснює, що воно таке. - Він почухав указівним пальцем перенісся під окулярами, потім тицьнув у небо над головою. - Там є Юпітер. Він, зрозуміло, менший за Сонце, але теж великий. І як Сонце впливає на Юпітер, так само Юпітер впливає на Сонце, він ніби тягне його за собою, через що виходить, що Сонце та Юпітер крутяться довкола спільного центру. Говорити, що Сонце розташоване в центрі Сонячної системи, неправильно, бо Сонце не стоїть в одній точці.

Зморщивши носик, Соня дивилася на Марка, як на роздутого від трупних газів здохлого щура.

– Я зараз виблюю.

Маркова щелепа відвисла.

– Тільки не на ковдру. – Потім до нього дійшло, що дівчина пожартувала, і він стулив рота. Та за секунду, випнувши щелепу, зарозуміло повторив: – То що таке Сонце?

Соня закотила очі, спершу вирішивши не відповідати, а тоді дещо згадала. Її обличчя просяяло.

– Це зірка. Сонце – це зоря! Це всім відомо.

Хлопчак підняв кутики губ.

– Тоді що таке зоря?

Завдяки Арсену Марк дуже рано засвоїв: знати, як це називають, і знати, що це таке, – цілковито різні речі.

Соні закортіло його вдарити. Не так через зміст запитання, як через тон, яким його було поставлено. Її більше не дивувало, чому з ним ніхто не спілкується, дивувало радше, яким чином за весь рік у 8-А його досі ніхто не поколошматив.

– Ти щодня бачиш Сонце, коли йдеш до школи, – не вгавав Марк, поблажлива усмішка не сходила з округлого лиця. – Хіба нецікаво, чим воно є насправді? Невже ніколи не хотілося дізнатися, що ховається за цими всіма «кругле», «сліпуче», «гріє», «пече»?

Насправді Соні не було нецікаво. Вона нечасто замислювалася над суттю речей, однак коли вже щось застрягало у свідомості, жувала його довго й наполегливо. І після Маркових слів у дещо неупорядкований клубок думок у її голові вплелася нова нитка: а й справді, що воно в біса таке, наше Сонце? Напевно, запитання мулятиме їй не один вечір, але на цю мить бажання зацідити у нахабний писок хлопця, що копирсався в телескопі за кілька кроків від неї, було більшим за цікавість. О так, незрівнянно більшим.

Марк не чекав на заохочення та взявся збуджено пояснювати:

– Зоря – це куля з водню. Вона стискається... під дією сили тяжіння стискається так, що всередині дуже розігрівається. Ми ще цього не вчили на фізиці, але якщо щось дуже стиснути, воно нагріється.

– Знаю, – буркнула дівчина.

– От. Усередині, там великий тиск, і температура п'ятнадцять мільйонів градусів, і через це водень спалахує й світить. – Хлопець експресивним жестом зобразив спалах.

Соня дивилася на нього, скептично вигнувши брову. Їй було зручніше думати про зорі як про зорі, а не як про чортівню, всередині якої щось стискається й спалахує.

– Глянь, – Марк підняв руку, спрямувавши палець у темне, де-не-де засотане сивими хмарами небо. – Уяви: кожна із цих цяток отам – це гігантська сфера, всередині якої горить водень. Мільярди тонн водню! – У нього аж ніздрі роздулися. – Наука не може бути нудною!

– Ти задрот! – видала Соня.

Рука опустилася. Марк наїжачився.

– Та ну тебе.

– Але ти задрот, задрот, задрот! Я ще не бачила таких задротів!

Хлопець відвернувся, щоб не показувати, як його зачепили Сонині слова.

– Пробач. Я не хотіла образити.

Марк схилився над телескопом, мовчки почав його розбирати.

– Уже хочеш іти?

– Так, – відрубав хлопець. – Однаково хмарно. Нічого не видно.

Витримавши паузу, дівчина примирливо запитала:

– Звідки ти так багато всього знаєш?

Марк зняв оптичну трубу зі стійки й акуратно вклав її до коробки.

– Дещо прочитав, – неохоче відповів він, – але більшість – від діда.

У Соні аж зааніміло лице.

– Це розповів тобі дід?

– Ага.

– Твій дід сидів із тобою і це все розповідав?

– Ну, не все. Він раніше жив окремо, тому більше радив книжки. Ми недавно сюди переїхали, і тепер він живе з нами. Хоч я завжди міг підійти до нього й розпитати про все, що мене цікавить, – він спідлоба зиркнув на дівчину. – Він моряк і багато всього знає. Ми вдома іноді навіть експерименти різні робимо.

– І якщо ти попросиш, він пояснить? – з недовірою та якоюсь прихованою, боязкою настороженістю в голосі перепитала Соня. – Не накричить?

– А чому він має кричати? – здивувався Марк.

Дівчина смикнула плечима.

– Не знаю.. – потупилась. – Я свого бачу раз на рік. І, схоже, він не дуже хоче зі мною розмовляти.

– Ну то в тебе ж є батько. Чи мама. Хіба вони не пояснюють усілякі штуки, які ти не розумієш?

– Ні, – відрізала Соня.

– Чому?

Вона не відповіла, сховала очі. Марк розібрав стійку, склав усі деталі до коробки та закрити її. Соня зловила себе на думці, що не хоче, щоби він ішов.

– Зачекай. Може, ще рознесе. – Вона тицьнула у прогалину між хмарами на сході, над Покровським собором. – І розкажи ще про зорі.

Хлопець глипнув на неї, але потім, недовго провагавшись, сів на ковдру й по-турецьки підібгав під себе ноги.

– Сідай, – усе ще трохи ображено запропонував дівчині. Соня вмостилася поруч, і тоді Марк запитав: – Знаєш, що стається, коли в зорі згоряє весь водень?

– Ні.

– Після того як водень згорів, залишається лише гелій, а гелій уже горіти не може. І зоря стискається в маленьку кульку, – Марк гарячковими жестами спробував зобразити, як верхні шари зірки зминають нижні, – вона більше не світить і охолоджується в космосі. Такі кульки називають білими карликами. – Хлопець підвів погляд. – Їх так не видно, бо вони малі, але в потужний телескоп можна побачити. Їх реально багато. – Він обережно глянув на дівчину, намагаючись із виразу обличчя збагнути, чи справили його слова хоч якесь враження. – Наше Сонце теж колись перетвориться на білого карлика, хоча до цього ще ду-у-у-же довго.

Обмізкувавши почуте, Соня наморщила лоба.

– Я не про те. Розкажи краще, як за зорями складають гороскопи.

Марк застогнав.

– Що? – звела брови дівчина. – Це, типу, так складно?

– Ти віриш у гороскопи?

– А ти не віриш?

Хлопець затулив обличчя долонями. Стогін переріс у театралізоване передсмертне хрипіння. Він навіть висолопив язика.

– Як можна вірити в гороскопи?!

- А що в цьому такого? Вони всюди!

- То й що, що всюди?!

Соня насупилася та махнула рукою.

- Зачекай, я поясню. - Марк шморгнув носом. Не далі як місяць тому вони дискутували на цю тему з Арсеном, тож хлопчак, вважай, повторював його слова: - Сузір'я - це все вигадки. Це ми їх вигадали, вони не є чимсь реальним. І зірки в сузір'ях зовсім-зовсім нічим не пов'язані. Вони далеко одна від однієї, ну, ніби як у різних частинах галактики, й опиняються поруч, тільки коли ми дивимося на них із Землі. І ще - всі сузір'я далеко від нас. Вони не можуть впливати на нас із такої відстані. Взагалі ніяк не можуть. Тому гороскопи... ну... вони ні про що.

Соня почувалася так, наче розмовляє із кимось значно старшим за неї. Вона дивилася на Марка вже не сердито, а радше здивовано. Його містичне розуміння сутності речей водночас і дратувало, і заворожувало її.

- Але в гороскопи вірять так багато людей! Як вони можуть помилятися?

- Бажання вірити не є доказом. - Іще одна поцуплена в діда фраза. Соня, певна річ, цього не знала, а Марка аж розпирало від гордості. - Навіть якщо мільйони людей у світі вірять у гороскопи, це не означає, що гороскопи правдиві.

- От педал! Ти хоч у щось віриш?

Хлопець заперечно мотнув головою. Дід якимось розповідав йому, що наука не потребує віри, що вона пояснює сутність речей, розказує, як працює цей світ. На відміну від релігії вірити в неї не потрібно. Проте розтулити рота Марк не наважився, розуміючи, що йому не вдасться сформулювати думку так переконливо, як Арсен.

- По-твоєму, вірити в гороскопи - це погано? - напосідалася Соня.

- Це тупо!

- І вірити в Бога теж погано?

Марк не вагався.

- Так!

Соня не вважала себе віруючою. Її батьки не відзначалися релігійністю, і за все своє життя дівчина жодного разу не була в церкві. Водночас Маркова категоричність якимось дивно зрезонувала в ній, приглушивши подив і підсиливши роздратування.

- Ні, не так! - Вона тупнула ногою. - Навіть якщо сам не віриш, ти не маєш права так казати, ти не маєш права казати, що це погано. Віра нікому не шкодить!

- А от і ні! - заперечив він. - Із віри в те, чого насправді немає, починається все найгірше в історії. Згадай хоча б полювання на відьом у середні віки! Або згадай... згадай іще...

Марк напружив лоба так, що занило в скронях. Здалося би згадати Орвеллівську антиутопію «1984», та хлопець її не читав. Або нагадати, що сталося, коли мільйони німців перейнялися палкими промовами Йозефа Геббельса й повірили у вищість німецького та нижчисть єврейського народів; або пригадати СРСР після того, як Сталін захопив усю повноту влади; або зрештою навести приклад, як за лічені роки в сучасній Росії критичне мислення впало до найнижчого від часів Середньовіччя рівня, як унаслідок цього росіяни повірили, що в сусідній Україні панує анархія і українців відтепер потрібно ненавидіти, - проте хлопець цього всього не знав, десь чув, щось відчував, але не осягав усвідомлено. Йому було лише чотирнадцять і не завжди вдавалося виліплювати переконливі твердження з каші, що нуртувала в голові. Марк гарячкував, тож так і не спромігся видати жодного іншого доказу на захист закладеного дідом переконання, що віра у фантоми та несформованість критичного мислення завжди спричиняють жакливі соціальні наслідки.

- Це було давно! І всі визнали, що це неправильно. Зате подумай, скільки поганого зробила наука!

У хлопця відвисла щелепа. Від несподіванки він побуряковів.

- Поганого?! Про що ти говориш?! Усе, що ми маємо, це завдяки науці! Ліки, машини, комп'ютери, оцей будинок під нами. Їх же не священики придумали!

Соня ледь нахилила голову.

- А атомні бомби?

Марк стулив рота так, що клацнули зуби. Дівчина продовжила:

- Скажи мені, для чого було придумувати їх? - Хлопець стояв, потупившись. Соня прошивала його поглядом бурштинових очей. - Ти говориш, яка погана релігія і яка хороша наука, але це не священики придумали атомну бомбу, і не священики скинули її на людей.

Марк, спантеличений і зніяковілий, переминався з ноги на ногу. Кілька секунд Соня переможно дивилася на нього, потім надягла шапку й кинула:

- Я змерзла. Бувай!

І, не чекаючи на відповідь, пішла.

Хлопець провів її зніченим поглядом, потому присів і почав згортати ковдру.

- Ну подумаєш, атомна бомба...

О пів на дванадцяту, коли Віктор і Яна нарешті випровадили гостей, Арсен допоміг невістці прибрати зі столу, поскладав брудні тарілки й бокали до посудомийної машини, а потому зазирнув до Марка.

- Ще не спиш?

Хлопець звівся на ліктях.

- Ні, заходь.

Чоловік пройшов до кімнати, ввімкнув настільну лампу й сів у крісло навпроти ліжка.

- Щось побачив? - кивнув на вікно.

- Не-а. Хмари постійно набігали, і я не встигав налаштовуватися. Зате розібрався в контро?лері.

- Нічого, ще встигнеш.

У жовтавому світлі, яке накладало на обличчя м'які тіні та розгладжувало зморшки, дідові очі здавалися Марку перебільшено яскравими - немов полакованими. Їхній блиск виказував, що Арсен випив більше, ніж зазвичай, утім не понад міру, бо сп'янілим не був. Видовжене обличчя зберігало звичний вираз незворушності й легкого зацікавлення.

Несподівано Арсен Грозан прискалив око.

- Бачив, що ти був не сам.

- Де? - дурнувато вирячився Марк.

- На даху.

«Де ж іще?»

Хлопчак спершу насупився, а потім зашарівся.

- Коли ти там був?

- Години дві тому. Піднімався, щоб глянути, як ти, хотів ще торта принести, потім почув, як ти і твоя по?дружка щось жваво обговорюєте, і вирішив не заважати.

- Але ми не цей... - відмахнувся хлопець, іще більше наливаючись фарбою. - Вона не подружка!

- Не подружка?

- Ні.

- Це ж Соня з дев'ятого поверху?

- Так.

- І ви не друзі?

- Ні!

- Тобто ви там, - Арсен тицьнув пальцем угору, - три години сварилися?

Марк закотив очі.

- Можеш не вірити, але так. Вона прийшла на дах одразу після того, як я поставив телескоп. Побачила мене, розсердилася, захотіла піти, але потім типу передумала, і... ми почали сперечатися.

- Про що?

Арсен ледь нахилився вперед, опустил між колін руки. Марк лише зараз помітив, що в одній із долонь дід стискає напівпорожній келих із вином.

- Про науку й релігію. - Без окулярів хлопчак час від часу беззахисно мружився. - І про критичне мислення.

Арсен прикусив губу. Можливо, якби в голові не шумувало вино, онукова відповідь не здалася би смішною, а так він мусив докладати зусиль, щоб не пирснути. Проковтнувши клубок, що лоскотав горлянку, Арсен спробував пригадати, про що говорив із дівчатами у свої чотирнадцять. Чорт забирай, напевне не про науку та науковий метод! Він збовтав вино у келиху, відпив ковток і, безгучно підсміючись, вирішив, що наступного місяця замість книги Хейзена про історію Землі купить онукові кілька номерів українського «Playboy».

- І до чого досперечалися?

- Якщо коротко: Соня каже, що наука - погана, бо від неї більше лиха, ніж добра. Каже, що релігія потрібніша, бо не шкодить. І ще вона сказала, що священники не займаються розробленням атомних бомб. На відміну від учених.

Арсен поставив келиха на стіл. Він усе ще дивувався, що чотирнадцятирічні підлітки не знайшли цікавіших тем для розмови, проте подив поступово відходив на другий план. Старий моряк відчув непевність у внуковому голосі й ретельно зважував, що відповісти. Спочатку в злегка затуманеному мозкові одна за одною зринули думки про радикалів з ІДІЛ, готових в ім'я свого бога втопити світ у крові, про різанину в Сребрениці, про підтримку папою Пієм ХІ нацистів, однак Арсен не мав звички доводити правильність своєї позиції, вказуючи, що є неправильного в інших.

- Не бачу підстав для суперечки, - зрештою мовив він. Марк здивовано витріщився. Він сподівався, що дід стане на його бік. - Дівчина має рацію: релігія не шкодить, принаймні зараз, у наш час. Релігія, як на мене, дещо безпідставно претендує на звання теорії, здатної пояснити світобудову та походження всесвіту, але якщо віра в надприродні сили, що

нібито створили наш світ і можуть вирішувати нашу долю без нашої участі, слугують комусь моральною опорою та дають змогу міцніше стояти на ногах, то хто ми з тобою такі, щоб наполягати на непотрібності релігії?

– Я не про те, – замотав головою хлопець.

Арсен ледь підняв посивілі, проте все ще кошлаті брови.

– Атомні бомби?

– Так. Пам'ятаєш, ми разом стежили за приземленням «SpaceX» (ну, тобто ступені, що повернулася з орбіти) і ти сказав, що тільки завдяки науці люди стали тим, ким є, і що лише завдяки науці ми зможемо вижити в майбутньому... Але атомну бомбу теж створено завдяки науці!

Насмішкуватий вираз зник з Арсенового лица.

– Що ви зараз проходите на фізиці? – поцікавився він.

– Закон Ома, закон Джоуля-Ленца. – Марк зморщив носа. – Нудота!

– Не нудота, то вам викладають нудно, та не суть. – Чоловік умовк, цеглинка за цеглинкою збираючи в голові відповідь. – Знаєш, як працює атомна бомба?

Запитання було риторичним: Арсен усвідомлював, що його онук іще надто малий, щоб знатися на термоядерному синтезі чи розпаді важких атомів, а тому відразу продовжив:

– Мало хто розуміє, що існує два різновиди атомної зброї – ядерна й термоядерна. Більшість же з тих, хто розуміє, навряд чи пояснить, чим відрізняється перша від другої. Ядерні бомби вибухають за рахунок енергії, що виділяється під час розпаду важких елементів. От уяви, що в нас є атом урану, масивний і нестабільний. – Чоловік сплів пальці так, ніби утримував між долонями більярдну кулю. – Якщо в цей атом потрапляє нейтрон, він розбиває його на два легші елементи, як-от на криптон і барій. – Арсен розчепив долоні, кожен окремо стиснув у кулак і розвів у різні боки, демонструючи, як криптон і барій розлітаються після поділу. – Під час цього виділяється енергія й утворюються нові нейтрони. Ці нейтрони влучають в інші атоми урану, розщеплюють їх, утворюючи ще більше нейтронів, які розбивають іще більше атомів, і так далі. Реакція проходить блискавично, за доли секунди в крихітному об'ємі виділяється колосальна енергія, в результаті чого відбувається вибух. Ухопив ідею?

– Ага.

Марк не зводив очей з діда. До ледь захриплого від вина голосу хотілося притулитись.

– У термоядерних бомбах усе навпаки: легкі елементи, зазвичай ізотопи водню, зливаються у важчі. Ти маєш уже трохи знати про це – така сама реакція проходить у надрах Сонця, де ядра водню, страшенно розігріті й стиснуті, зливаються, формуючи гелій.

Хлопець кивнув.

– Відмінність між ядерними й термоядерними бомбами в тому, що для ядерних існує обмеження за потужністю: неможливо створити як завгодно великий заряд, бо якась частина здетонує, решту просто рознесе вибухом, – правив далі Арсен. – Для термоядерних такого обмеження немає. Тобто теоретично можливо виготовити термоядерну бомбу, якої вистачить, щоб підірвати континент. Або планету. – Чоловік помовчав, даючи онукові час осмислити почуте. – Першими з'явилися ядерні бомби. Припускаю, ти розумієш чому: простіше придумати, як «підпалити» уран, ніж забезпечити умови, як у надрах Сонця, для злиття легких ядер. І загалом ти маєш право запитувати: навіщо? Для чого було їх створювати? Проте тут не все так просто. Перш ніж накидатися на вчених, ти повинен зважити обставини, що примусили їх узятися за розробку ядерної зброї: початок сорокових, Друга світова в самому розпалі, німці перемагають на всіх фронтах і працюють над розробленням власної ядерної бомби. Уяви, яким був би світ, якби нацистам вдалося приборкати атом? Зрештою німці програли, проте бомба вже була готова. Американці скинули дві, не дуже великої потужності, на Хіросіму й Нагасакі, а за кілька років першу бомбу випробував Радянський Союз.

Марк хотів озватися, проте Арсен жестом попросив зачекати, показуючи, що ще пояснюватиме.

– Насправді на тому все могло та мало би закінчитись, якби не Едвард Теллер – американський учений угорського походження. Ядерну бомбу розробили й випробували, Німеччина та Японія капітулювали, війна завершилася, проте Теллер продовжив наполягати на створенні «суперзброї» для залякування Радянського Союзу. Він був у буквальному сенсі одержимий термоядерною зброєю. Зрештою Теллер переконав американських політиків, що простих ядерних бомб їм недостатньо: термоядерну бомбу створили й успішно випробували. За десять років термоядерні заряди вже стояли на озброєнні півдесятка країн. І лише через багато десятиліть іще один американський учений, Карл Саган... ти його знаєш, у тебе є його книги... так от, Саган прорахував наслідки повномасштабного термоядерного конфлікту. Логічно, що в разі ядерної війни основними мішенями стануть міста, які після ядерних ударів буквально випаруються. Це призведе, за розрахунками Сагана, до викиду в атмосферу такої кількості диму та пилу, що Земля мінімум на кілька років порине в пільму. Тоді вперше заговорили про ядерну зиму, а також про те, що вона робить беззмістовними розмови про ядерне стримування, ядерний паритет і превентивні ядерні удари. Тепер розумієш?

– Не зовсім.

Арсен поворушив губами.

– Поява звичайних ядерних бомб зумовлена історичною необхідністю. Я не кажу, що це добре, я кажу, що за тих обставин інакше бути не могло. Поява ж термоядерних – результат одержимості однієї людини. І їхнє існування повністю безглузде: хто б не скинув таку бомбу першим, загинуть усі. Хмари пилу накриють планету, температура впаде, і людство за лічені роки загине від голоду. Такому ми завдячуватимемо винятково Теллеру та його колегам. Зрозумів? – повторив запитання Арсен. – Якби проектувальники термоядерної бомби мислили критично, бомбу не створювали б, оскільки єдиний можливий наслідок її застосування – це зникнення цивілізації. Тому

стверджувати, що наука погана, неправильно. Наука – це лише знаряддя, інструмент. Нерозумно звинувачувати інструмент в аморальності, забуваючи про руку, що його тримає.

– Розумію..

Марк і його дід одночасно позіхнули.

– Така відповідь тебе влаштовує?

– Абсолютно.

– Тільки не раджу поновлювати цю суперечку з тією кароюкою бестією з дев'ятого поверху.

– Чому? – звів брови Марк.

– Та! – махнув рукою дід. – Ти однаково її не переконаєш. А так ви ще, дивись, і потоваришуєте.

– Ми не потоваришуємо!

– Ну, це ми ще побачимо. – Арсен підморгнув онукові. – А тепер спи.

Забрав келиха та вийшов з кімнати.

9

Марк не кривив душею, відповідаючи дідові, що навряд чи вони із Сонею потоваришують. Він справді думав, що вони більше не перетнуться, а якщо й перетнуться, то не заговорять. Та він помилився.

Хлопчак майже спав, коли залишений біля вікна планшет коротко завібрував. Марк навопмацки стягнув гаджет із підвіконня, поклав біля голови на ліжко та розплющив одне око: хтось постукався в друзі у «ВКонтакті». Останнім часом таке траплялося вкрай рідко, тож він розкрив запит і з цієї миті остаточно прокинувся. Соня Марчук пропонувала дружбу. Марк натиснув кнопку «Додати в друзі». Планшет одразу клацнув, сповіщаючи про надходження нового повідомлення.

Соня 23:55

Привіт!

це я

та, що весь вечір заважала дивитися на зорі

Марк 23:55

привіт!

не заважала

все одно хмарно було

Соня 23:56

мабуть

але я пишу не через те

до мене тільки зараз дійшло, що телескоп тобі подарували на день народження

і мені стало соромно, що я тебе не привітала

Марк відписав:

Марк 23:56

нічого страшного

Хоча, певна річ, йому було приємно. Хлопець не ховав дату народження, публічно виставивши її на своїх сторінках у «ВКонтакте» та «Facebook», також мав у друзях чимало однокласників (і колишніх, і теперішніх, із 15-ї школи), проте за весь учорашній день його ніхто не привітав. Крім дорослих, звісно.

Соня 23:56

то я тебе вітаю!

Марк 23:56

дякую!)

мені дуже приємно))

Соня 23:56

па-па)

Марк 23:56

бувай!

Хвилину хлопець почекав – раптом вона напише знову, – потому відклав планшет, ліг на інший бік, однак сон як рукою зняло. Він намагався пригадати, чи часто вони із Сонею перетиналися в школі, чи вона не намагалася з ним заговорити. Спроби виявилися марними: він майже не пам’ятав Соню, здебільшого тому, що до сьогоднішнього вечора не звертав на неї уваги.

Марк перекрутився на інший бік. Зрештою, нічого особливого не сталося: вона просто додалася в друзі, побачила дату народження та привітала його. Хлопець подумки повторив це разів із десять, неначе мантру, та однаково не зміг заспокоїтися.

If I said, I'd take you there,
 Would you go, would you be scared?
 Time is always on my side,
 Time is always on my side.
 Don't be afraid, you're safe with me,
 Safe as any soul can be... honestly,
 Just let yourself go.

Iron Maiden. Caught Somewhere In Time, 1986[12 - Якби я сказала, що візьму тебе туди, / Ти б пішов чи ти злякався б? / Час завжди на моєму боці, / Час завжди на моєму боці. / Не бійся, зі мною ти в безпеці, / В безпеці, як і будь-яка інша душа... справді, / Просто наважся піти (англ.). (Iron Maiden, пісня «Спійманий у часі», 1986.)]

Вони побачилися знову через три дні, у вівторок, 8 березня.

Після обіду Марк зайшов до Ніки Терлецької з 8-Б і звично простовбичив на килимку в коридорі, доки дівчина списувала домашнє завдання з алгебри. Неповні квадратні рівняння та теорема Вієта – нічого складного. Марк, особливо не напружуючись, розв'язав усі вправи вчора на великій перерві після четвертого уроку (він міг би дати списати на наступній перерві, проте звично напросився принести завдання Ніці додому).

О пів на третю хлопець вийшов із під'їзду та, стараючись не дивитися на темну пляму за кілька кроків від ганку, закрокував до пішохідного переходу. З північного боку до готелю «Мир» тулилися одноповерхові фастфуд-ресторанчик «Тандир хаус» і мінімаркет «Кошик». Пропускаючи автомобілі, Марк пробігся очима по вітринах і на розі за «Кошиком» нашттовхнувся поглядом на Соню. Поруч неї стояла довгокоса шатенка у джинсовій куртці та спідниці до землі – Марта з 8-Б. Марк поправив окуляри та примружився. Ні, йому не здалося: дівчата курили.

Коли хлопець перейшов на інший бік, подруги попрощалися, і Марта рушила вгору по Міцкевича. Соня теж намірилася йти, проте помітила Марка. Вона швидко викинула цигарку й стала чекати.

Минулі три дні стояла гарна погода, вдень повітря прогрівалося до +15 °С, тож Соня була вдягнена в легку кофту та двобічну жилетку зі штучного хутра з капюшоном; іржаво-каштанове волосся зіbrane у хвостик під потилицею.

– Привіт!

Соня зашттовхала руки до кишень жилетки й виставила лікті, перегороджуючи шлях до Пластової. Хлопець зупинився.

- Як справи?
- Нормально. Як твій телескоп?
- У вихідні хочу знову витягти на дах.

Кілька секунд вони й дивилися, й не дивились один на одного: ковзали поглядами по обличчях, уникаючи зазирати в очі. Відчувалося, що Соні щось крутиться на язикові. Зрештою вона озвалась:

- Це було там? - кивнула в бік облупленої дванадцятиповерхівки.

Марк не став озиратися та дурнувато перепитав:

- Що саме?
- Адріан привселюдно наклав у штани! - Соня закотила очі. - Не тупи! Ти знаєш, про що я.
- Там, - насупившись, буркнув хлопець.
- Було страшно?

Марк промовчав. На мить йому закортіло відіпхнути дівчину й піти, проте в голові все жахливо змішалось: як завжди зваблива й недосяжна Терлецька, нещодавнє Сонине привітання із днем народження, спогади про Гришину. Ноги мовби приросли до землі.

Не дочекавшись відповіді, дівчина продовжила:

- Дуже нервував у слідчого?
- Ні. Обидва рази зі мною була мама. Поліція не має права допитувати неповнолітніх без дозволу батьків. На першому допиті з нами ще Пап'є-Маше сиділа. І ще шкільний психолог. Це більше тупо було, ніж страшно.

Через надмірне захоплення тональними кремами й пудрою заступницю директора, завуча з навчально-виховної роботи сорокавосьмирічну Аллу Іванівну Горшар у школі називали Пап'є-Маше. Шкіра на її обличчі незмінно нагадувала пожований папір для аплікацій.

- А слідчий був чоловік чи жінка? Він запитував, чи це не ти її скинув із даху?

Марк утягнув щоки та закотив очі - невже так складно зрозуміти? - потім ступив убік, щоб обійти дівчину.

- Не хочу про це говорити.

Соня розчаровано зітхнула.

- Пробач. Ти додому?

Хлопець витримав паузу, потім, уже на ходу, кинув через плече:

– Ага.

– Я теж.

Дівчина розвернулася та поруч Марка попростувала Пластовою в напрямку школи. Хвилину обоє не озивалися, проте Соню аж розпирало зсередини: вона щойно розмовляла з Мартою, дізналася багато цікавого й просто не могла мовчати.

– Знаєш, чому вона зістрибнула?

Після повторного допиту (як сказали його матері: для уточнення обставин) Марк доклав зусиль, щоб викинути Гришину з голови, і насправду не хотів знати, що стало причиною самогубства.

– Послухай, я не маю...

– Вона зустрічалася з Центнером, – видала Соня.

Марк зупинився так різко, неначе налетів на невидиму стіну.

– Із Центнером?! Ти гониш!

Артем Бродовий на прізвисько Центнер був найкращим другом Тохи Шпакевича. Вони вчилися в різних класах, навіть однолітками не були (Бродовий навчався у 9-Б, Тоха був на рік старшим), однак жили неподалік, товаришували ледь не з пелюшок і разом грали у шкільній баскетбольній команді. Центнером Артема обізвали з очевидних причин: у свої п'ятнадцять він не поступався Шпакевичу в зрості та важив дев'яносто п'ять кілограмів. Словом, кабан був іще той.

– Анітрохи! Це правда!

– То Юля... – Марк не стримався й скривився, – стрибнула через нього?

Йому не вдавалося уявити їх поряд. Тендітна, мініатюрна Гришина – коротке каре, окуляри, сріблясті брекети, що ледь проступали під блукаючою посмішкою, – й дебелий Центнер із кучмою кучерявого волосся, чорного й цупкого, немов бичача шерсть, і всіяним прищами підборіддям. Було неймовірно важко змиритися з думкою, що така мила білявка пішла з життя через того примата.

– Напевно, так, – відповіла Соня, – там ще не все зрозуміло. Зараз у поліції вивчають їхню переписку, проте вони зустрічалися, це однозначно. Марта говорить, що в них навіть дійшло до сексу.

Маркова щелепа відвисла.

– Центнер її згвалтував?

– Ні! – Соня аж підскочила на місці. – Господи! Дурень! Дослухай. У них дійшло до сексу, вони роздяглися, а потім Гришина побачила його член і

злякалася. – Марк знову роззявив рота, постояв кілька секунд із роззявленим, після чого стулив, нічого не запитавши. Дівчина придушила недоречну посмішку. – Ну, ти зрозумів, це ж Центнер. І Гришина. Уявив? Вона не члена злякалася, вона злякалася, що буде боляче, і втекла. Після того Центнер почав її гнобити, писав у приват бридоту всяку, писав, що вона товста корова та що він усім про це розкаже.

– Він debil, – серйозно констатував Марк.

– Та це й без того зрозуміло, – погодилася Соня.

Марк пригадав кругле Юлине обличчя.

– І вона не товста!

– Ну, це дуже відносно. Вона, може, й думала, що не товста, проте коли хлопець каже тобі в обличчя, що ти товста корова, то...

– Але хіба це причина для того, щоб покінчити з життям?

– Це не все. Гришина згодом передумала та спробувала помиритися. Запропонувала Центнеру спробувати ще раз. Пообіцяла, що зробить усе, як він хоче. А він із неї посміявся, і почав мутити з Терлецькою.

Маркові здалося, наче хтось узявся підпалювати запальничкою нервові закінчення внизу живота. Він відвів погляд, потім скося зиркнув на Соню, намагаючись вловити, чи зауважує вона біль і розчарування на його обличчі. Дівчина зберігала спокій, вдаючи, що не помічає Маркової раптової блідості.

– І що? – витиснув хлопець.

– Вони не по-справжньому мутили, просто зависали разом, тільки щоб побісити Гришину. Центнер спеціально повів Терлецьку додому, роздягнувся до пояса, зробив із нею селфі під ковдрою та скинув Гришиній, – голос Соні раптом ніби сплющився. – У тій самій кімнаті, з якої вона втекла... Це було в середу ввечері, 23-го. Всю ніч Гришина сиділа у VK і лазила по групах про самогубство, всякі ці «Сині кити», ну, ти чув, коротше... Що сталося наступного ранку, ти знаєш краще за мене.

Марк довго не відповідав. Потім тихо мовив:

– Це неправильно. Так не мало бути.

Маркові, як і Соні, багато чого не було відомо. Наприклад, що Оксані Гришиній, Юлиній мамі, у грудні виповнилося тридцять два, тобто, що вона народила Юлю у віці, коли материнський інстинкт постійно конфліктує з іншими почуттями, коли слово «матір» не завжди видається важливішим за слово «жінка» та в разі вимушеного вибору між жертвуванням часу для дитини та уриванням його собі гормони нерідко схиляють до останнього; що рідний батько покинув Юлю за день до її третього дня народження, а вітчим, із яким Оксана одружилася через рік, не переймався вихованням зовні тихої й слухняної падчерки; що Юля не мала друзів, окрім якихось дивних, далеких і часто фейкових акаунтів у мережі, і що дівчина вже

майже півроку «зависала» у спільнотах і групах, де самогубство проголошували актом звільнення, заледве не героїчним кроком до таємничої, більш досконалої форми буття.

– Марта говорить, що Юля перед стрибком записала на відео послання до Центнера. Проте ніхто не знає, що в ньому. Телефон зараз у слідчих.

Вони продовжували стояти, розмірковуючи кожен про своє, приблизно посередині між готелем «Мир» і 15-ю школою.

Несподівано Соня подивилася назад, на багатоповхівку на Міцкевича, й озвалася:

– Не роби їй домашніх завдань.

Спочатку червоні плями з'явилися на шиї. Під вилицями вони зішлись й суцільним фронтом поповзли на щоки, піднявшись аж до скронь. За мить Маркові вже здавалося, наче від жару, яким спалахнула шкіра голови, ворухиться волосся. Упродовж кількох секунд хлопець зважував, чи варто віднікуватися, проте швидко збагнув, що Соня чудово розуміє, про що каже.

– Чому? – хрипко запитав він.

– Не треба.

– Чому? – підвищив голос Марк. Так ніби від того, як грізно він повторить запитання, залежало, має він рацію чи ні.

– Про це не напишуть у книжках про зорі, але більше не роби. Вона це не цінує.

Марк розвернувся та подався в бік школи.

– Їй на тебе насрати! – кинула Соня навздогін.

11

Увечері Марк довго не міг заснути – не йшла з голови Сониного розповідь. Хлопець намагався критично оцінювати почуте, бо очевидно, що Марта не була першоджерелом. Їй хтось розповів історію, вона переповіла її Соні, а Соня потім переповіла йому. І майже напевно, кожен оповідач щось додавав від себе, та й узагалі не факт, що першоджерело мало доступ до перевіреної інформації. Втім, Марк відчував, що загалом історія правдива. Реальні сумніви викликала лише частина про надіслане Гришиній селфі. Це було якось по-кіношному безглуздо. Крім того, якби фотографію справді було зроблено, слідчі, однозначно, взяли б за Ніку також. Після загибелі Юлі Гришиної поліція відкрила кримінальну справу, його самого допитували двічі, тож Марк розумів: поки в результаті розслідування з переліку ймовірних причин смерті не буде виключено вбивство чи доведення до самогубства, цю справу не закриють. Сьогодні хлопець пробув у Ніки

майже двадцять хвилин, однак не помітив, щоби дівчина мала переляканий або чимось дуже стурбований вигляд.

І це дивувало. Навіть якщо селфі в ліжку – вигадка, як можна вдавати, мовби нічого не сталося, продовжувати жити звичайним життям, знаючи, що твоя дурнувата витівка призвела до самогубства дівчини з паралельного класу? Марк силувався уявити, що відчуває Ніка. Що відбувається в її голові? Чи жалкує вона про скоєне? А в голові Центнера? Упродовж тижня гевал не показувався в школі. Принаймні Марк його не бачив.

Хлопець почувався пригніченим. Він прокрутився на ліжку до першої, зрозумів, що заснути, не спрямувавши увагу на що-небудь інше, не вдасться, після чого ввімкнув лампу, взяв подаровану дідом книжку та спробував зосередитись на читанні.

На якийсь час це допомогло. Хлопець із головою поринув у розповідь Гріна про еволюцію людських уявлень про простір та час і просидів за книгою більше як годину, коли раптом перед очима, немов написана на папірці, зринула думка: а чому б не спитати саму Ніку? Чи було якесь фото? Чи відомо про нього поліції?

Марк загорнув книгу, поклав на коліна планшет, запустив його. Зайшов на свій акаунт у «ВКонтакте» й відкрив розділ «Повідомлення».

Ніка Терлецька – акаунт «Nika Notty» – була не в мережі, і Марк завагався. А раптом уся історія вигадана? Що тоді Ніка про нього подумає? Ну не могла вона поводитися так незворушно й розслаблено, навіть якби ніякого селфі не було. Дівчина, напевно, образиться та більше з ним не розмовлятиме.

Зненацька планшет клацнув, сповіщаючи про нове повідомлення. Від несподіванки Марк здригнувся.

Соня 02:30

ти не спиш?

Хлопець зиркнув на годинник у лівому верхньому куті – о пів на третю – і відписав:

Марк 02:31

ні)

Соня 02:31

чому?

Марк 02:31

читаю

Соня 02:31

о третій ночі?

Марк 02:31

так))

а ти чого не спиш?

Кілька секунд дівчина не відповідала. Потім унизу екрана вигулькнуло:

Соня 02:31

не можу заснути

а що читаеш?

Марк 02:31

дід подарував на день народження книгу Браяна Гріна

Структура космосу: простір, час і текстура реальності

дуже велика

і крута)

Соня 02:32

задрот)))

Марк 02:32

вона цікава!

зараз читаю, як змінювались наші уявлення про реальність від Ньютона до Ейнштейна

а другий розділ про те, що таке час

Соня 02:32

все зрозумів?

Марк 02:32

не все)

виписую, що треба завтра запитати в діда

але загалом шизію з того, скільки всього може пояснити наука

Соня 02:32

все одно є речі, які наука пояснити не може

Хлопець пригадав дідове «не раджу поновлювати суперечку», секунду повагався, потім рішуче відстукав по цифровій клавіатурі:

Марк 02:32

немає таких речей

Соня 02:32

є

Марк 02:33

не хочу сперечатись, але ти помиляєшся
те, що є явища, суть яких ми не розуміємо,
не значить, що їх не можна зрозуміти в принципі

Соня 02:33

ні, це ти помиляєшся!
я можу довести, що такі явища є

Дивлячись на екран, Марк усміхався.

Марк 02:33

наприклад?

телепатія?

духи померлих?

Соня 02:34

блін, заткнися! не телепатія!

я знаю дещо...

можу дещо показати

і ти переконаєшся, що існує інший світ

типу як паралельний вимір чи щось таке

про який твоя наука нічого не знає

Марк 02:34

Соня 02:34

що?

Марк 02:34

нічого))

Соня 02:34

що нічого?

Марк 02:35

розкажуй, як плануєш переконувати задрота)

Відповідь не надходила дві хвилини. Марк вирішив, що Соня образилася чи, може, заснула, і хотів відкласти планшет, коли внизу екрана з'явилося нове повідомлення:

Соня 02:37

добре)

я скажу тобі, що треба робити

Марк 02:37

треба робити для чого?

Соня 02:37

для того щоб переконатися, що паралельні світи існують!!!

Марк 02:37

серйозно?

Соня 02:37

ага

Марк 02:37

ти реально думаєш, що зможеш переконати мене?

Соня 02:37

так!!!

Хлопець виборсався з-під легкої ковдри й сів, підклавши під спину подушку. Від бажання вдруге виступити руйнівником міфів і похизуватися логічними прийомами, котрих навчився від Арсена, засвербіло між лопатками. Звісно, Марк розумів, що йому не вдасться розправитися із Сониними забобонами так невимушено й ефектно, як це зробив би його дід, але все ж він не сумнівався, що не залишить від її фантазій мокрого місця. Хлопець узявся гарячково друкувати:

Марк 02:38

я уявляю, як це виглядатиме

ми заліземо в якусь покинуту будівлю за містом

покуримо косяк

і перенесемось до паралельного світу

вгадав?

Соня 02:38

даун! я не курю траву (((

Марк 02:39

я теж

але я бачив тебе з Мартою біля Кошика

Соня 02:39

то була проста сигарета!

і я не в затяжку ((

Марк 02:40

ну добре)

тоді ми заліземо в покинуту будівлю за мсітом

*містом

ти помедитуеш кілька хвилин

із закритими очима

а потім почнеш переконувати

що відчуваєш присутність істот з іншого світу

Соня 02:40

я казала, що ти задрот?

забудь

ти кончений

«Сама ти кончена!» – подумав хлопець.

Марк 02:41

просто мені недостатньо розказати, що ти там щось відчуваєш
щоб переконатися, я мушу відчути сам, шариш?

Марк 02:41

тобто ти мала б показати щось, що я зможу повторити
не знаю...)
якусь процедуру, яку я повторю, коли захочу,
і відчую все на власній шкурі

Соня 02:42

ти відчуєш)
я гарантую..

Марк 02:42

ок)

Сонина затятість не насторожила хлопця: він не повірив у її серйозність.
Він же не маленький у таке вірити. Аж поки не вискочили два наступні
повідомлення:

Соня 02:42

я доведу тобі просто зараз
можеш вийти до під'їзду?

Марк 02:43

що?

Соня 02:43

ти можеш вилізти зі свого ліжка та на півгодини вийти до під'їзду??

Тепла хвиля, що затопила Маркові груди від усвідомлення власної, значною мірою ілюзорної інтелектуальної переваги, поступово відринула, натомість дивне відчуття – Марк не міг визначити, добре воно чи погане – холодною змією заповзло в серце. Хлопець виждав чверть хвилини, а тоді відстукав по клавіатурі:

Марк 02:44

зараз?

Соня 02:44

ага

Марк 02:44

навіщо?

Соня 02:44

щоб переконатися!!!

Марк почав набирати «переконатися в чому?», проте стер повідомлення. Що за дурня? Чого вона добивається?

На екрані висвітилось:

Соня 02:45

з'явився?

Марк 02:45

ні

Хлопець супився та неспокійно покусував нижню губу. «Обов'язково саме зараз – посеред ночі?»

Соня 02:45

то що?

Не випускаючи планшета з рук, Марк зісковзнув з ліжка і підступив до вікна. З висоти восьмого поверху було видно всю західну частину Рівного. Місто спало, тільки по Пушкіна у бік Соборної піднімався білий «седан» – фари гнали перед машиною хвилю жовтавого світла. Марк не розумів, що замислила Соня, і через це почувався невпевнено, підсвідомо вишукуючи в її словах підступ, хитромудру пастку, замасковану показною доброзичливістю. Що їй насправді потрібно? Водночас внутрішні органи неначе розігрівалися від хмільного передчуття. Було щось непереборно заманливе в ідеї вислизнути посеред ночі з квартири, щоб зустрітися з дівчиною.

Він поклав планшет на підвіконня.

Марк 02:45

не знаю... батьки можуть почути (

Соня 02:45

то вислизни так, щоб не почули!

Марк 02:45

куди ми підемо?

Соня 02:45

не бійся, ми не будемо виходити з під'їзду

Марк прикинув, чи зможе вийти з квартири, не розбудивши батьків. Це не здавалось аж такою проблемою. Проблема полягала в іншому. Вроджена обережність укупі із прищепленою Арсеном передбачливістю підказували, що тато чи мама можуть будь-якої миті прокинутися – наприклад, щоби сходити до туалету – й мимохідь зазирнути до його кімнати. Що тоді? Що він говоритиме, коли повернеться? «Тату, мамо, ми із Сонею мандрували паралельними світами»?

Планшет клацнув, сповіщаючи про надходження чергового повідомлення.

Соня 02:46

чого замовк?

Марк кілька секунд, не кліпаючи, витріщався на екран. Зрештою тепло, що лоскотало нутрі, переважило.

Марк 02:46

ти ненормальна

але добре

я виходжу

Соня 02:46

ок, зустрічаємося біля ліфта на першому поверсі

Соня 02:47

і тільки спробуй не прийти!

Хлопець нечутно надягнув футболку, вскочив у джинси, вимкнув планшет. Кілька секунд постояв перед кімнатними дверима – згадав про мобілку, озирнувся, але, поміркувавши, вирішив не брати її із собою, – після чого обережно прочинив двері. Клацання ручки у в'язкій тиші квартири пролунало пістолетним пострілом. Марк затамував подих і на кілька секунд заплющив очі, відчуваючи, як у грудях неспокійно перекидається серце. Спливло півхвилини – жодного звуку. Він розплющив очі та навпомацки підкрався до батьківської спальні. Двері було зачинено. Марк притулив до дерев'яної поверхні вухо, почув ритмічне Вікторове сопіння та заспокоївся. Сплять. Потому розвернувся та навшпиньки рушив до виходу з квартири. Приблизно посередині вітальні, коли до входних дверей залишалося п'ять кроків, Марк почув, як у під'їзді запрацював ліфт. Серце спочатку підскочило до горла, а спина між лопатками й долоні вкрилися сиротами – якого лисого Соня поїхала ліфтом?! – але за мить Марку стало соромно. То й що, що поїхала? Ніхто не зривається глупої ночі просто тому, що хтось у будинку скористався ліфтом.

Намагаючись не торкатися шафи для одягу, хлопець узувся, прочинив вхідні двері та вислизнув на сходовий майданчик.

Він не став викликати ліфт і збіг на перший поверх сходами.

12

Соня вже чекала на нього.

– Чого так довго?

– Зовсім не довго! Я пішки. Не хотів їх побудити.

Вони перемовлялися пошепки, сховавшись від огляду з квартир першого поверху на сходах одразу за ліфтом.

– Ти готовий? – лампа, що висіла над щитком з електролічильниками, заповнювала сходовий майданчик першого поверху мутним жовтуватим світлом, від чого цятки ластовиння на зосередженому Сониному лиці тонули в жовтизні й воно здавалося восковим.

Марк піднявся на сходинку, щоб їхні голови стали на одному рівні. На першому поверсі було трохи холодно, шкіра на руках почала вкриватися пухирцями.

– Так, – хлопець зарозуміло всміхнувся, – показуй.

Соня тицьнула пальцем у стіну за його спиною.

– Це ліфт. І одночасно це... ну... ніби як портал.

За стіною, на яку вона вказала, знаходилась ліфтова шахта.

«Ну так, звісно», – подумав Марк. Хлопець раптом збагнув, як сильно хоче спати. Відчуття таємничості, котре виманило його з ліжка, швидко вичахало, залишаючи по собі легкий наліт розчарування. Ну які паралельні світи? Як він міг на таке повестися?

– Слухай, завтра рано в школу, і я трохи сонний, тому...

Соня мовби не чула його.

– Треба повторити певні дії з ліфтом, і це перенесе тебе на той бік.

– На той бік чого?

– Побачиш. – Соня простягнула руку. На долоні лежала зім'ята смужка паперу. – Ось, тримай.

Марк узяв папірець і розгорнув його, стискаючи краї пальцями. Послідовність цифр, відмежованих стрілками. Передостанню – п'ятірку – виділено червоним і обведено.

– Звідки це?

– Сама написала. Щоб ти не заплутався. Я перші рази постійно забувала. – У Марковій голові сколихнулася підозра, що Соня божевільна. Не навіжена, ненормальна чи підірвана, а по-справжньому безумна. У Тіми, його товариша, з яким він не зустрічався від часу переїзду із мікрорайону Північний до центру, була бабуса, цілком притомна, на перший погляд, бабуса, котра любила вночі дристати під себе, а потім вимащувати стіну над ліжком рідким лайном. Малювала всілякі ієрогліфи: Тімі навіть кілька разів вдалося їх сфотографувати до того, як мати відмила стіну. Він потім показував їх у школі, говорив, що то послання від інопланетян... А раптом Соня така сама? Не в сенсі лайна на стінах, а в сенсі неадекватності. Ну не може вона вірити в паралельні світи! На якомусь етапі цей фарс обов'язково обірветься, і тієї миті хлопець засумнівався, що дівчина це

усвідомлює. Соня тим часом продовжила: – Значить так, ми зараз на першому поверсі. Тобі треба викликати ліфт. Потім зайдеш до кабіни і поїдеш на четвертий поверх.

– А ти?

– Ти маєш бути сам, це обов'язкова умова. – Марк не зводив погляду зі складки між її бровами. Чого вона так напружилася? Від її прискіпливого погляду в ньому щось заворушилося. – На четвертому з кабіни не виходь, щойно двері відчиняться, рушай на другий. З другого, так само не виходячи, піднімайся на шостий. Потім із шостого – назад на другий, звідти – вгору на восьмий, а з восьмого – знову на другий. Після того тобі треба виїхати на десятий. Усе, як на папірці, бачиш? – Вона тицьнула пальцем у папірець. – Четвертий-другий, шостий-другий, восьмий-другий, і наприкінці – десятий.

– Для чого це?

Соня проігнорувала запитання.

– Якщо раптом на якомусь із поверхів наткнешся на когось із мешканців, доведеться вийти з ліфта й почати все спочатку. Це зрозумів? Тебе ніхто не повинен бачити, й ти маєш постійно бути у кабіні. Інакше нічого не вийде.

Марк зіжмакав папірець.

– Соню, що за фігня? У тебе наче щось вселилося.

Дівчина підсунулася, ледь не торкнувшись своїм носом Маркового, і нервово зашепотіла:

– Слухай уважно: на п'ятому поверсі... – хлопець спочатку вирішив, що змінилось освітлення: на щоках дівчини знову проступило ластовиння. Знадобилося трохи часу, щоби він збагнув, що лампа світить, як світила, а насправді то зблідла шкіра під веснянками, – ...перед тим, як ліфт зупиниться, ти мусиш стати спиною до дверей.

Щось таке було в її голосі, від чого спиною Марка пробіглися мурахи. Він стулив рота, потім розтулив, але слова не йшли.

– На п'ятому двері відчиняться, і там... може нікого не бути. У такому разі ти можеш вийти з кабіни та почати все заново, а можеш, якщо хочеш, поїхати додому й лягти спати... Можливо, на п'ятому на ліфт чекатиме хтось із сусідів. Ти дізнаєшся. Просто постій трохи, не рухайся кілька секунд, і тебе обов'язково покличуть. У жодному разі не здумай повертати голову до того, як почувеш людський голос. – Соня нервово облизала губи. Веснянки тепер здавалися чорними, а голос обгорнутим важким оксамитом. – Але якщо ти зробив усе правильно, якщо правильно проїхав поверхи, то на п'ятому на тебе чекатиме... і... іс... іс-тота, – вона аж затнулася від хвилювання. – По-моєму, то дівчинка. Молодша за мене на кілька років. Десь так. Тобто вона здається мені дівчинкою, але насправді я не знаю, що воно таке, бо на неї не можна дивитися. Можливо, це реально дівчинка, просто вона... ніби не зовсім жива чи щось таке. І ще від неї дуже тхне.

«Усратися мені на місці, – проскочило у Марковій голові, – вона хвора... Не зовсім жива дівчинка? Від якої дуже тхне?... Бляха-муха, та вона хвора на всю голову!» Йому було трохи страшно, проте саме це примарне та невиразне відчуття – чи то пак нерозуміння, що породило скупі тривогу, котра лоскотала груди зсередини, – примусило його затриматися.

– Чим тхне?

Соня замислилася. Ніздрі розширилися, так наче вона пригадувала запах.

– Землею. І... чимось кислим.

Марк похитав головою. Треба валити, лягати спати й більше до неї не наближатися. Він почав розвертатися, щоб піднятися сходами на другий поверх, та Соня схопила його за плечі. Дівчина стояла так близько, що Марк шкірою ловив її дихання. Її руки були холодними.

– А тепер найважливіше. Мені пофіг, що ти думаєш про те, що почув, просто запам'ятай одну річ: що б не сталося, не озирайся і мовчи. – Соня міцніше стиснула тоненькі пальці. – Не озирайся і мовчи. Зрозумів?

– Ага, – на автоматі кивнув Марк.

– Добре. – Вона опустила руки. – Двері зачиняться, і ти можеш почати розвертатися.

«От ти й попалася!»

– У нашого ліфта двері не зачиняються, поки хтось є в кабіні.

– Вони зачиняться, – відрізала Соня. – Якщо на п'ятому на тебе чекатиме вона, повір мені, двері зачиняться, і ліфт стоятиме на місці.

Марк знову подумав про те, що йому краще піти. У мозку неначе червона лампочка спалахнула. Водночас він усвідомлював: Сонині слова сколихнули думки, не прикінчивши які, він не вгамується, не засне до ранку та, ймовірно, не спатиме ще багато ночей потому. Замість розвернутися й рушити сходами на восьмий поверх, він насторожено спитав:

– Що далі?

– Ця істота ч... ч... чи дівчинка може видавати дивні звуки, але ти не зважай. Після того як двері зачиняться, вона почне обходити тебе: ліворуч чи праворуч, під стіною кабінки. І тоді тобі треба розвертатися. Якщо істота посуне праворуч, повертайся через ліве плече, – Соня на підкріплення сказаного повела лівим плечем назад, – якщо вона протискатиметься ліворуч, тоді – через праве, – дівчина відвела праве плече, – так, щоб постійно бути до неї спиною. Не бійся, якщо не дивитимешся, вона тебе не чіпатиме.

Марк тримав спину рівно, ніби жердину проковтнув. Соня правила далі:

– Коли станеш обличчям до дверей ліфта, натискай кнопку першого поверху.

- А що буде, якщо я натисну яку-небудь іншу?

Дівчина насупилася.

- Не знаю. Я ніколи не пробувала. І тобі не раджу. Маеш натиснути «одиницю». Якщо ліфт поїде вниз, значить, щось пішло не так, і на першому - щойно відчиняться двері - тікай. Вискакуй з ліфта й біжи геть із під'їзду. Не озирайся. І не говори. Якщо замість спускатися, ліфт поїде вгору, значить, ти все зробив правильно. Кабіна зупиниться на десятому поверсі, істота за спиною зникне, й ти опинишся... в тому місці, про яке я розповідала. Ти будеш не тут, не в цьому будинку, взагалі не в цій реальності.

- Це дурня якась. - Маркове лице виражало обережне здивування. - Ти з мене смієшся.

- Ти хотів процедуру, яка би тебе переконала? - виговорившись, Соня трохи заспокоїлася. - Яку ти міг би повторити й відчувити все на власній шкурі?

- Так, але...

- Тоді чого чекаєш?

Пронизлива - наче на дні океану - тиша облягла їх з усіх боків. Спливло кілька секунд, і безмовність почала здаватись Марку несправжньою: за нею, мовби за тьмяним склом, щось крилося. Якась незрима сила навалювалася на його плечі та спину, заливала туманною важкістю мозок. Хлопець приглядався до Соні, шукаючи в бурштинових очах чи то приховане глузування, чи то божевільне мерехтіння, проте нічого не знаходив. Дівчина лишалася серйозною. Чекала.

Марк нехотючи спустився зі сходів і зупинився перед ліфтом. «Зрештою, що я втрачаю?» - він усе ще не усвідомлював, чого домагається Соня. Що такого вона може зробити? Зніме на телефон, як він катається ліфтом з поверху на поверх? Але хіба це аж такий крутий прикол, що над ним реготатиме вся школа?

Начепивши на обличчя найбільш презирливу посмішку з усіх, на які був здатен у свої чотирнадцять років, хлопець натиснув кнопку виклику. Ліфт стояв на першому - розсувні двері відразу, глухо гуркочучи, роз'їхалися.

- Ти не віриш мені, - сказала Соня.

І знову - мурашки по шкірі від її голосу. От тільки не млосьне поколювання, що розбігається тілом, коли холодного осіннього ранку ще сонний стаєш під гарячий душ, а радше відчуття, неначебто шкіру дряпнули цупкою взуттєвою щіткою.

Марк повернув голову.

- Соню, ти ж знаєш: там нічого немає. Ліфт нікуди не веде. Я можу до ранку кататися вгору і вниз, але від того нічого не зміниться: на десятому поверсі буде десятий поверх. Я не розумію, навіщо ти...

– Ні, ні, – заперечила вона, не відводячи очей і не поворухнувши головою. Марк устиг подумати, що це якось... не по-дівчачому. – Не треба. Я знаю, що ти не віриш. Якби повірив, ти б запитав, як звідти повернутися.

Цієї миті щось безгучно накренилось у Марковому животі. Чи повірив він, що на десятому поверсі може виявитися не десятий поверх? Певна річ, що ні. Зате він злякався. Почувався як не надто вправний плавець, який раптом збагнув, що заплив задалеко.

– Я не...

Двері ліфта зачинилися, обірвавши фразу. Соня показала пальцем на кулак, у якому Марк усе ще стискав її папірець.

– Усе так само, тільки у зворотному порядку: з десятого – на другий, з другого – на восьмий, з восьмого – на другий, з другого – на шостий, з шостого – на другий, з другого – на четвертий, а тоді з четвертого – на перший. – Мляве електричне світло висікало на її обличчі моторошні тіні. – Якщо після четвертого замість опускатися на перший поверх ліфт посуне вгору, мусиш натиснути будь-яку кнопку, щоб зупинити його, обов'язково до того, як він доїде до десятого, а потім почати все спочатку: з десятого – на другий, з другого – на восьмий, і так далі, поки не потрапиш на перший. На першому поверсі, до того як виходити з ліфта, поглянь довкола. Ти повинен переконатися, що опинився у своєму світі. Якщо яка-небудь дрібниця, найменша деталь – відсутність подряпини на поштовій скриньці, інакший колір стіни – видасться підозрілою, не виходь, залишайся у кабіні. У такому разі треба повернутися на десятий і почати все спочатку.

Марк дивився на неї широко розплющеними очима й ловив кожне слово. Єхидна посмішка давно щезла, губи – геть як у діда – злипалися в ледь видиму рожеву риску. А Соня дивилася на хлопця.

– Ну що, спробуєш?

«Ти ненормальна, ти... бляха...»

– Ага.

– Усе зрозумів?

– Так.

Марк удруге натиснув кнопку виклику ліфта, вступив до кабінки, розвернувся. Соня стояла навпроти. Чверть хвилини вони мовчки дивились один на одного.

– Уперед, – зрештою промовила дівчина.

Марк натиснув «четвірку». Останнє, що він побачив перед тим, як двері зачинилися, було її обличчя – все ще бліде, неначе шойно видерте із землі коріння. А потім, коли ліфт рушив угору, з-за дверей долинув напружений, заледве не благальний голос:

– Обернися спиною на п'ятому! І після того, що б не трапилося: не озирайся і мовчи!

13

Четвертий поверх з'явився пусткою. Марк не вистромлювався з ліфта. Лише трохи почекав, отупіло розглядаючи щиток із лічильниками електроенергії на стіні навпроти, а потому натиснув «двійку».

«Що я роблю?... Навіщо це?..»

На другому поверсі – так само порожньо. Двері прогуркотіли, і ліфт поїхав на шостий.

У коридорі шостого поверху не виявилось світла, і Марк мусив напружитися, щоб приглушити зойк, який рвався крізь горлянку. Він раптово зрозумів, що його нерви натягнуті до дзенькоту. Хлопець похапцем натиснув «двійку» та поїхав донизу.

По-справжньому страшно стало, коли кабіна із другого поверху почала підніматися на восьмий. Тієї миті Марк повністю осягнув сутність сказаного Соню: якби ти повірив, ти б запитав, як повернутися.

(як звідти повернутися?)

Хлопець спробував уявити, що вона зараз робить. Чекає на першому поверсі? Пішки піднімається до себе на дев'ятий? Дурня якась! Невже вона не розуміє: якщо він проїде всі ці поверхи й у результаті нічого не станеться, то лише глузуватиме з неї. Марк пригадав обличчя дівчини: вона не насміхалася з нього й однозначно не очікувала на насмішки над собою. Соня вірила в те, що розповідала.

Страх ковзнув стінками грудної клітини, забився, наче пташка у клітці.

Ліфт досягнув восьмого поверху, двері відчинилися, і Марк відсахнувся, вдарившись спиною об стіну кабіни. Та вже наступної миті тіло залило відчуття полегшення. У коридорі, за дверима ліфта, загорнувшись у кошлатий махровий халат кремового кольору, стояв Арсен.

– Марку?

– Діду?

Кількасекундна мовчанка. Марка тіпало від холоду та переляку. Хлопцю кортіло кинутися вперед й затиснути діда в обіймах, але він знав, що Арсен фізично неспроможний обійматися. Хлопець лише ковтнув слину та винувато кліпнув. Арсен не кліпав і зрештою, ледь вигнувши брову, озвався:

– Я можу поцікавитись, чому ти о третій ночі доламуєш ліфт у нашому під'їзді?

Виходячи з квартири, Марк так і не вирішив, що говоритиме, коли його заскочать, тож зараз, бачачи діда перед собою, не вигадав нічого кращого, крім ляпнути:

– Ні, не можеш.

А тоді, збагнувши, як по-дурному прозвучала відповідь, пирснув.

На Арсеновим обличчі не ворухнувся жоден м'яз, він тільки нахилив голову та безбарвним тоном проказав:

– Зрозумів.

Марк посерйознішав.

– Діду, тут таке... я просто не... ми типу це, ну...

«Ми?» – подумав Арсен. Потому відступив від ліфта й махнув рукою в бік квартири.

– Шулуй у ліжку. Завтра зранку поговоримо.

Утягнувши голову, хлопець прошмигнув до своєї кімнати, мигцем скинув футболку та джинси й пірнув під ковдру. Серце калатало, втім, Марк мусив закусити ковдру, щоб не розреготатися.

(я можу поцікавитись, чому ти о третій ночі доламуєш ліфт?)

(ні, не можеш)

Арсен не квапився повертатися до спальні. Не вмикаючи світла, зайшов до кухні, відкрив холодильник, дістав пакет із томатним соком, налив півсклянки. Потому повернувся до входних дверей і, зробивши ковток, став чекати. За хвилину з горища долинуло розмірене гудіння електричного двигуна – ліфт почав опускатися. Кабіна зупинилась на першому поверсі й за мить посунула назад. Арсен відчинив двері квартири та, не переступаючи поріг, вистромив голову – так, щоби бачити цифрове табло над ліфтовими дверима, на якому, блимаючи, змінювалися зелені цифри: 5... 6... 7... 8... Ліфт зупинився на дев'ятому.

Арсен виждав, поки Соня зайшла до своєї квартири, і тільки тоді тихо причинив за собою двері.

Буває, люди витискають усмішку губами, залишаючи очі серйозними, а брови, ніс чи підборіддя – напруженими. Посмішка тоді має вигляд несправжньої, неначе намальованої на приклеєному до підборіддя папірці. Коли Арсен, тримаючи в долонях запітнілу склянку із соком, крокував темним коридором до спальні, все було якраз навпаки: тонкі губи злипалися в безкровну риску, зате решта обличчя – світло-сині очі, ледь роздуті ніздрі та дужки неглибоких зморшок довкола рота – всміхалася.

За сніданком він жодним словом не обмовиться про нічну пригоду.

14

Спав Марк як убитий, тож у середу вранці, попри те що прокинувся на півгодини раніше, ніж було потрібно, почувався відпочилим. За вікном накрапав дощ і було темно. У квартирі панувала тиша.

Світло не вмикав. Продерши очі, запустив планшет. «Nika Notty» була офлайн, проте, покопирсавшись у собі, хлопець збагнув: що-небудь писати їй бажання немає. Соні Марчук у мережі також не було.

Марк прогнав у голові події сьогоднішньої ночі. Переляк, який огорнув його за мить до зустрічі з дідом, тепер – під теплою ковдрою в затишній кімнаті – видавався абсолютно необґрунтованим. Що його так настрашило? Як узагалі можна бути таким наївним? Особливо після всіх книжок, подарованих Арсеном. Що більше Марк про це міркував, то більший сором відчував. Як можна було повірити в казки того дівчиська? Хлопець похитав головою: дід, напевно, цілий тиждень глузуватиме з нього, як дізнається, що його онук робив у ліфті. Марк спробував вигадати, що казатиме дідові про нічну вилазку, проте нічого на думку не спадало, натомість у голові постійно проскакувало виникле ще вночі запитання: на що, чорт забирай, Соня розраховувала?

Хлопець потягнувся до джинсів і видобув із кишені смужку паперу з акуратно виведеними цифрами.

Це скидалося на якийсь розіграш. Марк покрутив папірець у руці й дещо придумав. Узявся за планшет, розкрив «Google» та почав вводити у пошуковому рядку різні комбінації слів «розіграш», «ліфт», «паралельний», «світ». Утім, на жоден із запитів нічого приємного не з'явилося.

Потім Марк вирішив спробувати англійською. Він знав її достатньо, щоби без допомоги перекладача набрати в рядку пошуку «elevator to parallel world[13 – Ліфт до паралельного світу (англ.)]». Цього разу сталося навпаки: перше ж посилання насторожило. Знайдена пошуковим сервером стаття мала назву «The Most Dangerous Games: Elevator to Another World[14 – Найнебезпечніші ігри: ліфт до іншого світу (англ.)]». Марк клацнув по ній мишею і заходився читати. Раз за разом доводилося перемикатися на вкладку з «Google Translate» – тексту було багато, і він був складним. У міру просування статтею хлопцеві губи судомно стискалися, вуха червоніли, а очі застигало вологою плівкою.

Марк вважав, що готовий до чогось такого, проте помилявся. У статті йшлося про корейську гру, взятую з якогось чи то присвяченого жахам сайту, чи то щомісячного коміксу, яка нібито давала змогу за допомогою ліфта потрапити до іншого світу. Умови були не такими, як описала Соня, проте подібними: з першого на четвертий, потому на другий, звідти на шостий, потім знову на другий, звідти на десятий. 1-4-2-6-2-10. У статті також не знайшлося жодного слова про істоту, що може зайти до кабіни на п'ятому

поверсі. Наприкінці автор розповідав, що паралельний світ майже не відрізнятиметься від звичайного, за винятком того, що світло не буде працювати, а єдине, що буде видно крізь вікна, – невеликий червоний хрест удалині.

Марк відкинув планшет – яка дурня! – і прикусив губу. Він сам не розумів, чому це аж так його зачепило. Він думав, що Соня інакша. Вона привітала його із днем народження, першою заговорила, тож хлопець підсвідомо очікував на інакше ставлення до себе. Очікував, що вона ставитиметься до нього хоча б як до приятеля, а не як до ходячої енциклопедії, до якої можна підсісти під час контрольної чи попросити списати домашку.

– Не роби їй домашніх завдань... я доведу, що паралельні світи існують... – Марк шморгнув носом і скреготнув зубами. Потім сповз під ковдру, накрився з головою та з гіркотою витиснув крізь зуби: – Я тебе ненавиджу.

15

Марк додав статтю до обраних і вискочив із дому раніше, ніж зазвичай, о 7:40, майже за годину до початку уроків. Яна спробувала розпитати, куди він так рано, проте Марк лише відмахнувся. Спустився до перетину з провулком Хвильового, зупинився на перехресті й, склавши руки на грудях, став чекати. Час від часу з його багатоповерхівки хтось виходив – хлопець скрадливо визирав з-за бетонного паркану, навколо подвір'я Обласного управління поліції, – проте щоразу то був хтось інший, не Соня. Марк прочекав до 8:20, а тоді, вирішивши, що дівчина невідь-чому подалася з дому раніше за нього, підтюпцем побіг до школи.

На перерві після першого уроку Марк попрямував до вестибюля, де висів розклад. Другим уроком у 8-Б стояла геометрія, 214 кабінет. Ігноруючи схвильоване шепотіння, що шлейфом пливло за ним куди б він не подався, хлопець вибіг на другий поверх і заходився тинятися туди-сюди коридором. Двері 214-го було напівпрочинено. Марк зупинився за кілька кроків і заглянув до кабінету. Біля другої парти середнього ряду зібралося кілька дівчат, які щось обговорювали, та Соні серед них не було.

Хлопець простовбичив там усю перерву. До класу сходилися Сонині однокласники. Бо?жко та Лямчик, надимаючись від власної крутості, на якийсь час відігнали Марка до сходів, але згодом хлопчак повернувся. О 9:25 продеренчав дзвінок, за хвилину до кабінету прийшла вчителька, сердито зиркнула на Марка, що самотньо стримів під вікном, проте нічого не сказала та причинила за собою двері.

Соні Марк так і не побачив. Він розчаровано підібгав губи: схоже, з якоїсь причини дівчини не було в школі взагалі.

Пізніше того дня Соня все ж прийшла. На великій перерві Марк брів до ідальні, щоб перекусити, і несподівано в галасливій юрмі старшокласників, які сунули коридором першого поверху, зауважив рудувато-каштанове, зіbrane в тугий хвіст волосся.

– Соню! – Марк витягнув шию.

Вона не почула його. Чи то пак вдала, що не почула, оскільки двоє десятикласниць, які стояли біля виходу до вестибюля на п'ять метрів далі коридором, озирнулися на Марків вигук. Хлопець пришвидшив крок і наздогнав дівчину.

– Ти все вигадала! – голос звучав ображено й грубо. Марк досі страшенно злостився, що дозволив себе так обманути. – Я знаю, звідки ти взяла історію про ліфт. Я знайшов її в Інтерне... – Пауза. – Ого!

Марк застиг із роззявленим ротом. Соня повернула обличчя, і на кілька секунд він немовби оглухнув, витріщившись на неї наче на здохлу рибину. Обидва її ока розпухли від синців. Праве заплигло повністю, здавалося, ніби під посинілі повіки запхали розбухлий від вологи горіх. Ліве – крихітний бурштиновий кришталик – зацьковано виблискувало крізь щілину завбільшки із соняшникову насінину.

– Що з тобою? – прошепотів Марк.

Соня відвернула голову.

– Хто це зробив?

Дівчина мовчала. Їх оминали старшокласники, кидали косі погляди, проте не втручалися.

– Ти... ти... – Він розгубився.

Соня стояла до нього впівоберту, підсвідомо намагаючись заховати лице, та не йшла. Не рухалася. У зів'ялих рисах застиг такий сум, що Маркові хотілося завити.

– Соню, що з тобою сталося?

Хлопець зробив півкроку вперед. Він не мав наміру торкатися, погладити чи обійняти її, лише хотів наблизитися, зміркувавши, що їй не доведеться озиватися на повен голос, якщо стоятиме поряд, і тоді, можливо, вона розповість.

Соня відсахнулася так різко, що збоку могло видатися, мовби Марк щосили штовхнув її.

– Відчепися від мене! – крикнула дівчина й заквапилася геть.

Хлопець розгублено кліпав їй услід.

Соня зникла, розчинилася в натовпі, а Марк усе ще стояв, збентежено втупившись у невидиму точку за кілька кроків від себе, коли хтось грубо штурхнув його ліктем у спину.

Хлопець відступив і водночас розвернувся. Повз нього простував Мрозович.

– Мордо-о-ор! – загорлав він ламким гавкаючим голосом. – Це ти її так? Чи ти шукаєш нової жертви? – Марк, не кліпаючи, витріщався на нього. – Не дивись на мене, чмошник! Ботан зануханий! – Орест скорчив гримасу. – Я сказав: не дивись!

16

Марк вирішив дочекатися Соню після уроків за школою. Не на ганку – не хотів, щоб їх бачили разом, – а трохи вище, на Пушкіна, де починалися приватні будинки. Марк не знав, що говоритиме, і навіть не був певен, що волеє говорити, проте якесь невиразне, невикінчене, не остаточно оформлене почуття важким клубком засіло у грудях і втримувало його на місці.

Чекати довелося довго – у 8-Б того дня було вісім уроків, – і Марк устиг задубнути й змокнути під мжичкою, що час від часу сіялася з низько навислих хмар, перш ніж за десять до четвертої приглушений шкільними стінами дзвінок сповістив про закінчення уроку. Соня з'явилась на ганку останньою. Худорлява постать відокремила від кущів, що росли під стінами школи, коли решта школярів уже розбрелася хто куди. Опустивши голову та вчепившись руками в лямки наплічника, дівчина закрокувала в бік Обласного управління нацполіції.

Помітивши Марка, Соня перейшла на протилежний бік вулиці. Хлопець виждав, поки вона порівняється з ним, а тоді також перейшов дорогу. Він тупцяв назирці, тримаючись на відстані випростаної руки, проте Соня не озиралася та поводитися так, ніби не впізнавала його.

Коли вони опинилися на місці, де у вулицю Пушкіна впирається провулок Миколи Хвильового, Марк оббіг дівчину та зупинився посеред дороги.

– Почекай, будь ласка. Не вдавай, що нічого не сталося. Не тікай.

Соня дивилася повз нього. Крихітна чорна зіниця, майже непомітна за побагровілими напівопущеними повіками, зацьковано металася, перескакуючи з точки на точку, та погляд не фокусувався ні на Марковому лиці, ні на будівлях чи парканах уздовж вулиці. Соня перебувала десь не тут, в якому-небудь іншому, лише їй видимому світі, й хтозна, що їй ввижалося в тінях, які на ту мить оточували її звідусіль.

– Я хочу допомогти, – сказав Марк, після чого набрав у груди повітря та зробив те, на що ніколи раніше не наважувався: взяв її за руку.

– Не торкайся мене, – немов обпечена, прошипіла дівчина. Марк відпустив долоню, проте дорогу не звільнив, і тоді Соня вигукнула так голосно, що хлопцеві заклало вуха: – НЕ ТОРКАЙСЯ МЕНЕ!

Марк відсахнувся. За його спиною височіла будівля Облуправління поліції, тож метрів за двадцять далі по Хвильового, на стоянці навпроти чорного входу, стояло четверо чоловіків і жінка – всі в уніформі. Двое чоловіків

курили. Марк зиркнув на них, замлів, бо всі п'ятеро спрямували погляди просто на нього, після чого, доки вони не подумали, начебто це він поставив Соні синці, відступив із тротуару.

Дівчина, ще дужче втиснувши голову між пліч, задріботіла геть. Не досягнувши чорного входу, кинулася бігти, за кілька секунд досягла перехрестя та, пірнувши праворуч, зникла з поля зору.

Марк, утупившись під ноги, не наважуючись не те що зиркнути, а навіть подумки потягнутися в бік полісменів, посунув слідом.

За хвилину хлопець зайшов до свого під'їзду. Металеві двері sprужинили та м'яко зачинилися. Від сходів, що вели до ліфтового майданчика першого поверху, Марк почув тихий шурхіт. Звук долинав згори та ліворуч. Хлопець задер голову й побачив носак синьо-зеленої кросівки «Nike», що стричав з-за труби сміттепроводу. Соня. Чомусь вона не поїхала додому, а сховалася у переході між першим і другим поверхами.

Марк наблизився до ліфта й натиснув кнопку виклику. Соня точно звихнута. Кілька секунд хлопець вагався, чи не підійти до дівчини, та зрештою вирішив, що не варто – досить із нього на сьогодні. Він дочекався ліфта й поїхав до себе на восьмий.

Пізніше Марк намагався пригадати, коли саме почав вслухатися й рахувати поверхи. Він зайшов до квартири, сів на пуфик, зняв кеди. Гукнув маму, проте в квартирі нікого не було. Потім подався на кухню, зазирнув до холодильника в пошуках чим підживитися. За цей час ліфт спустився з восьмого на перший, хтось зайшов до кабіни та рушив нагору.

Усередині ліфта понад панеллю з кнопками є невелике цифрове табло, що показує поверхи, повз які рухається кабіна. Марк за більше ніж півроку користування ліфтом знав, як швидко змінюються цифри, а тому, подумки рахуючи, міг визначити, на якому поверсі зупиниться ліфт (стіни всередині багатоповерхівки нетовсті, тож, якщо телевізор у кухні вимкнений, звук ліфта чути добре). Нишпорячи очима по холодильнику, хлопець став знічев'я рахувати: один... два... три... За мить після трійки розмірене гудіння обірвалось характерним «тцуф-ф-ф». Ліфт зупинився.

«На четвертому», – неуважно відзначив Марк.

Поки він діставав із холодильника банани, плавлений сирок, пластикову коробочку з йогуртом, ліфт поповз далі. Цього разу Марк не встиг дорахувати навіть до двох – тцуф-ф – і ліфт знову зупинився.

«Шостий?» – подумав хлопець.

Мав би бути шостий. Хто їхатиме ліфтом із четвертого на другий?

Утім, звук відчинених дверей здався підозріло тихим.

Після цього Марк почав прислухатися осмислено.

Двері зачинилися, ліфт рушив.

«Один... два... три...»

Тцуф-ф-ф...

Зупинка.

Марк відірвав від в'язки банан і взявся механічно очищувати його від шкірки. Ліфт проминув чотири поверхи, не більше. Якби кабіна стартувала з шостого, то зараз мусила би бути на десятому, втім, останнє «тцуф» долинуло знизу – не згори. Кабіна не підіймалася вище від восьмого поверху! Хлопець насупився ще дужче. Отже, ліфт відчалував із другого.

Але... хто спускатиметься ліфтом із четвертого на другий?

Знову гудіння.

«Один... два... три...»

Тцуф-ф...

Ліфт унизу.

«На другому?»

Щось холодне сколихнулося в животі. Марк поклав банан і повернувся до коридору. Примружився правим оком, лівим притулився до вічка вхідних дверей.

«Один... два... три... чотири... п'ять...»

Тцуф-ф!

Крізь вічко Марк побачив, як на підлозі сходового майданчика та протилежній до ліфта стіні виник прямокутник світла, – ліфт зупинився на восьмому. Марк був готовий до цього, та однаково здригнувся. По-справжньому його пробрало морозом після того, як із кабіни ніхто не вийшов, двері зачинилися й ліфт посунув униз.

Хлопець відчинив двері, навпомацки встромив ноги в кеди та, не зашнурувавши, вилетів у коридор. Із роззявленим ротом зупинився навпроти ліфта. Ядучо-зелені цифри на темному табло понад дверима розмірено змінювались.

5... 4... 3...

Тцуф-ф!

Ліфт зупинився на другому.

На Марковому обличчі застиг вираз обережного здивування, проте зуби стиснулися так, що відстовбурчилися вуха. Як там було? Перший – четвертий – другий – шостий – другий – восьмий – другий... Усе збігалося.

Соня?

Невже вона?

Звісно, вона, він уже не сумнівався. Важливим було інше:

– Що вона робить? – прошепотів хлопець. – Що намагається зробити?

Двері ліфта зачинилися, і кабіна посунула вгору. Марк не відривав погляду від табло.

2... 3... 4...

Перший – четвертий – другий – шостий – другий – восьмий – другий... Що далі? У свідомості поступово зринало поплямоване тінню напружене обличчя Соні, обдерті стіни першого поверху, приглушений шум сплячого міста, що протискався крізь двері під'їзду. Хлопцеві не доводилось напружуватися, щоб відтворити це в пам'яті.

– Вона іде на десятий...

Марк сходами рвонув нагору. Незашнуровані кеди ляскали по п'ятах, як шльопки.

Вибігши на десятий поверх, хлопець загальмував перед ліфтом і прикипів очима до табло над двостулковими дверима. Цифра сім змінилася вісімкою. Марк зиркнув на кнопку виклику ліворуч від дверей – вона неспіває, тобто ліфт ніхто не викликав, і кабіна не може бути порожньою, – а тоді дещо пригадав.

(ти маєш бути сам, це обов'язково)

(якщо наткнешся на когось із мешканців, нічого не вийде)

Щось наче штурхнуло його зсередини, і Марк вискочив на сходи до горища. Сховався за рогом, притулившись спиною до стіни.

За мить ліфт зупинився та двері, поскрипуючи, роз'їхалися.

Марк затамував подих. Почув тихе «кляц» від натиску на кнопку, потім почекав, доки двері зачиняться, і зіскочив назад на майданчик. Кабіна опускалася та приблизно через десять секунд зупинилася на п'ятому поверсі.

Запанувала така тиша, що Марк чув ошаліле вистукування власного серця.

(на п'ятому на тебе чекатиме істота)

Останні сумніви розвіялися: в кабіні була Соня, і зараз вона... вона що?

Хлопець неспокійним, гарячковим поглядом уп'явся в табло. Секунди повільно скрапували у минуле, нічого не відбувалося. Марк прикипів очима до зеленої п'ятірки. Спробував уявити, що зараз робить дівчина. Напевно, вийшла з ліфта, бо двері кабіни не можуть зачинитися, поки хтось є всере...

На горищі тихо заквилив електродвигун, і через секунду на місці зеленої п'ятірки виникла шістка. Ліфт рушив нагору.

Марк дихав так часто, що в голові запаморочилося; повітря, мов вата, прилипало до легень. Хлопець глипнув на кнопку праворуч від дверей. Неактивна. Якщо ліфт не зупиниться на якому-небудь із нижчих поверхів, отже, його ніхто не викликав, а в кабіні обов'язково має хто-небудь їхати. Багатоповерхівку, в якій Грозани купили квартиру півроку тому, збудували не так давно, 2010-го чи 2011-го, а відтак ліфт у ній був відносно новим. На відміну від більш примітивних ліфтів у старіших будинках він не реагував на натискання кнопок у кабіні за відсутності пасажира. Ба більше, ліфтовий контролер запрограмували скасовувати будь-які команди й зупиняти ліфт у разі, коли пасажир раптово вискакує з кабінки – до того як двері зачинилися. Марк не раз переконувався в цьому на власному досвіді: натискав кнопку, потім згадував, що щось забув, і прослизав у щілину між дверима, після чого лунало легке «кляц», і двері автоматично розходилися. Ліфт нікуди не їхав. Хлопець не відривався від табло. Якщо ліфт підніметься на десятий, якщо він не зупиниться деінде, всередині хтось мусить бути! Обов'язково!

Проте як? Двері на п'ятому зачинилися і більше не відчинялися.

7... 8...

Цього разу Марк не став ховатися. Серце нетерпляче калатало об ребра, проте хлопець нічого не помічав. Чекав, мимоволі відступивши на крок від дверей.

9...

Ліфт досяг десятого поверху й зупинився.

Двері відчинилися. Жмут млявого світла випорснув з-поміж стулок, м'яко ліг на обличчя, спроектував на протилежну стіну Марків силует. Хлопець спробував видихнути, проте повітря смолою застрягло у грудях. Бідолаха заціпенів: не ворухився, не дихав, боявся навіть кліпнути.

У кабінці нікого не було.

Як? Як таке можливо?

Марку здалося, мовби в його живіт хтось вкинув пригорщу холодних тарганів, які почали розповзатися тілом.

Хлопець, заспокоючись, глибоко вдихнув, а потому спробував розкласти все по полицках. Дівчина приїхала на десятий. Вона була в кабінці, він не сумнівався, бо чув, як натискала кнопку, посилаючи ліфт донизу. Ліфт зупинився на п'ятому, двері розчинилися та зачинилися, після чого кабіна скільких часу (десять секунд?.. двадцять?.. напевно, не менше ніж півхвилини) простояла на п'ятому поверсі. Цього разу в кабінці нікого не могло бути, адже двері їхнього ліфта не зачиняються, поки хтось достатньо важкий перебуває всередині. Проте потім ліфт рушив нагору. Його ніхто не викликав, але він виїхав на десятий поверх. Порожній.

Двері зачинилися.

«Може, це якийсь збій», – сконфужено припустив Марк. Він усвідомлював, що підганяє факти під очікування та що це загалом дуже неправильно. У будь-якому разі Соня мусила би залишитися на п'ятому поверсі.

Хлопець підступив до сходів і зазирнув у проліт. Прислухався. Ніхто не піднімався й не спускався. Якщо тільки Соня не зачала на п'ятому, то де вона зараз? Марк зішов сходами на дев'ятий поверх, почекав трохи й зрештою повернувся до квартири.

Він узяв до рук планшет, відкрив розділ «Повідомлення» у «ВКонтакте». Соня Марчук була офлайн. Марк розкрив Facebook'івський «Messenger». Результат той самий – Соня Марчук не в мережі.

Вона не з'являлася в мережі до пізнього вечора.

17

You can't blame a madman if you go insane.

Iron Maiden. Gates Of Tomorrow, 2003[15 – Не звинувачуй безумця в тому, що сам з'їхав з глузду (англ.). (Iron Maiden, пісня «Ворота завтрашнього дня», 2003.)]

Марк напівлежав, тримаючи на колінах розгорнуту книгу. Читав або радше намагався вчитатися у «Структуру космосу» Браяна Гріна. Розділ, на якому він застряг, мав назву «Замерзла річка». За майже сорок хвилин хлопець просунувся від початку аж на чотири сторінки. Грін писав дивовижні речі. Наприклад, що класичне – буденне – уявлення про час як про річку, що несе нас від одного моменту до іншого, є хибним. Акуратні роздуми, засновані переважно на загальній теорії відносності Ейнштейна, вели до уявлення про простір-час як про монолітну брилу льоду із намертво вмороженими в неї моментами. Марк раз за разом перечитував відточені до блиску аргументи, однак ніяк не міг освоїтися, змиритися із твердженням про те, що минуле, теперішнє та майбутнє – це лиш ілюзії. Що події, які складають «замерзлий» блок простору-часу, є «позачасовими», вони просто існують, і все, як-от існують його школа чи будинок, у якому вони купили квартиру. Відповідно, як похід зі школи додому не знищує школу та не створює багатоповерхівку, так і рух із минулого в майбутнє не руйнує минулого та не формує майбутнього! Хлопець знову – мабуть, учетверте – перечитав Грінові докази. Протиріч не виявив, але й не розібрався в них остаточно. І річ не в тім, що йому не вистачало знань. Завдяки раніше прочитаним книгам Марк у свої чотирнадцять загалом розумів теорію відносності. Проблема полягала в іншому: за кулісами в голові незмінно товклися думки, що відволікали. Чому Соня ховалася, коли він зайшов до під'їзду? Не хотіла його бачити чи не хотіла, щоб він побачив те, що вона робитиме? Чому в ліфті, якого ніхто не викликав, але який піднявся на десятий поверх, нікого не було? Чи може бути правдою розказане дівчиною? Марк морщив лоба: факти вказували на те, що не може. Вона все вигадала,

прочитала в Інтернеті й вирішила над ним позбиткуватися. А потім він переводив погляд на розгорнуту книгу та морщився ще більше. Авторитетний фізик, професор Колумбійського університету доводив, що плин часу – чи не найбільш фундаментальне серед інтуїтивних уявлень людини про світ, яке донедавна здавалося хлопцю абсолютно непохитним, – це фікція. Обман. Чуттєва ілюзія.

Ті думки були наче сверблячка поміж лопаток.

Двері тихо рипнули, й до кімнати зазирнув Арсен.

– Як минув день, книгогризе?

– Нічого. Як завжди.

Хоча яке там «як завжди». У хлопця чухався язик від бажання розповісти про сліди побоїв на Сониному обличчі та, певна річ, про ліфт.

Дід переступив поріг і застиг, упершись плечем у стіну. Він мав утомлений вигляд, і Марк із жалем вирішив, що поговорити сьогодні не вдасться.

– У школі все нормально?

– Так.

– Добре. Домашку зробив?

– Ага.

Із того як Марк затримав погляд і як розтягнуто, знехотя промовив своє «ага», Арсен збагнув, що онукові щось муляє. З півусмішкою, що ледь підсвітила втомлене лице, він присів на край ліжка. Марк згорнув «Структуру космосу» та підібгав ноги під себе.

– Як книга? Не заскладна? – запитав Арсен.

Тілом хлопця прокотилася тепла лоскітлива хвиля, наче хтось розтер зведені судомою мязи. Він радів, що дід залишився, і з насолодою всотував тепло та шовковисту важкість його голосу.

– Не складна, – відповів. – А ти читав її?

– Так.

– І ти віриш, що рух часу – ілюзія?

Арсенова посмішка проступила виразніше.

– Уявляю, як важко заштовхати в голову таку ідею, але я думаю, що так. Точніше – я не маю чого заперечити. Тут, – він тицьнув пальцем у книгу, – немає вичерпної відповіді на запитання, що таке час. Проте Грін переконливо доводить, що наше сприйняття часу суб'єктивне та неправильне, що час – це щось значно більше, ніж здається із повсякденного досвіду.

– Але як таке може бути?

Арсен узяв книгу до рук, розгорнув, перегорнув кілька сторінок.

– Ну, е така річ, як ентропія. Боюсь, ти поки що не зрозумієш, що це таке, проте...

Марк випнув підборіддя.

– Чому не зрозумію?

– Бо це складно.

Хлопець гмикнув.

– Складніше за теорію відносності?

Дід ствердно хитнув головою.

– Я сам усвідомив, що таке ентропія, лише коли мені перевалило за тридцять. Але гаразд: по-простому, ентропія – це міра безладу в системі. От уяви... – Він зиркнув на онука. – Що ви зараз читаете на зарубіжній?

– Екзюпері, «Маленький принц».

– Ага. От уяви, що ти роздрукував «Маленького принца» на принтері, отримав триста сторінок і акуратно склав їх у пачку за порядком – від першої до трьохсоті. На початку пачка повністю впорядкована, а отже, ентропія «Маленького принца» мінімальна. Тепер уяви, що ти взяв і підкинув пачку так, щоб аркуші розлетілися кімнатою, – Арсен змахнув руками, показуючи, як розлітаються аркуші, – після чого, не сортуючи, згріб їх до купи. Аркуші змішаються, пачка вже не буде впорядкованою, хоча окремі фрагменти тексту все ще залишатимуться читабельними. Якщо ти ще раз розкидаєш і збереш аркуші, пачка стане ще більш неупорядкованою. Із кожним підкиданням «Маленький принц» ставатиме все більш безладним, аж поки аркуші не змішаються так, що наступні підкидання просто переставлятимуть їх місцями, але не посилюватимуть безладу. У такому разі говорять, що система досягла максимальної ентропії, розумієш?

Марк кивнув.

– У природі діє фундаментальний закон, – продовжив Арсен, – за яким усі процеси у всесвіті відбуваються лише в бік збільшення ентропії, тобто в бік зростання безладу. – Він поклав книгу на ліжко. – Як це пов'язано з часом? Ентропія дає змогу пояснити, чому ми старіємо, але ніколи не молодіємо, чому чашка падає зі столу й розбивається на друзки, але друзки ніколи не склеюються та не залітають назад на стіл. І через це виникає ілюзія стріли часу. Ентропія робить неможливими певні зворотні процеси, а тому нам здається, ніби час має напрям – від минулого до майбутнього. Проте розуміння, що якісь процеси можуть відбуватися, а якісь не можуть, не є доказом того, що час плине.

– Це якась фантастика, діду.

– Ніхто не обіцяв, що буде легко, – засміявся Арсен, та посмішка майже відразу провалилася у позіх; він ледве встиг прикрити рота долонею. – Як щось не розумітимеш – питай. Книга не проста, проте там не знайдеться нічого непідйомного, ти розберешся.

Хлопець кивнув. На кілька секунд вони замовкли. Арсен уже налаштувався йти, коли Марк, тручи перенісся, озвався:

– Діду...

– Що?

– А паралельні світи існують?

Арсен поводив кістлявими, з ледь припухлими від артриту пальцями по потилиці.

– Це абстрактне запитання. Спершу треба з'ясувати, що ми називаємо паралельним світом. Що робить такий світ інакшим і відрізняє від нашого?

Марк насупився.

– Ну, не знаю, наприклад... – затнувся хлопець, здивовано виявивши, що не має уявлення, чим із точки зору науки паралельна реальність повинна відрізнитися від непаралельної.

– Світ, у якому діють інші фізичні закони? – припустив Арсен.

– Можливо.

– Приховані просторові виміри?

Марк двічі поспіль смикнув плечима.

– Не знаю, діду.

– Ти, мабуть, уявляєш паралельні світи подібними до нашого, проте трохи інакшими. У якомусь замість 15-ї школи ти ходиш, наприклад, до 12-ї, в іншому – замість телескопа ми подарували тобі на день народження велосипед. Так?

– Десь так, – погодився Марк.

– Навряд чи такі світи існують. Особисто я в це не вірю. Не тому, що це безглуздо (є теорії, в яких ідеться про існування таких світів), а тому, що немає навіть гіпотетичної можливості підтвердити чи спростувати їхнє існування. Тобто розмови про них – марнування часу. Я би швидше повірив у паралельні виміри, в те, що простір довкола нас не три-, а чотиривимірний, а то й із ще більшою розмірністю, а ми з якоїсь причини не взаємодіємо з цими вимірами. Бо якщо такі виміри існують і всередині них щось є, ми могли б це з'ясувати.

Марк нашорошив вуха.

– Як?

Арсен нахилився до столу, попорпався в шухляді, витягнув блокнот і вирвав із нього аркуш.

– Подай мені яблуко, – тицьнув на червоне яблуко на підвіконні біля Марка. – Тепер дивись: уяви, що ми з тобою двовимірні істоти й живемо у двовимірному просторі. Ось тут. – Він показав онукові аркуш, тримаючи його горизонтально. – Усі процеси нашого світу розгортаються в межах цього аркуша: у нас є лише ліворуч-праворуч, вперед-назад, але немає вгору-вниз, тобто ми не маємо жодного уявлення про тривимірну реальність навколо нас. Тепер візьмемо яблуко з тривимірного світу. – Вільною рукою Арсен підняв фрукт до аркуша, поставив навпроти. – Припустимо, 3D-яблуко вільно протинає наш двовимірний простір. – Він поводив яблуком угору-вниз поруч із аркушем, показуючи, як воно могло би проходити крізь нього. – Подумай і скажи: що під час руху яблука крізь блокнотний аркуш бачитимуть мешканці аркуша?

– Кружечок, – відповів Марк. – Вони бачитимуть зріз!

– Так. Але не простий кружечок. Для мешканців двовимірного світу яблуко матиме вигляд плоского об'єкта приблизно круглої форми, який, по-перше, виник із нізвідки, а по-друге, в міру свого просування крізь папірець спочатку більшатиме, розростатиметься, а потім зменшуватиметься, аж доки не зникне. Схопив ідею?

– Ага.

– Добре. А тепер аналогічний уявний експеримент проведемо для нашого світу. Наш простір – тривимірний. Ми припускаємо, що існує додатковий, четвертий, вимір, про який нам нічого не відомо, а в ньому, відповідно, існують чотиривимірні тіла. Якщо раптом чотиривимірне тіло потрапить у наш простір, то, як і в ситуації з яблуком, ми бачитимемо зріз. От тільки у нашому випадку він буде тривимірним чимось, що безперервно змінює свої розміри та форму. – Арсен зіжмакав блокнотний аркуш і вклав яблуко в онукову долоню. – На жаль, до цього часу ніхто нічого подібного не бачив.

– Тобто наука заперечує існування паралельних вимірів? – запитав Марк.

Арсен заперечно помотав головою.

– Наука не заперечує того, чого не знає. Якщо хтось коли-небудь стикнеться із паралельним світом, завданням науки буде пізнати й описати його. Ніщо не впорається із цим краще за науковий метод. Але, повторюсь, допоки ніхто з такими світами не стикався.

Якийсь час Марк переварював почуте, потім заговорив знову:

– Тоді ще одне запитання: наш ліфт може підійматися без пасажирів?

– Якщо його викликають – звісно. Він же виїжджає на поверх порожнім.

– А якщо його ніхто не викликав?

- Не розумію тебе.

Марк потер пальцем перенісся.

- Уяви ситуацію: хтось натиснув на кнопку зсередини, хоч насправді всередині ліфта пусто. Він поїде?

- У деяких старих ліфтах таке можливо. Можна, не заходячи до кабіни, нахилитися, натиснути кнопку й послати порожній ліфт на будь-який поверх. У нових - більш досконалі програми. Наприклад, із нашим ліфтом таке не пройде.

Марк ледь скривився. Це не зовсім те, чого він хотів. Коли ліфт стояв на п'ятому, двері були зачинені. Хлопець напевне знав: ніхто не нахилився з коридору, щоб натиснути кнопку з «десяткою», проте не знав, як пояснити це дідові.

- Ні, це трохи не те...

Онук недооцінив діда.

- Ти маєш на увазі із зачиненими дверима? Тобто чи поїде ліфт, якщо натиснути кнопку зсередини, коли двері вже зачинилися, але щоб ніби як нікого не було в кабіні?

- Так!

- Хех, - Арсен замислився. - Думаю, ні, не поїде.

- Думаєш чи впевнений?

- Невпевнений, - зізнався чоловік. - Але, в принципі, можна перевірити. Ти ж пам'ятаєш, як працює наука.

- Пропонує гіпотези, які потім підтверджуються або спростовуються експериментом, - скоромовкою проговорив Марк.

- Правильно. - Дід прискалив око. - Якщо це тобі так важливо, можна організувати якийсь експеримент і перевірити, поїде ліфт чи ні.

- Це важливо, - закивав головою Марк.

Арсен уважно подивився на онука.

- Чому?

Хлопець не мав на меті щось приховувати, просто на той момент і розказувати, в принципі, не було чого.

- Ну-у так, просто цікаво.

- Тоді я до вихідних щось придумаю.

Дід побажав на добраніч і пішов, а Марк радів розмові з ним. В Арсена все було чітко, просто й основне – обгрунтовано. Не підкопаєшся. Втім, щось не давало спокою. Навіщо Соня все це придумала? Який сенс у її витівці? Якщо вона вигадала затію з ліфтом, для чого сама повторювала «ритуал»? Вона не могла знати, що Марк на слух розпізнає її катання між поверхами й стежитиме за нею. Чи все-таки могла? Й куди вона, врешті-решт, зeszла?..

Соня з'явилася в мережі за чверть до півночі. Хвилин п'ять Марк телющився в екран, борючись із бажанням написати. Він досі почувався трохи винним, що не підтримав її, проте відклав планшет, не ввівши жодного символу. Він не хотів нав'язуватися. Та навіть якби й хотів, то не знав, що написати. Привіт, як справи? О, слухай, стосовно синців у тебе під очима – так і не поділишся, звідки вони прилетіли? Чи – не скажеш, де була сьогодні між четвертою дня та одинадцятою вечора?..

Засинаючи, вже майже впавши в обійми сну, Марк ще раз прокрутив у голові розмову з Арсеном. Ту її частину, що стосувалася паралельних світів і вимірів. Обривки фраз, набувши дивних візуальних форм, спливали перед його внутрішнім зором.

(якщо паралельний світ відшукають, завданням науки буде пізнати його)

(ніщо не впорається із цим краще за науковий метод)

(на жаль, до цього часу ніхто нічого подібного не бачив)

Ніхто нічого подібного не бачив...

А що як таки бачив?

Що як – це, звісно, нереально, та все ж – його дід помиляється?

18

П'ятдесятитрирічного Владислава Бродового, батька Центнера, вважали одним із найуспішніших підприємців Рівного. Йому належали Коршівський м'ясопереробний завод, півдесятка butikів спортивного одягу в торгових центрах «Екватор», «Покровський» і «Злата Плаза», невідома кількість обмінних пунктів у Рівному, велика сучасна пекарня «Паляниця», а також мережа магазинів «Хлібна хата», котра на початок 2016-го налічувала чотири десятки точок продажу в Рівненській, Волинській і Львівській областях.

Марта та Соня не вигадували, розповідаючи про зроблене Центнером селфі. Фото справді було. Владислав Бродовий, коли побачив його вперше, добряче всипав синові. Наступного дня, дізнавшись про відкриття кримінального провадження, побив сина ще раз. У молодості Бродовий займався вільною боротьбою, а зараз важив сто сорок кілограмів, тож міг не зважати на Артемові габарити. Надалі Владислав звернувся до юриста. Адвокат, із яким він працював упродовж попередніх років, заспокоїв підприємця, пояснивши,

що в разі самогубства кримінальну справу відкривають завжди – такий порядок згідно з чинним КПК[16 – Кримінальний процесуальний кодекс.], – у цьому немає нічого страшного чи дивного. Потому, пробігши очима переписку, що потрапила до рук поліції, й поглянувши на те злочасне селфі з Нікою, правник запевнив Бродового: причин хвилюватися немає взагалі. Ні Артем, ні Ніка не мали злого умислу, ніхто не мав наміру навмисно доводити Гришину до самогубства, відтак кримінальне покарання нікому не загрожує. Оскільки допитувати дітей дозволено лише за згоди батьків, адвокат порадив Владиславу відмовити правоохоронцям у допиті сина та на тиждень-півтора забрати Артема зі школи. Бродовий-старший послухався. Через це Центнера не допитали у справі самогубства Юлії Гришиної жодного разу.

Артем Бродовий повернувся до школи у четвер, 3 березня, проте до 10 березня вони з Марком Грозаном не перетиналися.

Того дня, вирішивши за допомогою діда спершу розібратися з ліфтом, Марк не шукав зустрічі з Сонєю. На перерві після другого уроку він випадково побачив дівчину в коридорі третього поверху, проте підходити не став – зауважив здаля, що набряки зійшли, а синці проступили виразніше, – після чого розвернувся та заквапився на свій урок.

Під час великої перерви хлопчак спустився до ідальні. На нього все ще зиркали косо, а тому, купивши булку з цукром й рушивши в бік вестибюля, Марк не відразу помітив, що на нього дивиться Центнер. Лише біля дверей ідальні, випадково глипнувши ліворуч, він угледів, що дев'ятикласник свердлує його понурим поглядом.

Марк зупинився, їхні погляди зчепилися. Центнер стояв сам, спиною до вікна, наїжачившись і сховавши руки до кишень темно-синьої толстовки. Він підстригся – мабуть, уперше від початку навчального року Артемова зачіска здавалася трохи акуратнішою за покинуте вороняче гніздо. Не блимаючи, Марк тупився в темні очі, посаджені так близько, що виникало враження, наче голову Центнера стиснули в лещатах, і відчував, як нутрощі обпікає холодом. Певна річ, Бродовий був переростком, що самим лише виглядом наганяв страху на всіх, хто молодший за нього, та цього разу в застиглих, обрамлених сірими колами очей мерехтів особливий вогник. Центнер дивився на Марка так, наче намагався закарбувати кожну лінію його обличчя. Він ніби промовляв: я тебе бачу, товстозадий, я тебе запам'ятав, і тепер ти не просто восьмикласник, якого я можу штурхнути на перерві й через секунду забути про це. Ні, тепер я тебе не забуду.

Химерне відчуття – щось середнє між страхом і подивом – жадібно висмоктувало думки із Маркового мозку. Хлопчак несамохіть зіщулювався, неначе на плечі тиснуло мокре рядно. Хтось пройшов повз нього, відштовхнувши від дверей ідальні, проте відірвати погляд від Центнера вдалося лише після того, як у кишені дзенькнув телефон, сповіщаючи про нове повідомлення у Viber'і. Марк витягнув смартфон і, не зиркнувши на екран, вислизнув до вестибюля.

Писала Ніка.

Марк механічно відповів:

Терлецька не відписала, і хлопець, туплячись під ноги, поплівся коридором першого поверху. За хвилину Ніка наздогнала його.

– Привіт, – захекано привіталася. – У вас на фізиці вже була лабораторна з опору?

Від погляду на неї в Марка звично зашуміло у вухах і пришвидшилося серцебиття. На дівчині були виляні джинси й сорочка в клітинку. Доглянуте чорне волосся блискучою хвилею лягало на праве плече. Ніка стояла перед Марком і говорила до Марка, проте її погляд ковзав по хлопцях, що йшли коридором за його спиною.

– Була.

– Ти вже порахував її?

– Ще ні. – Хлопчак намагався не опускати очі нижче від лінії підборіддя, щоб дівчина не подумала, що він витріщається на її груди. – Нам же здавати аж у...

– А до понеділка порахуєш?

Марк кліпнув, спробував відвести погляд, однак очі неначе приклеїлися до обличчя чорнявки. Він вирішив розповісти, що вони з дідом запланували експеримент на вихідні, коли раптом хвиля роздратування затопила мозок – чому вона розмовляє зі мною, а дивиться на когось іншого? – і все ще роз'ятрений від вихлюпнутого хвилину тому в кров адреналіну хлопець на одному подиху проказав:

– Я більше не буду давати тобі списувати!

На мить губи Терлецької злиплися в тонку лінію, а риси загострилися, так наче їй зсудомило вилиці, і вона запитала цілковито новим для Марка сиплим голосом:

– Чому?

– Я більше нічого не буду для тебе робити.

Та вже наступної секунди посмішка повернулася на обличчя дівчини.

– Я не просила в тебе списувати, – з легкими нотками образи, проте без докору в голосі промовила Ніка. – Я хочу, щоб ти мені допоміг. Ти міг би зайти до мене в п'ятницю після уроків.

Марк уже починав жалкувати про сказане, та щось підбурювало його не відступати.

– Я не прийду, – червоніючи, пробубнів він.

– Чому? – повторила вона.

– Бо ти... – язик як ніби занімів, – ти цього не цінуєш.

Ніка потупилася. Щоби приховати хвилювання, Марк відкусив булочку та зосередився на жуванні. Це було тупо, проте з набитим ротом хлопець почувався впевненіше.

– Пробач, – зрештою попросила чорнявка. Провела рукою по волоссю, відкинула його за спину, а тоді розвернулася й повільно пішла коридором.

Марку здалося, що замість булки він заштовхав до стравоходу клубок шерсті. Шоки палали, а ноги ледве тримали його. Він подумки вже картав себе за те, що образив невинувату дівчину.

Наступної миті коридор заповнило оглушливе деренчання шкільного дзвінка. Марк кілька секунд розгублено озирався, пригадуючи, який у нього наступний урок (який зараз узагалі урок за рахунком?), після чого, згадавши, на ватяних ногах посунув до сходів.

За кілька кроків до кінця коридору хлопець відчув, як завібрував телефон. Він витягнув його, поглянув на екран.

Тремтячими пальцями Марк надрукував:

Відповідь Ніки заскочила його на майданчику між першим і другим поверхами.

Марк заштовхував до рота рештки булки, через що наступне повідомлення Ніки надійшло до того, як він устиг відписати.

Марк ледь не вдавився. Тобто він спершу подумав, що ледь не вдавився, а потім спробував ковтнути повітря та зрозумів, що таки вдавився. Непережовані шматки булки потрапили в горлянку, і хлопець закашлявся так, що шматки розжованого тіста вистрелювали з ніздрів разом зі шмарклями.

Оговтавшись, він узявся набирати довжелезне повідомлення про те, що давно хотів запросити її в кіно, проте не наважувався, і що їй не варто перейматися тією лабораторною, там розрахунків на п'ять хвилин, він допоможе їй в суботу перед виходом, але, перечитавши, стер усе й відписав:

Відповідь з'явилася, коли Марк підійшов до дверей класу.

У нього паморочилося в голові.

Як і обіцяв, до вихідних Арсен придумав експеримент із метою з'ясувати, чи зможе їхній ліфт рухатися без пасажира. У суботу, чверть години пополудні, дід та онук зібралися на майданчику між восьмим і дев'ятим поверхами, неподалік сміттепроводу й дверей до пожежної драбини. Арсен

уже підготувався: попід стіною на них чекали три нові десятилітрові пластикові відра (всі з водою), а також старий триногий штатив з окремим регулюванням кожної з опор (штатив залишився ще відтоді, як Віктор цікавився фотографією, а відра Арсен купив учора на ринку). Крім того, із собою вони принесли трубу з тонкого пластику діаметром десять сантиметрів і завдовжки трохи більше як метр, будівельні ножиці, плоскогубці, скотч, моток алюмінієвого дроту, дві порожні півторалітрові пляшки з-під мінералки, канцелярський ніж, котушку капронових ниток, пластмасову чашку-мензурку, два вистругані рогачі (гілки із розгалуженням на кінці: одна сантиметрів із вісімдесят, друга – вдвічі коротша), шило, два невисокі підсвічники, а також пластмасовий тазик. Усе склали на розстелену біля відер клейонку.

Підозріло оглянувши заготовлений дідом реманент, Марк поцікавився:

- Це все нам знадобиться?
- Так, - кивнув Арсен.
- І ці рогатки? - показав хлопець на рогачі.
- Усе, - повторив дід, - нам знадобиться усе.

Арсен присів навпочіпки біля штатива й узявся витягувати опорні лапи триноги на повну довжину.

- Що мені робити? - запитав Марк.
- Розріж пластикові пляшки. Одну навпіл, можна навіть ближче до горлечка, другу біля дна, так щоб розріз проходив сантиметрів за п'ять від отих випуклостей на дні.
- Добре.
- Отже, що нам потрібно? - почав пояснювати Арсен. - Ми хочемо дізнатися, чи їхатиме ліфт у гіпотетичній ситуації, коли кнопку в кабіні натиснуто, проте в ній нікого немає. Так?
- Так, - підтвердив Марк.
- Спочатку я прикинув, що достатньо натиснути кнопку самому, а тоді спробувати вистрибнути з кабінки до того, як двері зачиняться, та це не спрацювало. По-перше, встигнути важко, а по-друге, навіть як устигаєш, натиснута кнопка гасне, двері автоматично розходяться, і ліфт нікуди не іде.

Марк не стримав усмішку.

- Ти вискакував із ліфта?
- А ти як гадав? - вигнув брову Арсен. - Ти маєш мене за якогось старого пердуна чи що? Що я не можу вистрибнути з ліфта на ходу? І хіба я скупляв би все це барахло, - він обвів рукою розкидані на клейонці речі, - не переконавшись, що простіші варіанти не працюють?

Хлопець уявив, як широкоплечий, по-моряцькому клишоногий і незграбний дід раз за разом намагається проскочити між дверима ліфта, поки вони не зачинилися, й пирснув.

– Ну ти даєш, діду!

– Насправді це дало мені змогу остаточно зрозуміти, що в нашому ліфті є захисний механізм: якщо пасажир зникає з кабіни до того, як двері зачинилися, програма припускає, що він міг зробити це в єдиний спосіб – рвонути на вихід, тож ліфт треба зупинити, а двері автоматично розсунути.

– Я це й так знав. Я сам так не раз робив!

– О'кей, і що? Це ж не означає, що ліфт не поїде, якщо кнопку натиснути без пасажирів та із зачиненими дверима, правда?

– Правда.

Дід продовжив:

– Тоді я почав думати так: як ліфт дізнається, що в ньому людина? Ну, це просто. У підлозі передбачено датчики; коли пасажир заходить, його вага створює тиск на підлогу, датчики спрацьовують, і якщо зафіксоване ними значення перевищує певну величину, програма вважає, що в кабіні хтось перебуває. Розумієш?

– Ага.

– Я спробував зняти тиск із підлоги, впираючись руками й ногами в стіни під час руху ліфта. Кабіна в нас не дуже широка, тому я зміг протриматися... Чого ти іржеш, парнокопитний? Що я такого сказав?

Заливистий Марковий сміх розлетівся під'їздом. Таке навіть уявити було важко: шістдесятисемирічний Арсен, розкарячений, як павук, між стінами ліфта.

– Припини реготати, – з незворушним виглядом виголосив дід. – У не дуже застарілих ліфтах це спрацьовувало. У будинку, де жили ми з Бібі, всілякі шмаркачі так ховалися в кабіні: ставали на металевий плінтус, що тягнувся по периметру (цього було достатньо, щоб зняти вагу з датчиків), чекали, поки двері зачиняться, а потім лякали тих, хто викликав ліфт. Хоча я зразу зрозумів, що з нашим ліфтом таке не пройде, наш інакший. Стіни жорстко з'єднано з підлогою, бо тиск однаково передавався на датчики. Коротше, я протримався секунд п'ять, і ліфт продовжував їхати. Тому знайти відповідь на твоє запитання не так легко. Спершу нам треба натиснути кнопку, коли в кабіні є вага, а потім, коли двері зачиняться і ліфт поїде, що-небудь зробити, щоб ця вага з кабіни зникла.

Арсен говорив так, мовби вони планували скласти в ліфті прилад для телепортації. Марк удруге, тепер уже з недовірою озирнувшись на розкиданих на клейонці речей.

– І що ти придумав?

- Ти розрізав? - Дід тицьнув на пляшку в онукових руках. - Уставляй більший обрізок у менший. Заштовхуй, отак, щоб ніби як подвійне дно було... Добре... А тепер примотай скотчем. Міцно обмотуй, не шкодуй скотчу, щоб гарно тримало.

Марк устроїв пляшки одна в одну - дно до дна - і з дідовою допомогою зафіксував місце з'єднання скотчем. Потому Арсен шилом проколов дві дірки з боків нижньої пляшки, просунув крізь них алюмінієвий дріт і закріпив кінці дроту на штативній головці. Тринога з витягнутими опорами підносилася над підлогою на півтора метра. Арсен обрав таку довжину дроту, щоб розрізана пластикова пляшка з подвійним дном вільно оберталася у вертикальній площині під штативною головкою.

- Тепер слухай, що твій дідо придумав, - облизавши губи, мовив він. - Спочатку ми з'ясуємо мінімальну вагу, на яку реагує ліфт.

- Міг би глянути в Інтернеті, - перебив його онук.

- Як такий розумний, то міг би глянути сам, - пробурчав Арсен. З Інтернетом дід не дуже ладнав. - Може, заодно вичитав би, чи ліфти порожні їздять. - Марк усміхнувся й відвів очі. Арсен правив далі: - Я прикинув, це десь двадцять п'ять кілограмів. Не більше як тридцять. Ти почав кататися сам, щойно тобі виповнилося вісім. Саме тому я приготував три відра з водою. У кожному - по десять літрів, разом це дає нам тридцять кілограмів. Ідея така: ми помістимо в кабіну води якраз достатньо, щоб спрацювали датчики, й на жоден грам більше. І частина цієї води буде тут. - Він постукав гачкуватим пальцем по розрізаній пляшці з подвійним дном.

- Але ж вона вилетиться. - Марк перекинув розрізану пляшку догори дном, показуючи, що та вільно обертається.

- Не вилетиться, - заперечив дід. - Дай скотч. - Марк подав. - Ми прикріпимо край пляшки до штативної головки. Ось тут, з одного боку. Накладемо достатньо смужок, щоб вони втримали пляшку разом із водою вертикально.

Разом з онуком Арсен закріпив скотчем край розрізаної пляшки, що втримувало її приблизно вертикально, зрізом догори. Потому поверх першої смужки вони приклеїли ще одну.

Дід підставив під штатив пластмасовий тазик.

- Бери мензурку, - наказав онукові, - і наливавай у пляшку воду з відра, тільки повільно, а я буду притримувати.

Марк узявся наливати. Арсен пальцями притискав місце кріплення скотчу до зрізаного краю пластикової пляшки. Коли обрізок був майже повний, смужки скотчу, потріскуючи, відклеїлися.

- Почекай, треба приклеїти ще, - не прибираючи долоні, проказав дід.

Марк відклав мензурку, відрізав ще одну клейку смужку й акуратно наклав її поверх попередніх. Після того хлопець долив води, а Арсен акуратно прибрав пальці. Примотана дротом і зафіксована скотчем пластикова пляшка гойднулася, проте втрималася.

Дід залишився задоволеним.

– Добре, е! Тепер твое завдання вставити рогачі в підсвічники. Підстругай їх ножем.

– Я зверну ще скотчем обмотаю, щоб міцніше було.

– Можна й скотчем. А я тим часом підготую ринву.

Арсен узяв у ліву руку пластикову трубу та, пройшовшись з обох боків будівельними ножицями, розрізав її на приблизно однакові частини, отримавши дві відкриті ринви, схожі до тих, що тягнуться вздовж даху та приймають воду під час зливи.

Дід відклеїв скотч, який фіксував край обрізаної пляшки, й злив воду в тазик.

– Цю ринву поставимо на рогачі, – сказав він. Марк якраз закінчив кріпити гілки в підсвічниках і подав їх дідові. Арсен поклав на V-подібні розгалуження одну з ринв. – Обмотуй її скотчем. – Він почекав, доки онук закріпить ринву клейкою стрічкою, після чого підсунув усю конструкцію до штатива з прикрученою дротом пляшкою. – Ринву розташуємо скраю від штативної головки, так щоби пляшка, коли відклеїться скотч, упала просто на її край.

– Це щоб відвести воду, – чи то спитав, чи то ствердив хлопець.

– Так, щоб відвести воду.

Арсен перевірів, як падатиме обрізана пляшка, знову надав їй вертикального положення, зафіксував смужками скотчу та налив у неї води. Насамкінець перемістив тазик із-під штативної головки до зовнішнього краю ринви, якою мала стікати вода.

– Ну все, ми готові до тестової прогонки, – потер руки Арсен.

Він підчепив ножицями смужки скотчу, що втримували пляшку. Негучно рипнувши, скотч відклеївся, обрізана пляшка впала на край похилої ринви, і за півтори секунди вся вода збігла ринвою до тазика.

– Прекрасно! – задоволено кречнув Арсен.

Марк із цікавістю розглядав конструкцію.

– О'кей... – невпевнено зронив він. Хлопець поки що не схоплював суті експерименту.

– Бери штатив, я візьму відра. Понесли все до ліфта. Зараз усе зрозумієш.

За другим разом вони перенесли на коридор свого поверху конструкцію з похилою ринвою, третє відро та решту інструментів. Арсен викликав ліфт.

– Дивися, – сказав дід, коли кабіна піднялася на восьмий поверх і двері роз'їхалися. – Спочатку визначимо, скільки треба ваги, щоби двері не зачинялися.

Старий моряк зайшов до кабіни зі штативом. Поставив його біля задньої стіни так, щоби місце на штативній головці із прикріпленим скотчем було спрямоване до виходу. Прокрутив зрізану пляшку, заново зафіксував її край скотчем, а тоді озирнувся на онука.

– Подай рогачі.

Марк простягнув дідові хистку конструкцію з ринвою, яку той розташував посеред ліфта. Верхній край ринви опинився біля триноги, в тому місці, куди мала впасти обрізана пляшка, коли відклеїться скотч, а нижній практично доходив до краю кабіни.

– Злий воду з тазика у відро й тягни всі відра сюди. – Дід показав на вільне місце з боків ринви.

Вони перенесли відра всередину кабіни. Два поставили ліворуч від ринви, ще одне – праворуч, ближче до триноги. Черпаючи воду мензуркою, Арсен наповнив прив'язану під штативною головкою пластикову пляшку. Переконавшись, що скотч утримує пляшку від перевертання, дід вийшов з ліфта. У збудованому ще за Союзу панельному будинкові, в якому старий моряк жив із Вібі до її смерті та до переїзду із сином до нової квартири, ліфт сповіщав про спрацювання «вагових» датчиків глухим клацанням. Зайшов до кабіни – «клац», вийшов – знову «клац». Оскільки ліфт у багатоповерхівці на Квітки-Основ'яненка був відносно новим, кабіна, коли до неї заходили, не клацала. Програма сигналізувала лише про перевищення допустимої ваги, коли всередину ліфта набивалося більше як п'ятеро людей. Щоб перевірити, чи в кабіні набралось достатньо ваги для спрацювання датчиків, Арсен мусив вийти й почекати.

Спливло десять секунд, двері не рухалися, і дід задоволено буркнув:

– Прекрасно.

Потому забрав із кабіни одне з відер. За п'ять секунд двері почали зачинятися: ваги речей і води, що залишилися в ліфті, стало недостатньою для спрацювання датчиків ваги. Арсен притримав двері рукою та поставив відро назад.

– При тридцяти з чимось спрацюває, а при двадцяти – ні. Зараз визначимо точно. Давай тазик.

Марк підсунув тазик до діда. Той присів біля входу в ліфт, підтягнув одне з відер до себе (проте не виймав його з кабіни), взяв у праву руку мензурку й почав вичерпувати воду.

Тієї миті прочинилися двері однієї з квартир ліворуч коридором й у дверному отворі виникло бліде й зморшкувате обличчя. То була сусідка Грозанів із однокімнатної квартири – Вероніка Федорівна Климчук. Майже однакового з Арсеном віку жінка мала вигляд щонайменше на п'ятнадцять років старшої. Глибоко сховані в драглистому, неначе піддутому лиці очиці лиховісно блискали з-за товстих лінз. Немите волосся тонкими пасмами спадало на лоба, химерні жмутки стирчали з-під окулярних дужок. Вероніка Федорівна сама-одна: не мала ні чоловіка, ні дітей, що з віком позначилося на психіці. Поза тим що діставала сусідів із найменшого приводу, жінка вже років п'ять не оплачувала комуналку й ігнорувала будь-які спроби напоумити її. На початку зими 2015-го вона облила власною сечею двох працівників ЖЕКу, що прийшли довідатися про причини заборгованості за водопостачання та опалення. Потім сама ж викликала поліцію та заявила, що ЖЕКові виконавці намагалися вдертися до її квартири. Ще одна її улюблена забава полягала в тому, щоб викликати швидку, після чого не пускати лікарів до квартири чи, впустивши, через десять хвилин вигнати, репетуючи про їхню некомпетентність і погрожуючи судом.

– Що ви тут робите? – прокаркала жінка.

Арсен незлюбив Федорівну з першого дня, щойно переселився до сина. Він іще не знав її, не чув жодної історії про неї, та лише поглянувши на зсутулену, засмикану постать, сказав, що «ця стара відьма тріпатиме всім нерви, поки не здохне». Не встаючи, старий моряк повернув до неї голову й поважно виголосив:

– Встановлюємо у ліфті сральник.

Вероніка Федорівна сконфужено блимнула.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=27581222&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

1

Він ступає неначе дитя, / Та стережись: його очі пропалюють наскрізь (англ.). (Iron Maiden, пісня «Діти проклятого», 1982.) – Тут і далі прим. авт.

2

Лорі (лат. Lorisidae) – родина нічних приматів підряду Мокроноси, що поширені у Південно-Східній Азії та Африці. Мають характерні для нічних звірів великі очі, спрямовані вперед.

3

Ролкер – велике вантажне судно для перевезення колісної техніки та вантажів, яке завантажують і вивантажують через носові, бортові чи кормові ворота за допомогою автонавантажувачів чи спеціальних тягачів. В англійській термінології «ролкер» також позначають roll-on/roll-off ship (корабель класу «вкотився/викотився») чи vehicle carrier (дослівно – «машиновоз»).

4

ВАТ «Рівнеазот» – один із найбільших заводів хімічної промисловості України.

5

Дар-ес-Салам – найбільше місто (населення – 2,5 млн мешканців) і порт у Танзанії. Момбаса – друге за величиною місто Кенії, населення – більше ніж 1 млн мешканців, великий порт. І в Кенії, і в Танзанії суахілі є державною мовою.

6

Ти колись розмовляв із кимось, / почуваючись так, ніби знаєш, що він скаже далі? (англ.) (Iron Maiden, пісня «Дежавю», 1986.)

7

НІЯКОГО ЖАЛЮ: ЖИВИ ШВИДКО, ПОМИРАЙ МОЛОДИМ (англ.).

8

Одна з оптичних схем телескопів, у якій застосовують і рефракцію, і відбиття зібраного лінзою світла. Дає змогу отримати чіткіше зображення та в рази скоротити довжину оптичної труби.

9

Денеб – білий надгігант, найяскравіша зоря в сузір'ї Лебеда.

10

Поллукс – помаранчевий гігант, найяскравіша зірка в сузір'ї Близнят і одна з найяскравіших зірок неба.

11

Капелла – жовтий гігант, найяскравіша зоря в сузір'ї Візничого, шоста за яскравістю на небі.

12

Якби я сказала, що візьму тебе туди, / Ти б пішов чи ти злякався б? / Час завжди на моєму боці, / Час завжди на моєму боці. / Не бійся, зі мною ти в безпеці, / В безпеці, як і будь-яка інша душа... справді, / Просто наважся піти (англ.). (Iron Maiden, пісня «Спійманий у часі», 1986.)

13

Ліфт до паралельного світу (англ.).

14

Найнебезпечніші ігри: ліфт до іншого світу (англ.).

15

Не звинувачуй безумця в тому, що сам з'їхав з глузду (англ.). (Iron Maiden, пісня «Ворота завтрашнього дня», 2003.)

16

Кримінальний процесуальний кодекс.